

საქართველო

ოქტომბრული სასაბავრო-სალიბრავტორო კურსალი

განცხადების ტარიფი:	ხელის მოწერა:
უბოი გვრდი 100 მ.	საშუა თვით 1 მან. 20 ჰ.
ნასყვარა გვრდი 50 მ.	ერთი თვით 40 ჰ.
შეთსიდი გვრდი 35 მ.	ცალკე ნაშრომთა ცვლად 20 ჰ.

რედაქციის მისამართი:
რუსთაველის პრ. № 22.
კონტორის მისამართი:
განათლების საბ. კომისარიატო, სახელ-
გამი: ლორის-მელიქის ქ. № 5.
მიმღება ხელის მოწერა დილის 9—3 ს.

№ 14

სუთუბათი, 15 მაისი 1924 წ.

№ 14

ჩამოიკვანდა....

1
ოქრო გარინდებულიყო, გაქვებებულიყო და ისე იჯდა ღია სარკმელთან. ირინაც ფიჭებს გაეტანა. იჯდა შავიდასთან და ისიც სარკმელს მისწერებოდა.

ორივეს გაგვივებით უყვარდათ ერთმანეთი. ორივე ახლად აკოვრილი, ჯერ დაუსუნთქავი, მზისგან ხელშეუხებელი.

საღლა ახლობელ რესტორანში ჩაბრინდებულნი ხმით მღეროდნენ ლოთები: „ჩამოიკვანდა შენ ჩემ საფლავზე“.

იქვე მახლობლად ჩამოგექ ქაზე?.....

ოქრო! შეეხმაურა ირინა, მივიდა მისთან, მხარზე ხელი დაადო, სიამოვნებით გაუღმია და თვალგზი ჩაზედა: ოქრო გამოერკვა, სიყვარულმა დაადნო, ხელი მოხეია და გვერდით მოისვა.

სიქვი ჩემო მშვენიერო!

ჩამოიკვანდა შენ ჩემ საფლავზე....

ზუზუნით მოდიოდა ლოთების ხმა მიმივე, საცოდაობით, უცხოებით, გარყვნილებით, სიბინძურით შეხვედრული.

ოქრო! გესმის ლოთების სიმღერა?

პირდაპირი ნერვები ამიშალა მაგათ სიმღერამ, გულზე მიკინია.

საკვირველია: ასე მგონია ჩვენი ხელოვნდელი ამბავი იკან და ჩვენ გვიმღერაინ. „ჩამოიკვანდა შენ ჩემ საფლავზე“. რა კარგი სიტყვებია! ოქრო, დარწმუნებული ხომ ხარ რომ ჩემი საფლავი უკვე მხათ იქნება ხელ; არ

იფიქრო რომ ეს მე მაშინდებდეს, სრულდაც არა. მხოლოდ ერთსა ვთხოვ, ჩემო ძვირფასო, თუ შენ ცოცხალი გადარჩი, ყოველ დღე „ჩამოიკვანდა შენ ჩემ საფლავზე“, მომიგექ გვერდით და შეაღერსე.

ოქროს გული შეეკუმშა, თვალები ცრემლებით ავესო, თავბრუ დაესხა. გატაცებით ხელები მოხვია ირინას და მაგრათ მიიკრა!

ჩემო მშვენიერო, ჩემო ძვირფასო ირა! ნუ ამბობ მაგას, ნუ მომიშამავ ამ უქანასტელ წუთებს. ყველაფერი მდგომარეობაზე ჰკიდია, შეიძლება შენ გადარჩი და ჩემს საფლავზე ჩამოიბრინო.

განა, ჩემო ოქრო, როცა აფეთქდები კიდევ დარჩება ჩემი სხეულიდან რამე? — ღიმილით უბასუბა ირამ, და სიამოვნების და სიყვარულის ნიშნით თავის პაწია ხელზე მოუყავს.

ოქროს გააცია, თვალწინ საზარელი სურათი წარმოუდგა.

— შენ უარი უნდა სთქვი, ირა! მე წავალ.

— არასიდექ! განა ლაზარი ვარ უარი ვსთქვა! განა ოდესმე არ უნდა მოგვედ? განა უსათუოდ იმდენი უნდა ვიცხოვრო, რომ ალაზარის მაქნისი ვიყო და ტყუილათ პაერს ვაფუქებდე? ერთი განავარდნა, ერთი ლამაზი ხელის გაქნევა, უსასტიკესი შეურისებება და მერე წვილიან მათ ჩემი ლეში. მე და თქვენც ყველა დარწმუნებული ვართ, რომ იქიდან ცოცხალი ვეღარ გამოვიდ, საფლავის კარებზე მივდივარ, მაგრამ უკან დახევა შეუძლებელია. გადავწყვეტე. მორჩა და გათავდა.

ოქრო მწარეთ ჩაფიქრდა.

«და ჩამომხვებ შენი ტკბილი ხმით
რისთვის მომიკვდი, რა დაგიშავი».

ზუზუნებდნენ ლოთები.

— ოჰ! წყურულები! შეგვენებულები! თითქოს შემო-
ჩენილები არიან! თითქოს განგებ წერიან. — გაბრაზებით
წამოიძიხა ოქრომ, წამოღდა და წინ და უკან სიარული
დაიწყო.

— აბა, რას გაეგობს, ჩემო ოქრო? ვანა მათ იციან,
რომ ჩვენ ნერვებს გვიშლის მათი სიმღერა? იგინი იქ, იმ
ლუმებზე, ღვინით გაღვლილი მითი, ამ ზუზუნით ილაგვენ
თავიანთ ნალავსს, მოსთქვამენ თავიანთ უბედურებას, თა-
ვიანთ ტანჯვას. ყველა ადამიანს თავის გზა აქვს, ყველა
ადამიანს უნდა სიამოვნება და ეს სიამოვნებაც სხვადასხვა-
გვარია. ყველაფერი ეს იმ უსამართლობის ბრალია, რო-
მელსაც ჩვენ ხვალ ერთი გზილი უნდა მოვსტყვით.

— ყველაფერი ეს მართალია ირა, ეს მეც კარგათ
ვიცი, მაგრამ ემბრა ამდენი მსხვერპლი, ემბრა სისხლი,
როდემდის? მე ვფიქრობ და თან და თან ვრწმუნდები,
რომ ხელნიღვლი ჩვენი საქმი ღიღის არაფერს მოგვქრანს
და ოთხ სიკაცს კი შევსწავლიათ.

— გეთანხმები, ოქრო, მეც დარწმუნებული ვარ გე-
ნერალ-გუბერნატორის მოკვლით ძირიან-ფესვიანათ არ
შეიცვლება ჩვენი წეს-წყობილება, ყველაფერი არ გადა-
ტრიალდება, მაგრამ ეს არის შურისძიება. ყველა მტარა-
ლებმა და ხალხის მტრებმა საკადრისი პასუხი უნდა მიი-
ღონ ჩვენგან. მე პირდაპირ შურისძიებით ვარ აღუცხლო, მე
მხოლოდ მაშინ მოვისვენებ, როცა მტარვალს ჩემ ფეხებით
დავინახავ სისხლში მცურავს. ხომ ხედავ რა ამბავი დაა-
თინა, რამდენი ჩვენი საუკეთესო ამხანაგები დახოცა. თუ
გინდ სულ არაფერი გამოიღწეს აქედან მე გადაწყვეტილი
მაქვს ჩვენი ტყვეობა უნდა შეუნგრისოს მას გულის ფიჭარი.
ირიმა წამოღდა, ამავით წყურულ გაიმართა და გაიარა-
გამოიარა. ორივე ისევ ფიქრებმა გაიტაცა.

სარკმელთან ჩამოსდნენ.

ლოთების ზუზუნი ისევ ისმოდა, ეხლა უფრო არეულ-
დარეული, თითქო ძიღს ეპირებოდნენ.

კარების კაკუნი გაისმა.

ირინა და ოქრო ერთად გაჩნდნენ კარებთან.

— ვინ არის?

გაიღ! — იყო გარედან პასუხი.

ოთხშენი შემოვიდა ბესო და ვანო, ირინას და ოქ-
როს ახალგაზრდა მეგობრები და საქმის მონაწილენი.

ორივემ მხიარულათ ხელი ჩამოართვეს ირინეს და
მაგიდის მოუსხდნენ.

— ჰა! ირა! ხომ არ შემინდო? ყოჩაღათ ხარ? — ღიმილით
შეეხმარა ბესო და მხარზე ხელი დაჰკრა.

— უკაცრავო! შიშს ჩემთან რა უნდა!? თქვენ ვაე-
კაცები ხართ მშინებები, თორემ ქალმა თუ რამე დაიკინა
ხომ იცით!? — სიკლით უპასუხა ირინამ და წინ ჩამო-
ცივიწული კულულები გაისწორა.

— ჩვენ უკვე ყველაფერი დავამზადეთ და მოვიტა-
ნეთ. ხვალ დილით მოვალთ, ყველაფერს მოვამზადებთ და
საქმეს შევუდგეთ. მხოლოდ უნდა იკადვ ირა! თუ შენ
ოდნავ რაიმე შიშს გაქვს, თავი დაანებე, თორემ საქმეს
სამუდამოთ დავლუპავ.

— უთხრა ვანომ.

გაცივ ხომ არა ხარ! აბა რას ამბობ! მე რაც გიცის
რე მე ვიცი, თქვენ თქვენი საქმე შესარულით —
„ჩამოირბენდნენ შენ ჩემ საფლავზე...“

ლოთები კუჩაში გამოსულყვეენ, ფრატა ფურტით
და ლანძღვა იგინებით მოდიოდნენ. მათი ზუზური სულ ახ-
ლი გაისმა, შემოიჭრა სარკმელში და ოთხიბ გაავსო რა-
ღაც შესაბარლის, გულის მომკვლელ გარბობით.

— ერიპა! — ღიმილით წამოიძიხა ბესომ — კაი ამბავია
თქვენმა მზემ! ძალიან ადრე გვიმღერია!

— გული გამიწყალეს მაგ ოხრებმა — წყენით წარ-
მოსთქვა ოქრომ — ლამის არის გადავებტე ქუჩაში და ერთი
კარგა ვსცემო.

— ნეტავი შენა! მავათ უფრო უფლებ — უთხრა ირი-
ნემ და მიმართ გაიკინა.

— როგორც გუშინ გადავსწყვეტეთ ისე უნდა მო-
ვიტყუო, ხვალ ჩავაცემეთ ღინამიტების საჭორწილო კაბას
— სთქვა ბესომ — ხვალ გენერალ-გუბერნატორს მიღების
დღე აქვს, შენც მიხვალ. მიგიღებს თუ არა მთარეთი შე-
ნი ტყვია.

— ერთის ტყვიით სული უნდა ამოსძვრეს მტარვალს.
ამიტომ პირდაპირ გულში უნდა მისცე — უთხრა ვანომ.

— დარღ ნუ გაქვს! — ამავით უპასუხა ირინემ.

— ხომ არაფერი შევსცალიოთ? — შეეკითხა ოქრო.

— არაფერი, ჩვენ ვიდგებით ქუჩაში. შესარულებს
თუ არა ირა თავის საქმეს ჩვენ ნიშნის მოგვეცხა, სარ-
კმლიდან ვამოვადგდეს ბესო, რომეცა თან გქვება. ჩვენ
გაქვანდებით სათითაოდ: მე გუბერნატორთან, შენ ვანო
პოლიციისკრთან და შენ კიდევ ოქრო ვინაღამბის
უფროსთან. დავდგებით შესავალ კარებთან. შეატყობინე-
ბენ თუ არა ტელეფონით მაშინვე გამოვუშვებთ აქეთ-
კენ და ჩვენ კი იქვე კარებთან ტყვიები მივაგებთ. ამ-
გვართ სხელი ოთხ ვეშაპს გავიტყუმებთ საიჭიოსკენ —
ღიმილით წარმოსთქვა ბესომ.

საბარალონი! რომ იკადუნენ დღეს მაინც ეხიარე-
ბოდენ და მღვდელს აღსარებას ეტყოდნენ — იხუმრა ოქრომ.

— ექნებ ჩვენი გველდებთან იქითკენ — მწარე ლი-
მილით წარმოსთქვა ვანომ.

ყველანი ვარშდნენ. ყველა საკუთარმა ფიქრებმა წაი-
ლო. ყველას რაღაც გაახსენდა ამ სიტყვებზე. ყველას გულ-
ზე უკნინა. ყველამ იგრძნო სიკდილის საშიშლეება.

— რასა ვეზიაროთ აქ ეხლა — დააღრიალა სიჩუმე-
ბესომ — წავიდ-წამოვიდეთ, ირას მოსვენება და ძილი უნ-
და, რომ ხვალ დამშვიდებით შეასრულოთ თავის საქმე.
ჩვეც ცოტათი წავიძინოთ.

ყველანი წამოდგნენ.

— მაშ! ხვალ დილით აქ ვიქნებით, ნახვამდის — უთ-
რა ბესომ.

ტბილის საღამო, ძმური ზღის ჩამორთმევა.

ოქრო ჩამორჩა ამხანაგებს. კარებთან ირას ჩაეკონა,
უკანასკნელი სიყვარულით აღგზნებული კოცნა მოსტყა
ბაგიდან და დამთვრალა, დარეტიანებული გავიდა გარეთ.

ირამ კარები დაეტყა, სარკმელი მიხურა, ფრატა ჩა-
მოუშვა და საპირფარეოში მაგიდის წინ დაჯდა. „კარგახანს იყო
გარინდებული. იუტრებოდა სარკეში, გამტრებოდა. გა-
მოაღო მაგიდის უჯრა, პერდა, ამოიღო, პირზე წასდვა, გა-
ღამაშდა, წარბები გაისწორა ირას ძალიან მოწყობა თა-
ვისი სახე, თითქო ის პირველად ხედავდა მას. მაყვლიოთ

შვიდ დიდბრძოლი გარბობის ზღვა თვალები, თურსაშულ ვა-
შლივით დაბარბოვლი ლოყები, მარწყვევით ტუტები, მალა-
ლი თეთრი კისერი.

ირამ ღილები გაიხსნა და თავის მარგალიტოსავით
თეთრი გული სარკეს მიუშვია, ხელი გადაისხა. ნელა,
ჩემად ამოსწრა დათქვირული ტუტე, ჯერ ერთი, მერე მეო-
რე, კეიბრტე თითი მოუცაქუნა. შეიღებინა. სარკეს მიუ-
შვია და დიდხანს გატაცებით უზნებდა...

ირას გულმა რაღაც ყინულებით სიცივე იგრძნო
რაღაც ჩასწლად იქ, ვიღამად დაიკვნესა.
ირას დანანდა ყველა ეს.

ხელა ის გაქრება, მიწაში ჩაე-
გული გაქრება.

ორი მარგალიტი ჩამოეარდა თვალებიდან.
ორი უცნაო ვეფხევით წამოხტა.

თავი გაიქნია, ღილები შეიკრა და მრისხანე სახე მიიღო
— სილაროე! შორს! შორს! წამოიკრა ის და უკ-

მათ გამიზარდა, საჩქაროთ გაასწრა ლოკინი, ტანთ
გაიხიდა და ჩაწეა. ირა სიზრუნემა ოცნების ფრთებზე
შორს და შორს გაიტაცა. მას ტკილთ, ბავშვობა ჩე-
ძინა. თითქმის დღეის კალთაში ქონდა თავი...

II

ღეთის რისხვით იყო მოვლენილი გენერალ-გუბერ-
ნატორი ზიკოვი. მისი შიშით ყველანი ძრწოვდნენ. მან არ
იციდა რა იყო შებრძოლება, მის გულს არ ეკარებოდა დე-
დის ცხარე კრებულები.

დღის შელოს ართიშვდა, ცოლს ქმრებს, დემს მძას
და ღუმელად ისტუმარება და სახიზროვლასკენ.

ბევრი თოფი და ტყვიები იხარჯებოდა.
აზგარ ასხული რვაქვია კოფიან ძაღლივით დათა-

რგმობდა.
ზიკოვი სიციდლის მოკიჭული გახდა.

მთელ ქალაქს მუხუბის ზეწარი ეფარა. სიციდლის
წინამორბედი ავი სულები თავს დასტრიალებდნენ.

ბიუტიშობა უზნავო სისლი, რვაქვია ვერ ძღებოდა.
იფთხაბით დღე იყო. ამ დღეს ღებულობდა გენე-

რალ გუბერნატორი მთხოვნვლეს.
მისალები ოთახი საესე იყო ქალთი და კაცი.

ზიკოვი იჯდა თავის კაბინეთში და სიამოვნებით
ბაქებს ისწავებდა.

რაღაც უცნაუზად იღიმებოდა. ალბათ იგონებდა
გუშინ გატარებულ ღამეს.

ბევრი არიან მთხოვნვლები?—მიუბრუნდა ის აღი-
უტანტს, გაიხშორა და ლაზათიანთ დაამთქნარა.

ადიუტანტმა მისალებ ოთახის კარები გააღო და გა-
იხიდა.

— ძალიან ბევრი გახლავთ — მოწიწებით მოახსენა მან;

ზიკოვი ტუტები ააქმაცუნა და მსუნავრუთ გაიღიმა

— ლამაზი ქალები არიან?

— როგორი ქალი?

— ძალიან მოწონის ლამაზები, ერთი ხელათ დავა-

ქერივო და მერე ადგილი საქმეა. ქმარს ხელათ ჩამოეკი-
დებ და თერთან კი გვერდზე მოვიყვამ. ხე, ხე, ხე—ჩაი-

ხიბობიათა. — კარგია არა?

— დიახ! თქვენო აღმატებულებავ — კრძალვით მოა-

ხსენა ადიუტანტმა.

— შემოუშვი საითითათ, მხოლოდ ფრთხილათ.

— მესმის, თქვენო აღმატებულებავ — მიუგო ადიუ-

ტანტმა და გავიდა მისალებ ოთახში.

ადიუტანტმა შეუდგა მთხოვნვლების გამოკითხვას და
სათითაოდ უზნებდა. ჯერი მიღდა ირინახე.

— თქვენი გვარი? — შეეკითხა ადიუტანტი.

— ფერდლავი

— სახელი?

— თებრო

— რა საქმე გაქვთ?

— ქმარი მუავს, ბატონო, დაქერილი, მინდა შევე-

ხეწო და ვაინათავისუფლებინო. მიშველეთ. — შევედრა ის.

— ეს კარა ლუქმა იქნება მათი აღმატებულებისა-

თვის — ჩალოდარაკა ადიუტანტმა.

— არხა გავქვით?

— გახლავთ, ბატონო, მიუგო ირინამ და ვადისცა

არხა. ადიუტანტმა ვადიაკითხა და უბრძანა შესულიყო.

ირინას მიუღო ტანში რაღაც ცეცხლის აღი მოედდა,

ძალალები დაუტემა, სისხლი აუფრთხა, ის უფრო გასწო-

და წყლში, გაიხიდა, თვალები გაუფართოვდა, ნისტოები

გაებრდა. გაბედულებით კარგად შეაღო და შეეცა. ზიკოვმა

თავი მაღლა აიღო, ბაქებზე წახათ ხელი ჩამოისხა და

თავისთვის ჩაილაპარაკა.

— რა ლამაზია!

ხელი გამოუშვია და არხა გამოართვა.

ზიკოვმა ვამალა არხა და კითხვა დაიწყო.

უცნაო ირინას ხელში რაღაცა იცოდა, დაიქეცა.

ზიკოვი შეტორტმანდა, არხა ხელთან გაუვარდა, მერ-

თი დაიბოლავა და იატაკზე გაიშლარათ, თეთრი მუნდი-

რ გუნდას სისხლით შევეცა.

შეწიდან ამოძვრენ ადამიანები და ირინა მავრათ

გაქანეს.

— ირივე ხელი ისე დაუჭირეს, რომ ძვლებმა ტეხა და-

იწყეს.

ყვირილი, სტვენა, სროლა შემინებულ ხალხის სი-

რბილი ერთმანეთში აირია. მთელ სახლს საშინელი მეხი

დაეცა.

ზიკოვმა ერთი მავრათ გასუცა ფეხი იატაკზე და

ამოიხრიალა.

ხელათ ვანდნენ პოლიცია და ჯანდარმები.

ირინა მავრათ უჭირავთ, ვანდრავთ არ შეუძლია.

— ვახზირეთ თუ არა ეს? — კითხულობს ჯანდარმის

უფროსი.

— არა — უპასუხებს მას.

— მაშ ხელავე ვახზირეთ.

დაუძახებს დედაქალაქს და როცა ის ირინას მიუახლო-

და მან მისსახეთ დაუფრავს:

— უბედურო, ახლო არ მომეკარო! მთელ ტანზე უმ-

ბარები მაქვს, ხელი არ მახლო, თორემ ნადუღეთებით იქ-

ამეი. დემა ეს საოხანები მომბრძანდნენ —

ყველა უზომო შიშმა შეიპყრო

— მა! თვე სახიზრობო ჯალათებო! ლარებო! ქა-

ლაქებო ბედი თქვენი, რომ ხელები გაკრული მაქვს, თორემ

ნახავდით თქვენი სხეულის ნადუღეთებს ჰაერში. საქმარისი

იყო მომესწრო და აი ამ მაჯაზე ბატარა დილისთვის თითი

დამეჭირა, ყველას თქვენი სახლიანთ ჰაერში ავაფრენდით.

მავრამ რაღა დროსია. არა უშავს, დღეს თუ არა, ხელა მა-

ინც ევ დღე მოვალთ. კიდევ დარჩენ ამხანაგები.

— ტუტულათ ყეხულობთ, სამივე თქვენი ამხანაგი

დაქერილია — შამაინის ღიმილით წარბოხსთქვან ჯანდარმის

უფროსს.

— აჰ! ამოიგმინა ირინამ და თავი ჩალუნა.

მოიყვანეს არტილერიისტი, რომელმაც ირას მაჯაზე

ბაწრები დადგარა და ვანაიარა. ისეთი სიძლიერის

ასაფრთხელობ ნივთიერებაში დადგინდა გულ-მკერდზე

და მთელ ტანზე, რომ შესაძლებელი იყო უზარმაზარი სა-

ხლის ნანერგებით ქცევა.

ირამ წინას მიცემა ვეღარ მოასწრო და სამივე მი-

სი ამხანაგი ქუჩაში დაიჭირეს.

ირინას მავრათ გაუყრეს ხელები და გაძლიერებული

მცველებით წაიყვანეს...

„ჩამორბენდნენ შენ ჩემ საფლავზე“...

გასწიდა ირას ყურის ლოთების ხრინწიანი ხმა...

ის მიდიოდა...

Ն. Բ. Գրիգորյանի մանկության ֆոտոգրաֆը:

მე ვარ გლადიატორი

ესლა ძნელია იუქაროს კაცმა
საკუთარ თავზე
და ლეჟის უყუთეს მოსართავზე
როცა ქვეყანის ელის ახალი ჯვარცმა,
როცა ყოველი წამი მოძრაობს როგორც მოტარი,
როცა ტირანებს ძლევის კვერთხი ხელში უჭკებთ.
მე ვარ გლადიატორი
და ეგზერობი რეგულირებას, —

დღეს საქართველო სხვა პოლიუსია
რომელიც მსოფლიოს მეზით ემუქრება.
ო, პოეტებო! ჩვენზე, უფრო იზარბის ლახარი,
სირცხელი არის ესლა ჩვენთვის ცხოვრება მყუდროით.
დავლით სისხლი მოზეთქილი როგორც მაჰარი,
და ხალხს ევსრალოთ ღინჯილიღებით სიტყვების ურდო.

რაჟდენ გვეძიებ.

პრემიის გამომხანა

იოანე მრისხანის წიგნთსაცავის გარშემო ატეხილ დავის გამო

1. ისტორიის სათავესთან.

მე — XII საუკუნის პირველ ნახევარში კრემლის დიდ ქალაქში („городиче“) აღმოცენდა დარბაზ — ბატონის („боярина“) კუჩკას ღუმური გამართულ მეურნეობით; სანავე მიწისათვის გლობიანის მოედნის რაიონში გამოსა-
ჭრეს ტყე და ამნაიად შექმნეს „კუჩკას ველი“. ეს სა-
ბოიარო გომური ძლიერ მოეწონა სუხაღელ თავადს
იური დილოგარუკოს, რომელიც ჯერ იყო იქ როგორც
სტუმარი და შემდეგ კი, 1147 წლიდან ამ მშენებელ კეთ-
ხის, ბატონ — პატრონიც გახდა. ათი წლის შემდეგ იურიმ
საფუძველი ჩაუყარა აქ ძველფერ ტიპის რუსულ ციხე —
კოშკს და ფიჭვის ვალაყანი შემოაღო მას. მატინავე დი-
ლის ენა-მშვეგრობით გადმოგვეცემს ამ პაწია ქალაქის და-
არსების სურათს, რომელსაც შედეგში შესძლო თავის
სასარგებლო გადაეწყვიტა დავა იმის შესახებ, თუ სად
უნდა ყოფილიყო მსოფლიო ქალაქი. „აეიღლი (თავადი
იური) მთაზე და ორთავე თვალით გადახედა რა მდინარე
მოსკოვი და ნეგლინიკას, მოეწონა ეს სოფელი და ბრძანა
აქ აღმშენებინა პატარა ხის ქალაქი და დააქცა მას
სახელად მოსკოვი-ქალაქი“. (1158 წ.)

იურისგან ავტებული ფიჭვის კედლები მდგრად იტან-
დნენ მტრის — ტვერელების და თათართა — ალყას თითქმის
ორი-საუკუნის განმავლობაში, სანამ ისინი არ შესცვალა
მუხის კედლებით წინდახედულმა პატრონმა იოანე კალი-
ტამ 1332 წ.

კალიტამ სამხრეთ — დასავლეთიდან მოაბრუნა კრემლი,
პირი უქნა ამფოთსავლისაკენ და შემოავლო მას მუხის
კედელი. მაგრამ მალე, 35 წლის შემდეგ, მუხის კედლები
თან და თან შესცვალეს ქვის კედლებით, სანამ მთი არ
მიიღეს თავისი დღევანდელი სახე მოსკოვის მფლობელობის
შემქმნელის ენტრიგული იოანე მე — III დროს. კედლების
ერთ-ერთმა დანგრევადა, მილანელმა პეტრე ანტონი
სოლიარომ დაგვიტოვა მეტად მნიშვნელოვანი თარიღი კედ-
ლების დამთავრების, რაიც აღუნიშნავს ლათინურ წარ-
წერაში სპასიკის კოშკზე 1491 წელს. ამრიგად ქვის კრემ-
ლის ორ კერძანებერიანი სიმაგრეველ სუფთაგოდ შემოი-
ფარდა. და შემდეგ კრემლის გაზრდა შესაძლებელი
იქნა მხოლოდ ზეცისაკენ ან მიწაში ჩაბრძოლით.

II. მიწის ქვეშა კრემლი.

არ არსებობს ქვეყანაზე სქიით თასწლოვანი ქალაქი,
რომელსაც თავის ქვეშ არა ატეხდეს მეორე მიწის ქვეშა

ქალაქი. მოსკოვი და კრემლი კრემლიც — არ შეადგენს
გამონაკლისს. თხუნელას როლი მეტად შესაფერისი იყო
ბუნებით გულთახიზრობილ და ყრმობიდან შეზინებულ
მეფე იოანე მრისხანისათვის.

თუ წინად მიწაში იმალებოდა ყველა მკვიდრი,
როცა მთავართა თავდასხულობას ან თათრებს ემალებოდა,
ესლა მიწაში ჩაძრა თითონ მეფე თავისი დამტყუბით;
უნიშარი აღილიცაა და თან ზედგამოჭრილია დაფარულ
საქმეებისათვის დამალულ ადგილებს შორის კავშირის
შესაქმნელად კრემლიდან, მდინარე მოსკოვის ქვეშ გაყ-
ვანილი იყო სპეციალური გასასვლელი მაღიურთა სკურა-
ტოვის სახლამდის ბერსენევკაზე; მეორე გასასვლელი იყო
ბარბარეს კოშკის ქვეშ. „კიტაი — გოროდ — ისაკენ; მე-
სამე — ჰაობის ქვეშ, მოხუთაიზე ძველ სახლთან შესაერთი-
ებლად, სადაც ესლა პაშკოვის ეკატერინეს დროის სახლია
(რუმინაიცეის მუხუმი). ამასწინად აღმოაჩინეს დიმი-
ტრეევკაზე საიდუმლო სარდაფი მიჯაჭვულ ჩონჩხებით.
ჯადოქარობით და საშუალო საუკუნეთა რომანტიკით სავსე
ძველი მიწის ქვეშ მოსკოვი მისი იდემალებით მოცულ
კრემლით. და, მიუხედავად ამისა, იგი დღემდე კვლევა-
ძიების გარეშეა, იდეალურ არქეოლოგიისგან უარყოფილი.

III. საიდუმლო წიგნთსაცავი.

რუსეთის მიღე იოანე მრისხანე თავის დროის
ფენომენი იყო. შორისმჭერტელი პოლიტიკოსი, სიძველეთა
გასაცავარი მოვეჯრული და ღრმა მეწინაშარი — იგი შეპ-
ყრობილი იყო დევნის აცეცატებულ მანით.

მისთვის არ ეპაროდა ქვის თაღები, მას ესაჭიროებოდა
კედლებში დამალული სენაგები (ნოვგოროდის ტაძარი,
ალექსანდროვის სლობდა) და უღრმესი მიწის ქვეშეთი
(კრემლი). და სწორედ კრემლის მიუწვდომელ სიღრმეში
ჩაპარბა მან თავისი, მსოფლიო ინტერესის, სახელგანო-
მქმელი წიგნთსაცავი, 800 წიგნისაგან შემდგარი. წიგნო-
საცავს საფუძვლად დაედო ბერძნული ხელთაწერები,
რომელიც მხოლოდ მოკვება იოანე მე-III მეფულეს საბერ-
ძნეთის დედოფალს სოფია პალეოლოგს.

მეფის არქივი შესაშნავედ გაიზარდა ვასილ მე-III
დროს და იოანე მე-IV დროს უშესანიშნავეს წიგნთსაცა-
ვად გადაიქცა. მრისხანე მეფე, მეტად მოპყრნი, ისე
როგორც შემდგომ პეტრე I იყო, არ ზოგავდა საშუალებას,
რათა შეეძინა იშვიათი წიგნები ბერძნული, ლათინური,
ებრაული. მისი ავენტები გამბეული იყვნენ ევროპაში,

ოსმალი ბიზანტიზმა და ყაზახურ უყრაინაში. ყოველი მხრიდან ბნელ მოსკოვში თავს იყრდნენ ისეთი უიშვი-ათესი წიგნები, რომელთა უქანლობით სტირის ეხლა კულტურული ევროპა. 1554 წელში, ე. ი. დიდი ხანა-რის 7 წლის შემდეგ, იოანე მრისხანემ უყრაინიდან ჩამოიტანა მრავალი საერო წიგნი არა ნაკლებად სახელ-განთქმულ იაროსლავ ბრძენის მიწის ქვეშა წიგნთსაცვი-დან. მას თან მოჰყა მოსკოვში კიეველი მეცნიერები; არა ნაკლებ სახარბილო რაჰუმ წარმოადგენდნენ ისინი ევრო-პიელ მეცნიერებისთვისაც, და კველა ეს ფსადუღებელი საწიგნო განძეულობა იოანე მრისხანემ მოაქცია კრემლის აკადემიებში. რადგან თითონ არ იყო კლასიკოსი, მეფე შემთხვევას ეკლდა. შემთხვევაშიც იწება დოკატის პასტორის სწავლულ გერმანელის ვეტერინარის წარმო-გახევა. დაედო რა მის სწავლელობას, მეფემ ბრძანა გაეხსნათ მისთვის იღუმელი სავანძური, და წინადადება მისცა მას გადაეთარგმნა წიგნები რუსულად. საიდუმლო სავანძურის მიმოხილველი იყო 7 კაცი: 3 მთავრობის აგენტი და ოთხი გერმანელი. მათი პიროვნება, ერთ გერ-მანელს გარდა, ისტორიულად გამოკრეცულია. წიგნები არ იყო გადათარგმნილი, რადგან მოსკოველ მოხელეებს შე-ეწინადა—ვაი თუ მოუშორებლად მიგვაცენონ სადარაჯოთ გერმანელებსო. გაბრაზებულმა მეფემ ბრძანა ჩაეჭვდათ მისი სავანძური ცხრა კლიტეს ქვეშ. დროც ლმობიერი გამოდგა მისდამი; მას აქვთ მათ არ ხელუბა კაცის ხელი.

IV. ძიება და გათხრა.

მაგრამ გადმოცემა დამარხულ განძის შესახებ ცოც-ხალი იყო, და მის საპოვნელად არა ერთხელ შესდგომიან თადარიგს.

ამათი ძიების იგი პოლონელებმა, როდესაც აიღეს კრემლი; გარდა ერთ ძვირფას ხელთნაწერისა—პაპებისა-დმი ბოძებულ სტამბოლულ უპირატესობათა, რომელიც პოლონელებსავე საჩუქრად მიეძღვნათ ვატიკანისათვის,—მათ ვერ იპოვნეს.

ცნობის მოცავრ დედოფალმა სოფიომ კრემლის აკლამებში განძის მოსაძიებლად გაგზავნა თავისი რწმუ-ნებული „დიაც“-ი მაკარიევი. უქანასწნელმა ბედნიერად გაიპარა მიწის ქვეშ გასასვლელი ტიანიკის კოშკიდან სობაკინის (საარსნალო) კოშკამდე და ნახა თალიანი დარ-ბახები, კერამდი გავსებული ჟუთებით. სოფიომ ბრძანა სიტყვა არავის დაედრა ნახულის შესახებ უკეთეს დრომდე. მაგრამ სოფიოს ვასკლავი უღრმოვად ჩაქრა, და მაკა-რიევი კი მოკვდა, ისე, რომ ძლიეს მოასწრო სიკვდილის წინ თავისი საიდუმლო გადაეცა მეგობარ—დიაცკანისა-თვის ვინმე კონონ ოსიპოვისათვის.

ენერგიულმა დიაცკანმა თავის სიკოცხლის მიზნად დაისახა მოკადრობულ განძის პოვნა და მთელ 30 წლის განმავლობაში ეძებდა მას, სიკვდილის კარამდე. მისი ძიების ყველა იხსნება მოსკოვის არქივებში. საბუთები ნაწილობრივ უკვე გამოქვეყნებულია, დანარჩენთა ძიებაც სწარმოებენ. ამ საბუთებიდან სჩანს, რომ ოსიპოვის წარდ-გენის შემდეგ პეტრესთვის 1724 წ. უქანასწნელს უბრძა-ნებია სენატისათვის გავლით გათხრისათვის საჭირო თანხა. გათხრა დაეწყოთ კიდევ, მაგრამ მეფის სიკვდი-ლის გამო შეჩერებულ იქნა.

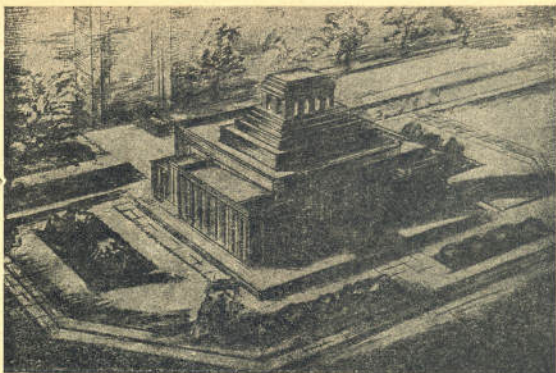
გათხრის მეთოდი, რომელსაც პირველად დაადგა

ამხ. რიკოვი ს. ს. რ. კ. კომისარო საბჭოს თავმჯდომარე.

ოსიპოვი, სრულებით რაციონალური იყო; დიაც მაკარიე-ვის კვალზე სიარული. ბედნიერმა შემთხვევამ თავიდანვე ხელი მიუშვია ოსიპოვს და აპოვნია მიწის ქვეშ საკვი-გზა ქვეშ მიმავალ საფეხურებით, მაგრამ იგი შეაშინა თაღმა, რომელიც თითქმის ჩამოქცეული იმუქრებოდა. ამის შემდეგ გასასვლელი მიწით ამოავსეს და შინ გაზარდით არქეოლოგი შეუდგა კრემლის გათხრას ზევიდან. ეს ყოე-ლად მოუფიქრებელი გეგმა, თუ შედეგლობაში მივიღოთ კრემლის კულტურულ ფენის განს 18—20 არშ., მაგრამ „მოკუნებენ“ არ დამცხარა ასეთი დამარცხების შემდეგ, 10 წლის შემდეგ მან მიაოთვა მთავრობას ახალი განცხა-დება დაწეულ გათხრის განგრძობის შესახებ. და საინ-ტერესოა, რომ ანა იოანოვნას ბირონის მთავრობამაც უ, უკვე ერთხელ ამ საქმეში გადატანილ სირცხვილს შემდე-გაც კარგის თვალით შეხედა საქმეს და გაიღო საჭირო თანხები. მაგრამ შედეგები არა სჩანს დოკუმენტებიდან, შესაძლოა, რომ ღრმად მოხუცებული ოსიპოვი მოკვდა კიდევ.

1791 წელს მოსკოვს ჩამოვიდა პომპროსის ბერძნულ ხელთნაწერების და უმთავრესად კი იოანე მრისხანის წიგნთსაცვის სამძებრად პრივატ-დოცენტი, სტრასბურგის უნივერსიტეტის ფილოლოგი ექ. ედ. ტრემერი. ამის გამო დაწერილ თავის საინფორმაციო წერილში ტრემერი ლა-პარაკობს რუს მეცნიერთა და კერძოდ ზაბელინის მომაც-დინებელ სკუპტკიკშივე ამ საკითხში. ტრემერმა ვერ იპო-ვა ისტოდენ ნანატრი წიგნთსაცვი, მაგრამ მან დასტოვა მოსკოვი ჟღერესი რწმენით, რომ წიგნთსაცვი უთუოდ არსებობს. მისი უქანასწელი იმედი იყო არქეოლოგები, რომელნიც, მისი რწმენით,—დამაშვიდებნიან მასწინ, როდესაც საბოლოოდ დამტკიცდება, რომ წიგნთსაცვი ნამდვილად განადგურებულია“.

ლენინის მავზოლეი მოსკოვის წითელ მოედანზე.

ტრეგერის წერილმა ერთგვარი ხმაური შექმნა. ოთხი წლის შემდეგ მოახდინეს კრემლის ახალი გათხრა, რომელმაც ვერაფერი ახალი ვერ შემატა საქმეს. ამის შემდეგ საკითხი იოანე მრისხანის წიგნთსაცავის შესახებ მოხსნილ იყო ოცი წლის განმავლობაში და კვლავ დაისვა ამ სტრუქტურების დამწერის შეთხებით. ომის წინ მეფის მთავრობას წარუდგინა პროექტი ევროპიულ სავანძურის ახალ ძიების დაწყებისათვის. ამის პასუხი იყო არქეოლოგიურ კომისიის წინადადება წარდგენილი უფილიყო საბუთები წიგნთსაცავის არსებობის შესახებ, რათა გადადებული უფილიყო საჭირო თანხა განზრახულ გათხრისათვის. ამასთან ერთად ნებადართულ იყო ყველა არქივებში მუშაობა და, რაც მთავარია, თვით კრემლის ქვემოთ. არსენალისა და სობაკინის კოშკის გათხრამ ძიებისათვის მეტად ძვირფასი კვანძები მოგვცა ხელში, მაგრამ მსოფლიო ომმა კვლავ ჩამოგვანოა ამ საკითხს.

V. დისკუსიები

იოანე მრისხანის წიგნთსაცავის შესახებ მეცნიერთა შორის განუწყვეტელი დისკუსია არსებობდა. ორი მკვეთრად განსხვავებული ბანაქი აღმოცენდა ოპტიმისტთა და პესიმისტთა. შეუბრალებელი უაღრესყოფელი იყო აწ განსვენებული ს. ბელოკური, რომელმაც უდიდესი წიგნიკი დასწერა თავის უარყოფით შეხედულობის დასასაბუთებლად. სხვათა შორის მისი შრომის რეცენზენტებს აკად. სობოლევსკის და კობნაკის დიდი შრომა არ დასჭირვებიათ იმისთვის, რომ უფნებლად ექციათ მისი გავლენა.

დროთა შემდგომ თვით ბელოკურიც ოპტიმისტებს მიემხრო. ჩვენ დროშიაც ოპტიმისტი იდეა შესაძლებელად წინ იწევს და მეტ მომხრეებს პოულობს.

უნდა ვიმედოვნოთ, რომ ახალ ცხოვრების აღმშენებლობის ენტუზიაზმი ბოლოს გააძნეობს ძველი სკეპტიციზმის ყინვას ამ საკითხში.

„საქმე კი იმაშია—დავიწყებულ საუნჯის რაინდ—მაძიებლის ტრეგერის სიტყვებით რომ ესთქვათ—რომ კვლევა—ძიება ეხება არა სპეციალისტების ვიწრო წრისათვის საინტერესო საგანს, არამედ დაიწყებულ ფასდაუდებელ განს, რომლის დაკარგვა უნდა სწყინდეს მთელ განათლებულ მსოფლიოს და რომლის აღმოჩენა ახალ სახელს შემატებს რუსეთსო“. ამ წიგნთსაცავის წყალობით რუსეთს შეუძლია განუახლოს ევროპას თავად მედიკების, პეტრაჰას და ბოკაჩიოს დროება, როდესაც წიგნთსაცავების მტვერიდან ამოღებული იყო ანტიურ ქვეყნის უცნობი განძი“. (კლოსუს).

ი. სტელეკი.

*) უკანასკნელ დეკემბრის ცნობით, არქეოლოგებმა შიანეს ზერელს, რომელიც ძველ შენიხაში დამატრეკავზე იწვება, ზერელი მალაღი და ფართოა. ალა-ალაგ ადამიანთა ჩონჩხები ნახეს. ზერელს აქვს კარი, დაქვდილი სკიფრებით დაზრული.

ფიქრობენ, რომ სკიფრებში შენახულია დედოფალ სოფიის მიერ გადაწვლილი იოანე მრისხანის სამკითხველი.

რედაქტ. შენიშვნა.

პოეტრი სანდრო შანშიაშვილი.
(სპარტაკის ავტორი).

ნახ. კახიძის.

Alter ego

როს მარტო ვერები, ვილაცსთან ვსაუბრობ მუდამ...
მოვა და ჩემს წინ მაგვიდოვს ჯდება თამბაქო:
ფიქრს გამინათებს, თუ დღიურის სვედით შევსებულად
და მღირიყოობს, როს მიჩრევენ სუფრის თამბაქო.

არ მსურს ბოროტი და მეგობარს იგი მაძლევს:
ვინც კი მძულს, გულში სიყვარულის სახედ მაჩვენებს.
ჩემთან აცეცებს გარდაცვლილებს, შეიად ჩაქმულებს...
ჩემს თვლებს უმღერს და დასკინის სხვა დანარჩენებს.

რა მიზეზია: მას გავუბი, ვარ მაინც მასთან,
როგორც თერთმეტი დარცხენილი იოსებ მასთან?
სხვის ჩემი ზაზხა რომ არ მსურდეს გავუზიარო,
ის შემეჯდება, შუბლზე მიწერს ჰიეროგლიფებს:
და მას არკვევენ... მინდა აზრი დაუგზავნო,
მაგრამ ჩამახბის: სთქვი! გამოტყდი! თან კოკონს მინთებს!

ოხ, მეგობრებო! ვინაობა მან ჩემი იცის,
შხოლოდ ის დარჩა ჩემში ჩემთვის შეუპყრობელი.
მუდამ ცხოვრების მაგიდასთან პირქუში მიზის:
მალმერთებელი, დამკინავი და თვითმგზავლი!

სანდრო შანშიაშვილი.

ელემენტარა დუხა

მისი გარდაცვალების გამო.

იტალიის გენიალური დრამატული მსახიობი-ქალი დაიბადა 3 ოქტომბერს 1859 წ., ქალ. ვიჯენანოში, რომ-
ბარდიის და პიემონტის საზღვარზე, მოგზაურ მსახიობთა
ოჯახში. მისი მამის გვარში რამოდენიმე გამოჩენილი
მსახიობი ითვლებოდა, მათ შორის ყველაზე განთქ-
მული იყო—ლუიჯი დეზე, კომიკი და იმპროვიზა-
ტორი, რომლის სახელს ატარებს ვენეციის ერთ-ერთი
ქუჩა. ეს იყო ტიპური წარმომადგენელი ძველ იტალიურ
კომედიის (commedia del l'arte), რომელიც აქტიური-
საგანაც ისეთსავე შემოქმედებას მოითხოვდა, როგორც ავ-
ტორისაგან, წინააღმდეგ თავის შეილისშეილისა, რომე-
ლიც, ერთი მისი ბიოგრაფის სიტყვით, „მთელ ცხოფ-
ლითს ატარებდა,“ ლუიჯი მხიარულ სიცილის ოსტატი
იყო. ის დავნის გვირგვინები, ელეონორა დეზე რომ „მი-
კიტან-ქალში“ იღებდა ადისტურებენ მის პირდაპირ ნა-
თესაობას თავის პაპასთან მიუხედავად იმისა, რომ ელეო-
ნორას ნიჭი ნამდვილ ტრადიციულ ბუნების იყო. ბავშვო-
ბაში, როდესაც იგი მშობლებთან ერთად ქალაქ-ქალაქ
მოგზაურობდა, ელეონორას ზნობილ შიმშილი და სიკვამ-
ლე გამოუცდია; არა ერთი საღამო გაუტარებია მას სახლის
თავზე, სადაც ვარსკვლავებთან ბაასი გრიხია ცეც და ბნელ
ოთახში ყოფნის, იგი შთაბეჭდილებათა დამწერია, განმარ-
ტოვების და სეგდის მოყვარული ბავშვი იყო. დეზეს ბავ-

შობის სურათებში საოცარი სევდა მოსჩანს, თითქოს აქ
უკვე არის წინადაგზაობა იმ კენჭისა, რომელიც მერ-
მისში უნდა განსახიერებულყო მსახიობის შემოქმედება-
ში. სცენაზე დეზე ადრე გამოვიდა: 5 წლის ის უკვე კო-
მეტს თამაშობდა „Miserables“-ში და, ამბობენ, შეუ-
რაცყოფად იღებდა იმ მუღღღუნებს, რომელსაც მას
როლის მსვლელობის გამო უთავაზებდენ, ასე, რომ დე-
და ელენისაგან ამნეცებდა მას: „რა გატირებს, შე სუ-
ლოლო! ხომ ხუმრობთ გვყვენ“-ო. დეზე იყო 14 წლისა.
როდესაც უდროოდ, გაჭირვების გამო დაქარვად დედა,
დაახლოვებით ამ ხანში დეზე პირველად გამოდის დიდ
როლში—შექსირის ჯგუფებაში. დეზეს, როგორც
მსახიობს იმთავითვე დაეტყო განსახიერებულ როლში
სრულებით თავდადებამდე ვარდაქნის ნიჭი, გრძო-
ბათა ტალღა ის ძლიერი იყო, რომ იგი მიეღო ღამე
ანთებულ თვალებით დადიოდა ქალაქს ქუჩებში თითქოს
დღეა-მიწას მოწყვეტილი. როდესაც მან 1881 წელს ტუ-
რინში, სარა ბერნარის გასტროლების შემდეგ, დიუმას
„ბალადის პრინცესა“-ში ითამაშა, მისი სახელი უცერად
დიდებით გაშროყნდა. მის ზეიშს ხელი შეუწყო თვით
დიუმას მადლობის აღტაცებულ წერილმა, რომე-
ლიც პრესამ მოათავსა. ამას შემდეგ ზეიშს ზეიშს მოს-
დევდა. მისმა გასტროლებმა ევროპაში, ამერიკაში და რუ-

სეთში მსოფლიო სახელი მოუხვეჭეს ღუზეს. არასოდეს, თუნდაც უცხო საზოგადოების წინაშე და უცხო ქვეყანაში გამოსვლების დროს ღუზე არ მიმართავდა რეკლამას, რომელიც მას სძულდა. როგორც ხელოვნების ნამდვილმა ქურუმმა, ღუზემ ერთხელ და სამუდამოდ გასწირა თავი მისთვის. თუმცა თავის ტემპერამენტით და გარეგნობით აშკარად გამოსახული იტალიელი ქალი იყო, ღუზე თავის საერთო საცაქობრიო შინაარსით მაინც ყველასათვის ახლობელი იყო. იგი ყველასათვის გასაგები იყო, თუმცა

ელენორა ღუზე.

ბევრისათვის გაუგებარ ენაზე თამაშობდა; სიტყვათა ენა მისთვის მხოლოდ გარეგანი საშუალო იყო. მის განკარგულებაში უფრო მძლავრი იარაღი—გრძნობათა მდიდარი და მოქნილი ენა, საოცარი მიმიკა, არაჩვეულებრივი მუსიკალური ხმის ინტონაციები, მშვენიერი, გამომეტყველებით სავსე თვალები, არც ერთ სხვა ენაზე, იტალიურის გარდა—ფრანგულადაც კი, რომელიც მან მშვენიერად იცოდა—მას არ უცდია თამაში. მას არ გაუფლია განსაკუთრებული შოკოლა და არ შეუქმნია თავისი შოკო-

ლა: ამისათვის იგი მეტად თავისებური, განუმეორებლად განსაკუთრებული და სუბიექტიური იყო თავის ემოციებში. მისი მიზანძე შეფუძლებელი იყო. მაგრამ მისგან შეძლებოდა ბევრის შესწავლა: როგორ უნდა თავის თავად ყოფნა, მთელი სულიერი ძალა; მთელი გული მისცა სავარულ საქმეს, რომ არც ერთი ატომი სულიერ ენერგიისა ტყევილად არ დაიკარგოს. შაბლონად გადატეხული იმის შესახებ, რომ ღუზე ყოველთვის თავის თავს თამაშობდა—მართალია. პიესა მისთვის მხოლოდ აუცილებელი ტილო იყო, რომელშიაც ის თავის საკუთარ სურათს ჩააქსოვდა. დიდის გამოარჩევით ეტებდა ის თავის როლებს და აიღებდა მხოლოდ ისეთებს (თუნდაც სუსტ პირებს), რომელიც მას ენათესავებოდნენ, მისი არსების რომელიმე კუთხეს შეეხებოდნენ და შეედოთ მისი დაწვა და შთაგონება, და მაშინ იგი, გმირი—ქალის პირით, შთაგონების შემზარავ ძალით იტყოდა თავის სიტყვას ცხოვრებაზე, მისთვის როგორც ქალისთვის, ყველაზე მნიშვნელოვან ცხოვრების სტიქიაზე—სიყვარულზე. მაგრამ მხოლოდ ამით მისი მნიშვნელობის შემოფარგვა არ შეიძლება: „ქალური“ დავეანანა მარადიულის და საცაქობრიო განათებით. მხატვარი, რომელმაც მრავალი ესეზები დახატა ღუზეს პორტრეტისა, იმპობდა, რომ იგი იყო „ათას სულიანი არსება.“ ღუზეს ყველა ქალური სახეები შექმნილია ინტიმურ კეთილშობილებით, სიკაცხლით და შინაგან სიმართლით. ღუზეს სიყვარული, მისი განსახიერების მრავალფეროვნების მიუხედავად მთლიანია და აღსაცემ ღრმა მისტიკურ აზრით—იქნება იგი ყრმა სიყვარული, რომელზედაც ცხოვრების ჯერ არ დაესვამს თავისი დალი, თუ მოწამული დაგვიანებული სიყვარული, რომელიც უსცაქრელისავე მიაქანებს მსხვერპლს. თავის თავის განსახიერებაში ღუზე არასდროს არ განმეორებულა. ერთ და იმავე განწყობილებათა და განცდათა გადმოცემისათვის იგი პოულობდა ახალ ფერადებს თავის მდიდარ და ყოველდღეობისაგან განთავისუფლებულ სულში. ღუზეს საუკეთესო როლები იყო: სანტუკა („სოფლის პატისნება“) მარგარიტა გოტიე („Dame aux Camelias“), ტერეზინა („კლოდის მეუღლე“), ფერნანდა („სარღ“) კლიოპატრა („ანტონისა და კლეოპატრა“), ნორა („ისენი“), სილვია („ჯიოკონდა“ და „დუნკოი“), მირანდოლინა („მაკიატანი ქალი“ გოლდონის). ღუზეს ბიოგრაფია ეკუთვნის L. Kasi-ს, „Duse“ (1901).

ლენინის დღე

მეტ ერთგულებით, ვიდრე ჩვენს ქარხნებს, მეტი აღერხით, ვიდრე ჩვენს დაზგებს, მეტი შთაგონებით, ვიდრე დაღუპულთ, მეტი სიფრთხილით, ვიდრე ნაზ ხელებს, მეტი სინაზით, ვიდრე მტლინარებს, წყაროებს, ზღვას და ფერად ყვავილებს, სიყვარულს ვწირავთ—ყოფნის ჩამსახვეთ, და ჩვენ სინაზეს ჩვენ ვწირავთ დედებს.

არ დაჩოქილა სიცოცხლე ჩუმი, ჩვეულებრივი დღე იყო მაშინ, — და დაიბადა ლენინი ამ დღეს, როგორც ყოველი ადამიანი.

მამამ და დედამ განა იცოდნენ, განა ხვდებოდა ვინმე ამ წუთში, რომ დედამიწა გახდა შედევნი, და მოხეივმე დაზგა მშრომელთა! რომ თაობათა უსაზღვრობაში, ახალ დღეებში შევა დღე იგი, როს დაიბადა დიდი ლენინი, როგორც ყოველი ადამიანი!

მიჰქრიან დღენი უხვი, მრავალი, და იქნებთან კიდევ ურიცხვი, არის ცხოვრების გზა ჭლებელი, სადაც ქვევია დღე დაბადების, ცუდს და უძველეს ქვევებს წყებაში არიან ქვეები უძვირუასკი, რომ აიწყვენ, როგორც სვეტები, და მ. ლ. დღეებთან კანდილის სსგავსად.

მთელ სამყაროში არავინ იცის, რომ ერთ ილბიან დღეს ჩვენ ავმართავთ დედამიწისთვის კანდილს სხივისანს ჩვენი შვილების მწველ დაბადებით.

თუ ასე არა—ქვას ნაინც მივცემთ, გზას ცხოვრებისას ქვას საფუძველად, საუკუნეთა წინაშე გვგვევართ, ვადიდებთ ყოფნას და დაზადებას.

ჩვენ ახლა ვიცით: სხე-სი ფეხები ვერ გასთელავენ ჩვენ სათუთ ბავშვებს. იქნება მხოლოდ ერთად ერთი გზა— საღ მიაბიჯებს შრომა სვეტაკი.

ისინი მოვლენ სასტიკ ხელებით, ნებისყოფით და ბრძოლის წყურვილით, მოიტანებენ თვის არსებაში ლენინის ტვინის წმინდა ნაწილებს.

უნდა სთქვან მედგრად: ჩვენ შეგვიძლია! უნდა აღუდღეს იმითი სისხლი. ჩვენ მათ ჩაუფლებთ თავში და გულში ილირის ცოცხალ, ათრთოლებულ გულს.

ლენინთან ერთად, რომ არ მომეცდარა, იმ დღეს, რომელიც კანდილს გვაგონებს, ვწირავთ სიყვარულს მათ, ვინც ჩასახა, ლენინები და მოჰყავს დაზგისკენ.

ა. ბეზინენსკი.

პროლეტარული მხატვრობა გერმანიაში.

გერმანულიდან.

საერთაშორისო მუშათა დახმარების ორგანიზაციაში მყოფ ხელოვნათა და მხატვართა ჯგუფმა მიმართა ყველა ხელოვნათ, მხატვართა და მოქანდაკეთ მოწოდებით მათი შრომით აღმოჩინათ ფინანსური დახმარება ს. მ. დ. ორგანიზაციისათვის (Internat. Arbeit. Hilfe). ორი კვირის განმავლობაში დაიზადებულ იქნა 500-მდე საგანგებო ნამუშევარი.

ყველა შესანიშნავ შემოქმედებათა შორის, ფიშერის გარკის, ორლიკის, სანდულის, სევალის, ფოლკეს-ვალეს, ცილეს და სხვების შრომათა შორის, დღეს ჩვენ ყურადღებას ვაპყრობთ მხოლოდ ორ ხელოვნანს, ორ მხატვარს, რომელნიც, როგორც თავიანთ პირადი ცხოვრებით, ისე გამოფენაზე წარმოდგენილ სურათებით ბევრ რამეს ეუბნებიან პროლეტარიატს.

ესენი არიან: ოტტო ნაველი და კეტე კოლვიცი. ოტტო ნაველი—პროლეტარია. მისი შემოქმედება პროლეტარულია, მისი ფორმები და სახეები პროლეტარულია. მხატვარი არ არის თეთრ დაკარგავილებულ საყვოლიან „პროლეტარი“, ის არა არის ბურჟუაზიიდან გამოსული, ის ხატავს, ჰქმნის არა მორთულ-მოწყობილ ატელიეში. თავის ღარიბ ქოხში, დედისა და მშენის დახმარებით აგებული ღარიბ ქოხში, მოწყობილი ჰქვას მისი სამუშაო კუთხე, აქ აღბეჭდავს ის ტილოზე ქარხნისა და ქუჩის მსხვერპლთა მიძიმე ყოფნას. ის მუშაა—მელოთონე მუშა, და როცა მას უყურებთ, რწმუნდებით რომ მისი ქოხი და ქარხანა ერთი სულით, ერთი ნდომით და ნებისყოფით სკოცხლებენ.

მას მეორე ხარისხიან საკითხად მიაჩნია მისი შე-

მოქმედების პროპაგანდა, გამოფენა; თვისი შრომის გაყიდვა მას ტანჯვად მიაჩნია. ნაგელმა თვისი შემოქმედება ფართოდ გაშალა, — თანამედროვე აღმოსავლეთი ევროპის და მთელი აღმოსავლეთის ფერადი ხატები ახასიათებენ მის სურათებს. დიდი ქალაქის ილუზიები („როგორც ის ბაღში“, „მოსიერებით“) და სალი, მგობობიარე აპატია მკვეთრად არის საღი ასულდგმულებს ნაგელის შემოქმედებას.

მთელი თავისი არსებით, მეგობრობით და გარემოებით მუშათა მასასთან შესისხლბორცებული, ნაგელი უარესი, შემაძრუნებული ზედმიწევნით გადმოგვცემს მუშას

ოტტო ნაგელი.

კაპიტალისტურ საზოგადოებაში, შრომის საშინელი პირობებით განაწამებ შრომელს მის შემოქმედებაში, არა ისე, როგორც ისინი ფორგარდთან ან ხელისუფლების მოხელესთან გამოცხადდებიან, არა მოქალაქის მაქლურ, ყალბ სამოსელში, არამედ ისე როგორც ისინი სინამდვილეში არიან, ისე რასაც ისინი ნამდვილად წარმოადგენენ: ნაგელი ხატავს მხოლოდ ადამიანს, რომელიც გაყიდულია, იყიდება ან უნდა გაიყიდოს მომავალში. 11 ან ვინც 10 საათის შიმში, აუტანელ შრომაში 10 რენტის მარკას იღებს, ის ეისი სხეულიც მხოლოდ 50 ჰენრიგით შეფასებულია, ის ვინც კაპიტალისტურ საზოგადოების ორმოტრიალში სიმშოლით იხოება, აი ესენი არიან ნაგელის შემოქმედებაში გამოხატულნი.

მისი სურათები დაიწინებთ გაგრძელობენ თქვენ იმ საშინელებას, რომელიც თქვენ არ გინდათ იცოდეთ, მაგრამ რომელსაც ვერაზოდის ვერ დაიფიქრებთ.

ნაგელის შემოქმედებას, მის ყოველ სურათს ყოველ ხაზს აზის საკუთარ ყალბის საოცარი ელფერი, საშინელი ბეჭედი სიყვდილისა და უსულო გვაძის.

ოტტო ნაგელის შემოქმედება, მისი სამყარო ერთ-

შინშილი.

ნახ. კტი კოლდისის.

ფეროვანია — grau in grau. მაგრამ ის დიდი, შეუდარებელი მხატვარია: მისი შემოქმედება არა მარტო დამარწმუნებელია, არა მარტო ტენდენციის ხელოვნებაა, ის

სეირნება კეირა დღით.

ნახ. კ. გროსის.

აგრეთვე აღმაშფოთებელი, შემაძრუნებელია, ნაგელი არის ერთად ერთი ხელოვანი, რომელიც ხატავს ტილოზე, რაც მის გულში აღბეჭდილია: მშრომელთა, ტანჯულთა და გაყვდილთა ყოფა. ასეთივეა კერძო კოლექციის შემოქმედებაც.

პროლეტარიატი, რომელიც განაწამებ ბუღალის

კარლ ლიბნეცტის საფლავს სადარაჯოს, კოლოციის შემოქმედების საგანია.

მისი სურათით „იუბილეუმენდ“ „პური!“ და სხვები გასაოკარი ზედმიწევნებით გადმოგვეცემს დამწეული პროლეტარიატის, იმედ გაწყვეტილ ლუშენ-პროლეტარიატის საშინელ ყოფას. თვედ წინააღმდეგ სდგას დღეა—მის წინ პაჩია ბაგშვიტი, სამიგელი ტანჯვითი, სიმშვილის გრძელბი ხელზე-გაშვებული პურის—მოხვენილი. ან მეორე სურათი:

გუჩუაშვილი გიგინეიძის სახელმწიფო ვალის შესახებ.

მადონად მისცენება არა აქვს სიტყვის გაკრებიდან, რომელიც სიბოვან მას, რათა საბჭოთაო რუსეთმა გადაიხადოს მეფის მთავრობის ვალები. საფრანგეთის სასამართლოები ყოფილ მესაქვეთებეს აკეთებენ იმ საქონელს, რომელიც უნდა მათი ნაკიონალიზაციის შემდეგ, კიდევ-გაყიდვის საგანს შეადგენდნენ.

ამ წინააღმდეგ შეუძლებელ გზა კაპიტალისტური მოსოფლის ვე-შაბები და მათი ყრუ-მოკრილი მისიტები და თან კაპიტალისტ-კარნებსა იმომეზებ, რაკაც ისტორია სახელმწიფო ვალების გადახდაზე უარს თქმისა, მაგრამ სახელმწიფო ვალისთვის სახელმწიფოებს ატარებს ბურჟუაზიულ მეცნიერებაში და პრაქტიკაში სულ სტეპანის სურათის იძლევა, დიდთა განსხვავებულ იმისავე თანამედროვე ბურჟუაზიულ „საქმის ხალხი“ რომ გვიხატავს.

არაფ. მანესის წიგნი „სახელმწიფო ვალისგან“ მოცემულია მეტად საინტერესო აღწერებს აზრების და ფაქტებისა ამ საგნის შესახებ.

იმ პრაქტიკა. საფრანგეთის რასსულაციის მთავრობამ ჯერ ერთი მოთხოვნით შეამოწმა პოლიტიკის გადახდა და 1797 წელს დირექტორმა მთელ ვალს დაუმოკო ორი მესამედი. საფრანგეთის მაგალითის მიხედვით ერთი მეცამედი შეამოკრეს თავიანი ვალი ჰოლანდიაში და ვესტფალის სამეფოში.

1673 წელს პრუსიაში თავი გაკრებულად გამოაცხადა, იგივე იმავე 1814 წელშიც, 1867 წელს. დამოუკიდებელი კონსტიტუციის მიღების შემდეგ, უნგრეთმა განსაკუთრებულ კანონით უარი განაცხადა იმ ვალების გადახდაზე, რომელიც ადგილ მთავრობის. გაერთიანებულმა იტალიამ აღმოუქმებისთანავე თავის სახელმწიფოს ვალისგან გამოაცხადა, ე. ი. უარი სთქვა ვალის გადახდას. ბოლოს, უაღლოესი წარსულის ფაქტები: იმპერიალისტურ იმის შემდეგ სამხედრო სლავიამ და ჩხობ-სლავიკამ განაცხადეს, რომ არ სთვლიან თავს ვალდებულიად გადაიხადონ ჰაბსბურგთა მონარქიის ვალის ის ნაწილი, რომელიც მათ წილ ზედგროვდა შეადგენდა.

საქონლა მოვანინით საფრანგეთის ბურჟუაზიის ის დირა (XVII და XVIII საუკუნეები), რომლებიც ის ვალდებულს უბრძოდნენ. მაშინ გაუმედიდეს იყო ის შემდეგდება, რომ მთავრობა არაა თავისი წინააღმდეგობის ვალების პასუხისმგებელი. იმდენს „საბოტაჟურ გუნდების იტორია“—1902 წ.). ასეთი მოტივები მოსკოვში: „მეგობარი მეტყვის დროს ბებია მთელი ძველი ისტების ლიკვიდაცია, რათა გზა მივიდეს ახალ რევიზი-ი. წყრულს და სახაბით ამობრდენ უარს ვალზეზე ფინანსური „გენიისები“ სიფული და კოლბერტი.

იმ პიეტეტისათა დამატოვებლების პრაქტიკა. 1825 წ. პარიზის ურუნჯის სასამართლოს ალატადი (დამინიონი ეს) გამოიტანა შემდეგი განაჩენი: „სტეფანდელი სახელმწიფო, როგორც მოვალეა იმ შემდეგება დამეცემდარის უცხოეთის სასამართლოს.“ 22 იანვარს 1849 წ. პარიზის (იხვე პარიზის) საკანსაციო ალატადი შემდეგი დასაბუთება აღიარა: „სახელმწიფოს უფლება აქვს განსაკუთრებული დევი, რომელიც მისივე მოქმედებებიდან გამომდინარეობს, არის მისი სტეფანდელი უფლება; სხვა სახელმწიფოს არ შეუძლია მითითების ეს უფლება, თუ არ უნდა სახალის ურთიერთი დამოკიდებულება.“ ამ თვალსაზრისზე დადგენი საფრანგეთის სასამართლოები საქმეში ფრანკ კრედიტორების მიერისა ვალის გუნდერასის წინააღმდეგ 1878 წ. პარიტად და პარიტადისი წინააღმდეგ 1770 წ.

საინტერესოა, რომ შემოგებულ შტატების შტატ გუბერიაში 1794 წელს კრია პირს—სიფულით დასჯა მიფული და სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიების აღკრისათვის.

ხელები ილაჟ-მიწვევებით გაშვებული, სასოწარკვეთით მომართული ხელები, რომლიდანაც გამოდის რალაც საოკარი, საშინელი ძალა, ძალა რომელსაც თქვენ გრძნობთ, ძალა, რომელსაც განიცდით, შეგირძნობთ, შეიძლება ყვეზედ უფრო მეტად. გარკვევით—მტრალი, სასოწარკვეთილ შრომებზე ქალის სახით.

კოლოციის ეს შემოქმედება ჩვენი დროის მონუმენტია.

40-იან წლები და 1870—1880 წ.წ. პერიოდში შტატებმა მისისიპი, ფლორიდა, ალაბამა, ჩრდილო და სამხრეთმა კაროლინამ, გეორგიამ, ლეიზიანამ, არკანზასმა, ტენესისმა, მინნესოტამ, მიჩიგანმა, პენსილვანიამ და კირგინიამ უარი განაცხადეს სახელმწიფო ვალის გადახდაზე.

ასეთი პრაქტიკა. აი თვითიყი. ადამ სმითი სწერდა: „როდესაც სახელმწიფო ვალი ამა თუ იმ დონეს აღწევს, არ ყოფილა ჩემის აზრით, თუნდაც ერთი შემთხვევა მისი სრული და სწორი გადახდას. სახელმწიფო შეუსაყალიბანის შემთხვევაში, თუ მას ოდესმე ადგილი ჰქონია ყოველთვის გაკრებილის შემდეგი ყოფილა.“ საფრანგეთის ფინანსთა მინისტრის აბატ ტურერის (1768—1774) აზრით, სახელმწიფო მიუტეტის წინასწარობისათვის აუცილებელია ეს წელიწადი ერთხელ სახელმწიფოს ვალისგან. იმეი სახელმწიფო ვალისგან მანქნებლად სთვლის, მაგრამ „ხალხის მოლოწივით გადასარჩენად ხან და ხან სჯობს შეჩერდეს იქნას სახელმწიფოს რამდენიმე ასობ კრედიტორის ინტერესებით.“

რეკრად და სმითი მხარს უჭერდნენ სახელმწიფოს აშკარა და პატიოსან გაკრებიებს, თუ სხვა გზით მოუხერხებელია გაჯანსაღება 18.10 წ. ზახარია ლო-ლანგენტალი სწერდა: „რასაც ქვარ-გვენ ადგილობრივი კაპიტალისტები, იმის იგებს მთელი ნაცია, უცხო კაპიტალისტთა წარება კი—მთავრა ნაციონალისა.“

ლერუა-ბოლესის აზრით ვალების გადახდა სახელმწიფოს ზნეობრივი და არა იურიდიული მოვალეობას შეადგენს. გერმანელი იურისტი გ. ზუგერი 1719 წ. სწერს თავის საერთაშორისო უფლების სახელმძღვანელოში: „სახელმწიფო ვალისგან არაფრით არ ეწინააღმდეგება უფლებას“.

საერთის მოძღვრებით, მთავრობის ობლიგაციები არ საქონებენ მისამართლის უფლებას: დაცვას კრით წესით. ფილიპ-მორი აღნიშნავს თავის „საერთაშორისო უფლების კომენტარიში“ (ლანდონი, 1882 წ.), რომ „წარმოადგენს სახელმწიფო უცხოეთის სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდები, მხოლოდ ღირსების დაცვის ვალად უნდა ჩაითვალოს და მათ განაღდებს ვერ ათქვამს ვერც მოვალეობა და ვერც კრედიტორის ქვეყნის სამართალი“. გერმანელი ფინანსი ანტიკუების თავის წიგნი „კრია საერთაშორისო უფლება“, რომ „სახელმწიფოს ურების აღწერა (დაჯანსაღება) შეიძლება იმდენს, ეს შეაჩერებდნენ სახელმწიფო მანქანას“, „სახელმწიფოს თავადცა ყველაფერზე წინ დგასა“ და „სახელმწიფო ვალისგანის საზე ვერ დამეცემდარება სასამართლოს“.

ასეთი თეორია. როგორც ენაბი, ბურჟუაზიული მეცნიერებე და ბურჟუაზიული „საქმის ხალხი“ მეტად ღრბად და ადვილად აღწევს სახელმწიფო ვალისგანის უფლებას ბურჟუაზიულ მთავრობებს, ე. ი. ვალების გადახდის უარს თქმის, მაგრამ, როდესაც უფლებამდარის პროლეტარიატს სრულ გაუმეცემლად გამოაცხადოს ვალები—ყველა გაიბნის „გამარკვევით“.

ბევრი გუანდ ვალების მიღების მიზნით ჩვენი სახელმწიფოებრივი მანქანის შეჭერებაში მიმდებარე, მაგრამ ვერას გახდენ. იქნება უნდა სახელმწიფოებრივების ხელ-ახალ შეწყვიდოს და „გენიის“ ფინანსთა ნაწარმოების მოკრებიის შემდეგ სიტის „საქმის ხალხი“ და პარიზის ბიურის „მოღვეწნი“ ცოტათი დაეცრნენ, როცა დანახადენ რომ მათ მამა-პაპათა პრაქტიკა და მათ პროფესორთა მეცნიერებაჟ მათი წინააღმდეგია.

(ძველი რევოლუციონარი)

ნეტავი ჩემს გულს ზღვად ქცეულს
ხანდიხან ჩამოხედავდე;
განა შენ ზეცა არა გწამს
მე რომ ვერას ვემადავდე!!

რად დახვალ ჩემგან შორით-შორს
გამფრთხალი ირემივითა?
ე ათქორილი გულ-მკერდი
სავსე ხომ არ გაქვს თვითა!

თვალევი ცქერით მოლოლილი
როდემდის უნდა გელოდეს;
შენ ხო? სხივ ფენით დადიხარ
ჩემს გულში უნდა ბნელოდეს?!

თავს მოვიკლავდი, ლამაზო,
მზისა რომ არა მრცხვენოდეს;
ნეტავი ისე არ მომკლა
გული არ შემოგფრენოდეს!

შოა მღვამელი.

მეფხვი საქართველოში.

დამიწყება

ვეფხვი!
ძლივს მოხვდა ვეფხვი საქართველოში!
წინაპრებსაც კი დაჭიწყებით ვეფხვის ძვლი ჩვენი
ქვეყნის ველებზე.

ალარც ერთი ქართველი აღარ იცნოდა—რა არის
ვეფხვი და მისი სილამაზე?

რა არის ვეფხვი და მისი ძლიერება?
რა არის ვეფხვი და მისი მარტოობა?
მისი თარეში?

სიამაყე?
შეუპოვრობა?
ალბათ მრავალ ას წლებს წინეთ ზოიზლა ბუნაგი
ვეფხვისა საქართველოში.

მაგრამ იგი მაინც საყვარელ ნადირათ ითვლებოდა
ყველას მიერ.

და მისი სხელიც უცედავ ჰყო ათის წლებთან შებ-
მელმა პოეტმა—„ვეფხის ტყაოსანი“.

ეს სახელი დათარგმნებდა ჩვენს ქვეყანაში სილამა-
ზის მზეთუნახავად.

ბრძოლის ყოვანათ.

შეტევით და გამარჯვებით.

მაგრამ თვით ვეფხვს კი ამოგვეთა ფეხი ჩვენს ქვე-
ყანაში, ვინ უწყის რა დროიდან.

და აი 1922 წელს ერთი ვეფხვი გადმოეარდა ისევ
შემთხვევით საქართველოში.

ბაღმოკადრდა

თვითონაც არ ახსოვს:
ამუღარაპის ვაობებში დაიბადა, თუ ირანის დასიც-
ხულ უღანბოებში.

ან იქნებ ევფრატის მიდამოებმა აღზარდეს იგი?
სამხრეთის მზის ქვეყნიდან კი გადმოლუქულა იგი:
ამაზედ ლალადებს მისი დამკრახული ბეწვი; ნარინ-
ჯის ფერად ჩამწვარი მზის სხივე ი და ცეცხლის ნაწნა-
ვებით ალენილი სახე.

ეს ვეფხვი გამოჰყვა საქართველოსკენ თავის სიგი-
ფეს, თავის სიმკვირცხლეს.

მდინარის დაუღალავმა ჩბრიალმა დაიპყრო მისი ხა-
ლისიანი ბერება და გაჰყვა გატაცებით მაღლა და მაღლა,
სათვისკენ, ჩრდილოეთისკენ.

სამხრეთის სიციხე ყოველ დღე ესალმებოდა წეროე-
ბის გუნდს და მოესწრაფოდა საქართველოსკენ.

ვეფხვით მოჰკრავდა ძირიდან თვალს ცაში გამბულ
წეროების ზოლს. შეჯიბრებით აჰყვებოდა მათ ფრენას და
მისდევდა მათ ყოველ გუჟრის ბტუნაობით ჩრდილოე-
თისკენ, საქართველოსკენ.

საღლა ცეცხლში დამფრთხალი შევსა თუ ჯერანს
აუღებდა კვალს და მისდევდა ყნოსვით მათ შემწვარულ
გზას. მისდევდა ისევ ჩრდილოეთისკენ, საქართველოსკენ.

გახელებულ ნადირს აღარ უნდოდა უკან მიხედვა:
მასა ჰიბლავენ ახალი და ახალი მინდერები, უნა-
ხავი მთები, გაუცნობელი ნადირები, რომელთა ჯიშიც
უცხო იყო მის სამშობლოში.

ცაში გამოჩნდებოდა ბრმა ჭორო და მისრიალებდა
სოფელზე ზარდასაცემით.

ვეფხვი მოაღებდა თვალს და გაჰყვებოდა ლალის
ბტუნაობით როგორც მსხვერპლს, როგორც საყვარელს,
ან ბედისაგან მის სთამამზოდ გატყორცნილ ბურთს ცის
კამარაში.

არწავეიც ბევრჯერ შეხედრიდა მაღალ კლდიდან გად-
მოშვებული. მკვირცხლ თვალბეჭდში შურის ცეცხლი დან-

თეზია მაღლა ფრენაზე და მიწიდან შეკიდებრა გაუმართა ცის დიდოფალიან.

ასე მინდრიდა ვეფხე შორს სანახეთიდან, ჩრდილოეთისკენ.

ასე შემოიჭრა იგი საქართველოს შუაგულში.

რამდენიმე ხანს დარღმინადლათ ითარეშა ტყიდან ტყეში, მინდრიდან — მინდორზე.

მაგრამ ერთ დღეს უეცრივ იგრძაო მარტოობა.

იგრძაო, რომ იგი ერთია მხოლოდ საქართველოში.

ნადირი დაფრთხა და გადავარდა ადგილიდან აღ- გილზე.

მაგრამ მარტოობა მისი უფრო საგრძნობელი შეიქნა. იგი აჩვენებდა ხანდახან უნისვით რაღაც საიდუმლო კვალს.

იგი ჰპოვებს ნიშნს სხვა ვეფხეებისას. მათ უნდა თითქოს ევლით აქ. თითქოს ნამდვილა კვალა დატოვილი.

მისდევს ვეფხე იმ უცნაურ კვალს და ბოლოს შემჩნევიდა ეკარგება.

არსადა სჩანან ვეფხეები.

კვლიც ეკარგება ისევ.

თითონ კი რჩება მარტოთ, სულ მარტოთ.

ხშირად შეზავდრიდა ღამით ტურა და მგლეშის ხრო- ვა, ღმუჯილით, წყნუტუნით გაუბზრებიათ იმისი სმენა.

აბაბო იბიტომ მომრავლებულან ეს უჯიშო ცხოვე- ლები, რომ ერთი ვეფხეიც აღარ მოიპოვება ამ ქვეყა- ნაში.

წყაროში ჩახედვა

ფიქრის ზოლები, შავი ზოლები დაჩანდნენ ვეფხეის ლამაზ თავს.

ერთბელ იგი სიციხიან გუნებაზე წაადგა ღრმა წყა- როს.

მხურვალე გუნებათ დაეწაფა ბროლის ნაკადს.

და უეცრივ შიგ მოჭრა თვალს სანატრელ ვეფხეს.

იგი მასვით ღამაზე იყო. მასვით ღამაზე და გო- როხი. მასვით შმაგი და ატეხილი.

იგიც წყალს სვამდა.

გაეხარდა ვეფხეს.

გაეხარდა მეორესაც.

ლაღათ გაღუტა წყაროს იქით, მეორე მხარეს.

ის ვეფხეიც გაღუტა. მაგრამ თითქოს აღარსადა სჩანს.

ვეფხე ისევ მოუბრუნდა წყაროს ქვევით.

დიდხანს იცდებოდა ასე ოპოლმა ვეფხემა. დიდხანსა სცემა წყალში ტორები და ფბორტა გაუტეხავი უამირი მიწა.

მაგრამ ვერ იქნა, თავისი ტოლი ვერ ნახა გვერდზე. ბოლოს დაიღალა. იგრძნო ისევ თავის ოპოლმა და ბლუჯილთ გამეფადა უქნო მხარეს, უბედო მხარეს.

იბერი ჯოგჯე

აგერ დაბინდა დერეფნის მახლობლად.

გზის პირად, მაღალ სივინდებში წევს ეზმ-მოტეხი- ლი ვეფხე.

გამაძღარია, მაგრამ მოწყენილი თავისი მარტო- ობით.

შორს მოჭრა თვალს რაღაცა ჯოგს.

იქნებ ვეფხეები იყვნენ?

მაგრამ ვეფხეებს როდის უყვართ ჯოგათ სიერნი? მოახლოვდნენ. იგი საქონელია.

გაჯავრებული ვეფხე ერთი შმაგურათ გადავრია ჯოგში. შიშის ზარი დასცა ხარებს და ძროხებს და გას- წია ისევ საითღაც.

დამფრთხალი საქონელი კი ამ უწყველ ნადირის დანახვაზე გადაიყარა სოფლიდან სოფელს რამდენიმე დღით.

ძვლავის კოვანა

დადის ვეფხე საქართველოს მკერდზე.

თითქოს ყოველ ნაბიჯზე ჰქონასაჲ ნიადაგში ვეფ- ხეების კვალს. მაგრამ ვერსად ვერ შეხვდა ვერც ერთს.

იგი მარტოა მთელ საქართველოში. მარტო დამრ- წის სხვადასხვა ტყეებში, მთიდან მთაში.

სოფელს კი არ ეკარება.

ეს მგელის წესია იქ შევარდნა.

სოფელს თავს არ უყადრებს.

ის საქართველოს უდაბნოებში დაედებს თავის ტო- ლებს.

ღრმით, მიწაში ჩამარბულია კიდევ მათი კვალი, მაგრამ რატომ არ სჩანს ერთი მაინც ამოდნა ქვეყა- ნაში.

რაღა სულ ტურა-მგლები, მელეები და ან დათვები მომრავლებულან?

რატომ ერთი ვეფხე მაინც არა სჩანს?

რათ არის იგი მარტო?

რათ ესრავიდა გიყუბათ ამ მხარეს, თუ იგი ობ- ლათ დარჩებოდა?

რათ არის კვალი ვეფხეებისა, ოუ ერთ ბუნავსაც ვერ მიაგნებ?

დადის, დახეტიალობს დაკარგული ვეფხეი საქა- რელოს მკერდზე და ასე მოადგა ლელობის ტყეებს.

დაიღალა ამაყი ნადირი და აქ დასცა ბუნავი რამ- დენიმე დღით.

ისევ შეაწუხა უნისვამ.

ისევე გრძნობს ნიადაგში ვეფხეების კვალს, იმათ ყოფნას, იმათ ნათესაობას.

დანთებულ რისხვასავით დაეცა დედამიწის და გა- დარეულის ტორებით დაუწყო ფბორტა და გლეჯა ნია- დავს.

ამოთხარა ღრმით, ღრმით.

და იქ ნახა ძლიერი ზონჩხები თავის მსგავსი ნადი- რისა.

ვეფხე დაითრო ამ საგანძურის დანახვაზე.

მან დაიწყო ძვლების დაფშვნა გააღმასებულ კბი- ლებით და ამაში გრძნობდა სხვა ვეფხეის ნათესაობას, იმის სიყვარულს, იმის ყოფნას.

ფშვნის და ძვლების და თან ჰკონია, რომ ეხვევა სხვა ვეფხეს, ჰკონის და ეთამაშება.

ან ებრძვის ისევ ვეფხეს, ძლიერ და ლამაზ ვეფხეს

და ფშვნის ძეგლებს ეინ მოსაკვლელად. ფშვნის
ვეფხის ძეგლებს.

შემდეგ იხედება ირგვლივ და ამჩნევს:

ისევ მარტოა.

ისევ მარტოა ამ ქვეყანაზე.

და უცებ შეტქმნა, საშინელი გრგვინვა, ცის დამა-
ჯრუბელი საზარელი გრგვინვა.

ვაპ რათ გასცალა უღამური მხარე კოხტა მთა
ველზე, თუ კი მარტო დარჩებოდა თავის ვეფხოზით.

საქანსაწელი იარაღი.

გალრმადვა ვეფხის ბუნავი მარტოობის სიმძიმით.
თითქოს ეს ქვეყანა უნდა ყოფილიყო სამშობლო
ვეფხებისა, მაგრამ მისთვის უცხო არის.

იგი მარტოა. ობოლი. უტოლო.

ან რათ არის ესე ლამაზი, ესე ამაყი, ესე ძლიერი?
აგერ მოდის ახალი ჯოგი ხარებისა.

ვეფხი ვერ უძლებს ჯოგის დანახვას:

მას იმ წუთაში აღეჭრის ეინი თავზარი დასცეს,
მივარდეს, დაგვოჯოს.

გადაეშვა კიდევ ჯოგში. დაწინაურებულ ხარს მო-
ახტა ზურგზე და მოწყვეტით დაანარცხა მიწაზე.

სხეები გაიქცენ.

შერჩა ყელ-გამოღარდული ხარი.

ეინი მოიკლა სისხლიან თბილი ხორკით და მე-
წყა იქვე ჩირვავის ძირათ.

სიკვდილი.

გიორგობის თევა.

სიცივის პირველი სუსხი იგრძნო ვეფხემა.

მარტოობა და სიცივე სამშრეთის მზეზე გამკვირცხ-
ლებულ ნადირს ეუცხოვება.

ნუ თუ საქართველოში ესეთი მარტოობა და სიცი-
ვე უნდა ეწეროს ვეფხეს.

წვეს შავ-წითელი მარმარილოს ზოდევით უზარ-
მახარი ნადირი.

მარტოობით დამძიმებული თავი ტორებში ჩაუშალა
და გასცქერის საქართველოს უვეფხოზით გატიალებულ
არე-მარსს.

თავისუფლების მსხვერპლი.

ნახ, დომიესი.

უცებ რალაცამ იტეკა.

ეს ხმა ვეფხისთვის უცნობია. მაგრამ ეს ხმა მაინც
ბრძოლის ხმა არის.

წამოხტა ზეზე.

მაგრამ კიდევ იტეკა საზარლათ და უკანა ფეხი
მოვარდა ვეფხეს.

იგი ცალფეხით შედგა ყალზე და მორთო გმინვა.
გახეულბული ვეფხი იცქირება ირგვლივ. ტრილოზს

ცალ ფეხზე. ეძებს მტერს, რომ ეძვრის იმ მხარეს. მაგ-
რამ უზნარი ტყეები სტევენ და ზუზუნებენ მის გარ-
შეშო.

აგერ კიდევ მოხდა მკერდში.

წინა თათში. მუცელში. ბეჭში.

საშინელის სულგამწარებია ტრილოზს ჰაერში
ვეფხი. ბღღვის ჩირვებს, დედნისას. მაგრამ მრავალ-
გან დაკოდილი ველარ გადადის საიგრიშო ნახტომებზე.

ვერც თუ მტრებს ხედავს ვერაფრულათ ჩასაფრე-
ბულებს.

ძლიერ ვეფხეს მუხანათურად ნასროლი ტყვია აუძ-
ლურებს.

იგი მაინც გააფთრებული ტრილოზს ყალზე და
ეძებს მტერთან შეკვეთებას. სიკვდილის წინ ერთ შეკვე-
თებას.

ამ დროს მის გაშლილ შუბლასაც მოხვდება ტყვია
და ვეფხი უსულოთ ეცემა ძირს.

მოკლა ვეფხე.

ერთად-ერთი ვეფხე, რომელიც ას წლების განმავ-
ლობაში ძლივს ეწვია ჩვენ ქვეყანას, ვერ შევიფრეთ.

საქართველოს აღარ უყვარს ცოცხალი ვეფხე.

მას ეშინია ვეფხის, თუნდაც ერთის.

და მოჰკლავს უკუღმართად.

არ დაინდობს მის სილამაზეს.

მის მარტოობას და სიძლიერეს.

მოჰკლავს და გაგზავნის ეროვნულ მუზეუმში, რომ
შემდეგ ალტაცებით უტყუროდეს მის მკვდარ სილამაზეს.

ასეთია ბედი ერთი ვეფხისა საქართველოში.

ლევ. მებრეკელი.

ლ ე მ ა

(შეკამეტე ციკლი პოემიდან: „ეშაფოტი“)

1912 წელი, 4 აპრილი...

ოქროს ტიავა, პაროლით, და სხვა გაგება:
ლურჯ ხალათების აჯანყება, ფავარ — აყრილი
და მარადიულ ბრძოლებით ძლივს აჯება!..

ტყვია... გინება... ძველი შვის ყინვა...

სისხლიან დროშის დაღვლითა და გაქანება;
რევოლუცია თავებდი... კიმბირი... ბრწყინვა
და ეშაფოტზე ჯალათის აქაქანება!..

შორი სიგნალი... თეთრ ფონზე წითელი წყევა...
თავისუფლება... ურავანი და წვა ცხელ ენის;
გიე იალქნებზე არკნული სამყაროს რყევა
და ამბოხება ურჩ ქეტებზე... ყივილი ლენის!..

სეზან ერთაწმინდელი.

კინოს მსახიობნი

1. მერი პიქფორდი.

თუ პირველ ხანებში კინო მთლანად თეატრის მსახიობებზე იყო დამყარებული, დღეს იგი თითონ ამჟამად ისეთი დიდი სახელებით, როგორც: მერი პიქფორდი, ნორმა ტოლმეჯ, პრისკილა ღინ, ჩარლი ჩაპლინ, ჯეკი კოკან, კონდარ ფეილტ, პაულ ვეგენერ, ემილ იანგს, ალფრედ აბელ, შიკა მაი, ნილსენ, პოლი ნეგრი, ვერნერ კრაუს და მრავალი სხვები არის.

ნებაა. აქ მსახიობის მოეთხოვება არა ის, რომ გამოვიდეს ლამაზად ფილმზე, შესაძლოა ტრაგიკის გაცეცხება, ჟღეროს გმირობის და სისწრაფის სასწაულები, არამედ საკითხია თამაში, განცდა, რომელიც უსიტყვოდ, უჩუქტოდ უნდა გაიგოს ყოველმა მაყურებელმა. მას უკუშარიტი კინო-მომიკა უნდა მქონდეს. კინო-მსახიობმა ბავთია ერთი მოძრაობით, თვალდების ერთი დახუჭვით, თავის ერთი დახრით, გავლის ერთი მომენტით უნდა აგრძნობინოს მაყურებლებს ყოველივე ის, რასაც განიცდის თვით.

და ამ უკანასკნელ რანგის კინო-მსახიობთა შორის თავის ფენომენალურ გატანებით ერთი უშესანიშნავესი აღვილითავენი უქარაგს, როგორც ბრწყინვალე ვარსკვლავს მერი პიქფორდს.

მერი პიქფორდი ევროპაში გვევლინება მაგიურ არლუ კინა, საკვირველებით, თავისებულებით და ყოველ მხრით უჩვეულოდ დაჯილდოებული ტალანტით. პირველ ყოვლისა ის ფსიქიურად ჯანსაღი ადამიანია, რომელსაც ახასიათებს შემოკმედების მართლანობის გავება, შეთვისება, განცდა და გადმოცემა. შემდეგ მსახიობის დაცირება, ნაზი ხელი-სწამა საზღვრებს ყოველთვის მის ასრულებას. პიქფორდს უჩვეულოდ შეუძლია შეასრულოს სანტიმენტალური როლები. მის მიერ მოკმეული ქალის მსუბუქი სიცილი და ცრემლები ყოველთვის გვარწმუნებს, რომ საკმე გვაქვს დიდ ფენომენთან და პატარა მერის (როგორც მას ხშირად უწოდებენ ამერიკაში) შემოკმედების მთელი ლეგი-მოტივი, რომელსაც რამოფენიზე ათეულმა მილიონმა ადამიანმა მიტანა თავის გამთბარი სიყვარული და გატაცება, — ეს არის, რომ მას თავის განკარგულებაში აქვს „მუდმივ ახალგაზრდობის“ საიდუმლოება. დამწვდებით შეგვიძლია ის ვათამაშოთ ცხრა წლის „ფუნდერ-კინდ“ ჯერ კოკანთან და გერაინ ვერ შეატყობს, რომ ერთი როლის ასრულებს ნამდვილი ბავშვი და მეორეს კი დიდი ხნის ადამიანი. როდესაც ის ასრულებს უპატრონო, ღარიბ ბავშვის როლს იღნათ მოკმედებს, იტაცებს და იმორჩილებს თავის ჯადოქარულ თამაშით, რომ მაყურებელს თვალთავან ცრემლები სცვივა მის საბარლო ზედზე, და როდესაც ის ხატავს მდიდარ მილიარდერს, მაყურებელი სიხარულშია „Our sheet Mary“ — დან.

დანამდვილებით შეგვიძლია ვსთქვათ: მერი პიქფორდის გამარჯვება სწორედ მის ზერელობაშია. მას არ აქვს აშკარა, არ აქვს ენა.

დაწყებული ჭკნის ბავშვიდან, ფარა ისტადან, რომელიც სცხობას და იბრმის კოვბოვითა შორის და გათავებული მდიდარ ასულთან, შანსონეტის მომღერლით — მას ერთგვარადა ემარჯება.

და მთელი მისი ფილმები ამ გვემახე და იღვახე

ქ. მარჯანიშვილი.

ნახ. ე. ლებდევასი.

კინოს მსახიობნი ორ უმთავრეს ჯგუფად იყოფიან: მსახიობნი, რომლებიც მხოლოდ გადაიღებიან და მსახიობნი, რომლებიც თამაშობენ.

იღებიან დიდები, ავანტიურისტულ ფილმების მსახიობნი, რომლებიც ფიგურებით თამაშობენ. მაყურებლებს ისინი აძლევენ მხოლოდ ფაქტებს, მოძრაობის განსაზღვრულ პლასტიკას. ფსიქოლოგიური თამაში, განცდები მათთვის შორეული ნაპირებია. სამაგიეროდ საჭიროა მათთვის 99%, ტრიუკების ცოდნა.

უფრო საინტერესო და საყურადღებოა კინო-მსახიობნი, რომლებიც თამაშობენ, აქ უკვე უკუშარიტი ხელოვნ-

აგებული. ის არას დროს არ დავთანხმდებათ, რომ შეასრულოს წინდა სიყვარულის შინაარსზე აგებული ტრალიკული ტოლობა. მისთვის აუცილებელი საჭიროა ისეთი სიუჟეტი, რომელიც ძღვევს ფართო დინამიკას უპატრონო ბავშვთან ეოდრე ბრწყინვალე საზოგადოების წრემდე. და ასეთი ხასიათის როლები შესრულებაში მას ჯერჯერობით მოცილე არა ყავს...

II. ჩარლი ჩაპლინი.

ჩარლი ჩაპლინი, — იშვიათი არტისტული ინდივიდუალობა, სახელი, რომელიც ბევრს ამბობს, აკრობატის, ფოქსნიკის და კლოუნის სახელთა შიგნითა ლონდონის შვლი კინოს ასპარეზზე.

შემოქმედების კონცენტრაცია, ინტენსიობა, ვადმოცემის ძალა, გამოსახულების ენერგია, აი ბრწყინვალე თვისებები ჩაპლინის ნიჭია. ეკლები თუ არა მე-ო, ამბობს ლეი დელიუკ. — როდესაც ვფიქრობ, რომ ჩაპლინი არ არის შარლო, ყოველ შემთხვევაში მე ბედნიერი ვარ ვიცოდე, რომ შარლოს ტიროდა, რაც მას არავისთვის უთქვამს. მოსტყენარი, თითქმის მეღანქოლიური, მაგრამ დაუჭიკებული გამოხედვის ჩაპლინის სახე გვეუბნება, რომ საქმე გვაქვს გენიალურ თვისების იუმორისტთან. მისი სიცილი არა ვაგს ჩვეულებრივ სიცილს, არამედ უფრო ღრმა, უფრო სამწიფო. შარლოს ნიღაბებში თანამედრობის მიაჯავასახიანი პრიმიტივიზა. მისი მთელი ცხოვრება სურათებშია ჩაქსოვილი, სიდიდანაც მაყურებელი გაიგებს ჩაპლინის მხიარულებასთან ერთად მის მრავალ მწუხარებას...

17 წლის ჩაპლინს უხდება შესვლა კარონის ცირკში მ-გზაურ დასში, რომელიც იმყოფებოდა ხან ინგლისს და ხან ამერიკაში. ჩარლი ხდება პირველი მიმი.

1913 წ. პირველი სტუმრობა ამერიკის ებლანდელ კინო წარმოების ცენტრში, — „ლოს-ანჯელეს“-ში იგი და შეხვედრა მაქსინეტთან, რომლის დახმარებითაც ის იწყებს მუშაობას კინემატოგრაფიაში. მისი პირველი სურათი „Charlie at work“. 1919 წლიდან სურათების განუწყვეტელი სერიები: „შარლო მხიარულებს“, „შარლო ბოქსერი“, „შარლო მძარცველი“, „შარლო მამწიწა“, „შარლო კოლს ბრათეს“, „შარლო მიუზიკ-ხილდოში“, „შარლო მემსიკე“, „შარლო ცეკვისი მქობილი“, „შარლო ჯარისკაცი“. უკანასკნელად „პილიგრამი“ და ჯეკი კოვანის მონაწილეობით „ბავშვი... უდაბო, რომ კინოს იდეალი ინტერნაციონალიზა. და ჩაპლინი-ინტერნაციონალი მსახიობია. მას იცნობენ და უყვებიან ქვეყნების ყოველ ნაწილში, სადაც კი გაიქვდა მისმა მაგიურმა თამაშმა.

III. ჯეკი კოვანი.

„რა პატარა ბავშვია, რა კარგად თამაშობს“ აი, რა სიტყვები შეიძლება გაიგონოს მაყურებელმა ჯეკი კოვანის მონაწილეობით დაღმუ სურათების ნახვის დროს. განა შესაძლოა 8—10 წლის ბავშვა კეშმარიტად

ითამაშოს? ჭონდეს დიდ მსახიობის მიმიკა, ექსტი, გადმოცემა? ერთის მხედვით ეს გვეჩვენება შეუძლებლად, მაგრამ როდესაც იხილავთ მას, რომელენიმეჯერ სურათში, დარწმუნდებით, რომ ის კეშმარიტად თამაშობს, სცხოვრობს გვანზე. სანიმუშოა ამ შემთხვევაში პირველი მისი ფილმი „კინდ“, სადაც თითოეულ მის მოძრაობაში მოსჩანს შემოქმედებითი გაქანების დიდი უნარი. კოვანის როლების ასრულებას ყოველთვის თან ახლავს სრული ბუნებრიობა, სიკაცხე, გამკრიახობა, მრავალფეროვანება, რითაც ის ბევრათ წინ უსწრებს კინოს მრავალ „ეარსკვალვებს“.

ი. ფალიაშვილი.

ნახ. ე. ლებედევსკი.

ალბათ კინოს ყოველმა მოყვარულმა იცის თუ რამდენათ ბევრი უნდა მისცეს მსახიობმა, რომ უაქსესუაროდ, მისიურ სცენების, რაულ ფაბულის გარეშე შექმნას საინტერესო და საყურადღებო სურათი. ჯეკი კოვანი ერთი ისეთი მსახიობთაგანია, რომელსაც ყოველთვის შეუძლია, მხოლოდ თავის თავზე დამყარებით მოგვეცეს კარგი სურათი.

ჯეკი კოვანის ტალანტი ჯერ მთლიანად არ გაშლილა. ის ჯერ კიდევ მომავალშია.

მ ა ნ დ ი ლ ი.

ხევსურული აზმაგი*).

I

ლულის ძირს, სალი კლდეები
არაგვს მუჭაში სწურავენ,
არ უნდათ ქვეით გაუშვან
გზას ულობავენ, სეუჭავენ,
თავ-პირზე ყვავილს აკრიან,
როგორაც ნისლით ჰბურავენ;
ტანზე აცემენ ბექთარსა,
თავზე მუზარადს ჰბურავენ.
ეფერებთან პირშოსა,
ალერსს უძღვნიან ხარბად:
არ ულაღატოს ხევსურეთს,
იაროს გაერწარადა,
წასული აღარ მოვიდეს
კლდეების გასამზარადა.
თუ მას არ ჰხედვენ შილა-კლდენი,
ხომ დახდებიან აეადა.
იმათ აწმყო და მყობადი
შაიმოსება შავადა.
უმიხოდ, არაგვს ჩეუღთა,
რა უხარიათ საწყლებსა?!
ვინლა უმღერებს სიმღერას,
ვინლა უამბობს ამბებსა?!
თუ არაგვს თვალით არ ჰხედვენ,
დაიხოცავენ თავებსა!..

II.

დღეს სხვა სანახავს უქცერენ,
სხვათა ფიქრობენ ასენი,
ხამად არ ჰხედვენ ამ სურათს
იგი კლდენი და რიყენი.
რაც უნახიათ, თავზედა
ბეწვი არა აქეთ იმდენი:
შაყრილან ვიწრო ბილიზე
ვატკაცნი სახე-მქისენი,
იმათი ხმლების პრაილი
კლდეებს აშუტებს შუქითა,
ერთთრის მახვილით ჰგმირავენ
თან ჰქოლვენ ბაქი-ბუქითა;
ცხენები დარახტულები
მიმდგარან კლდეთა ყურესა,
ვერ აშველებენ მოჩხურებს,
ათამაშებენ ყურებსა,
სღუმან, თუმც თრთიან როს ხედვენ
პატრონის ტანზე წყლულებსა.
მებრძოლინ ერთი მეორეს
კვლავ უსწორებენ გულებსა,
მაშ ზომ ზურგს არ უჭენებენ,
თავზე დაისხმენ მწურესა?!
ერთ-ერთი უნდა წაიქცეს,
უნდა დასუსტდეს მაინცა.

გაბრუნეა სიკვდილსა სკაობობს,
სოფლად იტყვიან: „გაიქცა“,
ხომ დაიშრება ცოცხალი,
გვარიც წაწმენდა, თავიცა.
არაგვან სჩანს მეწველი,
მებრძოლი ჩაუდგეს შუაზე;
მბრკვენიანს ხმლებს შუაცვლინოს
ფხიანი პირი ყუაზე.
არაგვან მოდის ჭალაზე,
კაცთავან მეზავრი გამწყდარა.
აღტყენიებული ენებები
მღელვარებს, როდი დამდგარა.
მხოლოდ გზას იქით კლდზედა
ასული ეინვე შამდგარა,
ძროხებს არ უდგებს ის ყურსა,
აქეთ უჭირავ თვალბი,
აღვენებს თვალ-ყურს, თუ როგორ
მუშაობს მებრძოლი მკლავები.
სწუხს, სასიკვდილოდ რისათვის
გადაუდვიათ თავები:
ქალის გარშემო ბევრია
ათანადირი ყოილი —
სამოთხიდანა ამ ქვეყნად
პატარძლად გამოთხოილი.
თვით ყოილია ესეცა:
უფრო ღამაზე, ბრკვერიალი;
მძივ-ლინკალებით მორთული
გოგო თვალ-შურთხი, ცქრიალი.
დასცქერის ვაჟკაცთ ბრძოლასა
თვალ-ცრემლიანი, მტირალი.
სიპატარავე უშლიდა
გოგო არ აემკვირადა.
ისიც იცოდა მეწველია
მანდილი გამოდგებოდა;
დღისგან ჩხუბის წამალად
ბეგრჯელ მანდილი მშენოდა,
მაგრამ საკუთარ მანდილის
ლორსება არა სჯეროდა.
რადგან ჯერ პატარა იყო,
მის გამოჩენა სცხენოდა.
შეკრული ნაწნავებითა
მერე როგორა ჰშენოდა!
კარგა ხანს თავისთავადა
მებრძოლთა გაყარს ელოდა,
ვატკაცი მოყურაიდეს
როდი აშწნევენ ახლოსა.
ერთმანეთს ეუბნებიან
სათქვამსა გასაბრაზოსა.

შ ი შ ნ ი ა.

შენ სთქვია, ძაღლო უშიშავ,
შიშნაისა ტრელობა!)

*) ეს დღეებგადი პოემა ვაჟა-ფშაველამ ორი წლის წინდ
სიკვდილამდე დასაბეჭდით გამოიგზავნა პოეტს სანდრო შანშიაშვილს,
რომელმაც გადმოსცა „დროშის“ რედაქციას.
რ ე დ.

1) ლაჩობაზე, სიმბაღლე.

ხევესურნი ზემზე აცინენ,
 საყდანს რა გჳონდათ ყრილობა!
 „რო ვწვედე ყალიონასა
 „არ გამოვიღებ პირითა,
 „შიშნია ხმაღს რა მიქნედეღს
 „იმის ხმაღის შიშითა!“
 და სამეცდრო-სასიკოცხლიოდ
 მალა ასწია მახვილსა.

უ შ ი შ ა.

ვერ ათქმინებ სიკრუღს
 შენ არმინდაისუ) გაზღილსა,
 ეთქვი და არც დაეიარავემ,
 მითქვამ და ვიტყვი ნამდვილსა
 სწორად ეგვრა: გადარებ
 ღიაცსა ნამუსს ახილსა!
 ხახმატსაჲ ვეტყვი ხახმატელთ,
 ამასეჲ ვიტყვი შატილსა.
 უპასუხებდა უშიშა,
 თან უმარჯვებდა მახვილსა—
 შიშნის სინად ქვეულსა
 ხმაღ-მომარჯვებულს, ახრილსა.

III.

და როცა მებრძოლთა ხმლები
 გადაიხლართენ ჯვარადა,
 პატრონებისგან მიძღვნილი
 ფხა გადექციათ ჯვარადა.
 ვინ იცის, რა მოხდებოდა,
 თუ ამ ღრის მებრძოლთ წამლად
 ხმლებისა ჯვარედინშია
 როგორაც გველი შავდა
 წყემსის ქალის მანდილი
 ან შაქრილიყო ზავდა.
 უთუოდ ვაჟკაცთა ბრძოლა
 გათავებოდა ავად,
 ომს ფერი ჰქონდა ისეთი,
 ხმლები ელავდენ მწვავადა.
 ესე სურათი არავგება
 მყის აღიბეჭდა მეგრულზედა,
 იქიდან მირონცხებელი
 გადაიბეჭდა კლდეზედა,
 კლდიდანა გამოსხლეტილი,
 გაკურდა რიყე-ველზედა,
 შეპყე ტყით ბურჯის მთის კალთას,—
 გადაიარა ტყეზედა
 და დაჯდა ბებერ არწივად
 მაღალს, ცადასულს სერზედა.
 მებრძოლთ მანდილის მწახველთა
 ხელი გაუხმათ ხმლებზედა.
 თვალი მიაპყრეს იქითვე,
 მზე რომ ნათობდა გვერდზედა,
 ხელებ გაშლილი ხეწნითა
 გადმომდგარიყო კლდეზედა.
 ანგელოზს ჰგვანდა ციურსა
 ერთის შეხედვით ფერზედა,

) დღეს ავებებს.

„დაშოშმინდითო“, მტირალი
 ევედრებოდა მხედრებსა,
 ხატს და ღმერთს ცალკე უგზავნის
 სათხოვარს, შესვედრებსა.

IV

მოულოდნელმა შემთხვევამ,
 მანდილმა ციდან სრულმა
 ვაჟკაცი ხმაღს დასამშვენებლად
 ყელ-ჩინად*) შემოხვეულმა
 დააშოშმინა მებრძოლნი
 და დაუმა ვნებანი,
 ხმლები ჩაავეს ქარქასში,
 ცხენებზე შესხდენ მხედრანი,
 ქვანი დისტოვეს, ქვიშანი
 თვის სისხლით შენადებარნი;
 წავიდნენ თავ-თავისადა
 მომუქარნი, მკვებარნი.
 მისცეს გირაოდ გაყრის ღრის
 ერთურთს სიტყვები მკვეპარნი.
 მეორე-ჯერა შაყრისთავის
 ვაჟკაცთა ამგზნებარნი,
 წავიდნენ, მაგრამ ორივეს
 გულში ეს დარჩაღ ნაკლად:
 ვინ არი გამარჯვებული
 დამარცხებულის ნაცლად?
 რომელი სჯობდა ომითა
 კარგი დედა ჰყავ გამხლად,
 რომლის ნაქრევიც ბევრია
 მჯობი იგია აღმათა,
 წულულნიც მსუბუქები,
 მოსარჩენები მარადა.
 ამას ექიმი გაიგებს
 და გამოარკვევს კარგად.
 მხოლოდ მან განგებ სიკრუთი
 არ დააბნელოს ნათელი
 და არ წაართვას ძალად
 ვისაც ეკუთნის სახელი.
 სიმართლითა სთქვას თემშია
 წულული ვისა სჭირს რამდენი,—
 ვინ არი მართლა ვაჟკაცი
 და ვინ ლაჩრობის ჩამდენი.

V

დღეობა იყო გუდანსა,
 გუდანის ჯვარის ხატობა;
 არაყის სმა და ლუღისა,
 ხსენება ღვთისა, ტაძლობა.
 ღვინი კაცის და ქალისა
 ხევესურთ შვილების ვართობა.
 არავის არ დაეძრახვის
 ამ დღეს ქეთი, დათობა;
 ადღეგრძელებენ ცოცხლებსა
 მკედრებს შეთელება შანდობა.
 არავის ძალუძს ხევისბერის
 რომ აქ გასწოის ბაღლობა.

ა) ჩინ-მგრდინი.

იგია გამგე დღეობის,
იმას ეკუთვნის სარდლობა,
უნდა მან დაამწყალობნოს
ყველა, — ხატს უთხრას მადლობა.
ხალხია დამწყრივებული,
შავს ლუღსა მჟავამენ თასებით;
ვერაინ იტყვის სამღერავს,
ყველას უესებენ აესებით.
ავსილა ხატის მიდამო
კაცით და დედაკაცებით.
ხევისბრის ლოცვა ესაა:
„ნუნუ ვისგან დაინავსებით!
„სადღე უნდა იუფნეთ, ყოველგან,
„ლაშქარს თუნდ მგზავრად წასული,
„ყველგანამც გავემარჯვებით,
„იქნებოთ ცამდე ასულნი!
„ლაშქარს მოკლულნი აცხონოს,
„ადრე საფლავში ჩასულნი!
თავზედა ჩიბუბებისა
ხალხს ნისლი აწვეს ზნირია,
საუბრის საგნად ისა ჰყავთ,
ვინაც ყოფილა გმირია,
ვისაც კი ქვეყნის გულისთვის
ბევრი უნახავ კირია,
ვისაც-კი სამშობლოსათვის
სიცოცხლე შეუწირია,
ვატაკი ჯან-გულოვანი
სოფელს მუდამაც სკირია, —
თოფი ვისა აქვს, ან ხმალი
საუცოფსო, ძვირია,
ან კაი ცხენი ვისაა ჰყავ.
მუხლ-მკეიდრი ფიცხად მტრამელი?
გაქცევი, ყაირათითა
ვერ შედაროს ცხოველი!
სხეას გაიგონებ ვერაფერს
ამაზე უბნობს ყოველი:
მოხუცი დახვსებული
და ბავშვი ძუძუ-მწოველი.

VI.

სასმლისგან შეხურებული
ხალხი ღრიანკლობს, ყბედობდა;
ვილაც უკრავდა ფანდურსა
და ზედ ახალს ლექსს მღეროდა.
ყველა გაიჟმდა, გაუფრდა,
ლექსის დასასრულს ელოდა.
ახალი ახალს რას ეტყვის,
ჯერ ის არავის ჰმენიდა:
ზიშნია, უშიშაია
ბრძოლისა გამოიმჩენია;
ქებაა უშიშაისა,
შიშნაის შესარცხენია,
შიშნაის ესმის სიტყვები,
გულზე ედება გენია.
თავ-დახრილია, მღუმარებს,
ხმის ამოღება სცხენია,
თავი რით უნდა იმართლოს
სად-აქვს ხელმოსაჰიდები

რომ იგი არა ძლეულა, —
რით დაარწმუნოს ბიჭები?
ან რით დაუტყოს მგომბელთა
ბაგენი განაკიკები?
უნდა ჩაიკლას გულშია
ალტყინებული სევდები —
ცოცხალს ჰმარხავენ შიშნაის,
რას იფიქრებენ დედები?
ბრთა-ბოლოთ ფარშავანდები
ხოლო ყელ-ყურით გედები, —
სახელოვანის ვაჟაკის
მოყვარე მეტის-მეტები?!,
მაგრამ სხვაგვარად სწარმოებს
დიდის გამგებლის წესები:
მაღლ დაიმტრევეს თავ-პირსა
სიცრუით დანაცბედები.

VII

როცა გათავდა სიმღერა,
მისწყდა ფანდურის ქლარენი;
სდუმდა იმითაან ერთიად
მტრობის აღმძვრელი ფსალმუნნი
და ხალხმა გარდა ერთისა
ურცხად დაცინვით თვალები
მიაპყრო ბეჩავს შიშნაის,
იქვე ზის განაწყვალები.
ხმას თუმც არ იღებს, მღუმარებს
კაცი ცილ-დანაწამები.
ერთი შიშნაის მოსაჩლე
აღწდა ბებერი ხეცურა;
ეწყინა შიშნაის მიმართ
ხალხის მოქცევა ხეცურა;
წამოღდა წინა წარბ-შეკერით
ტანზე იარაღ-ასმული,
ფხიზელი იყო სხეებზედა,
არ ეტყობოდა შასმული.
სავსე უპყრია ხელშია
თასი ხევისბრის შასმული,
ქედ-მოხილია, თავზედა
ხელსახოცი აქვს წაქრული.
ხელთ ყავარჯენი უპყრია,
თავზე ვერცხლი აქვ დარგული,
მზარილლიე ჩანთა ჰკილია —
დიდი მადლი აქვ დარგული.
შიგ ულაგია წამლები
ათას ნაქუწში შაკრული;
ნაჭამის ტაბლის სიმსუქნე
ულვაშებზე აქვ წასმული
და ლუღ-არაყი საცაიოდ
გულის პირზე აქვს დასხმული;
გარისხებული საზე აქვს,
თითქოს წაართვის მამული,
შაჰყრია ცოლის წამყენი,
მკედარი უკინეს, ან სული.

VIII

გაგია.

ხატის კარსა ვართ, ხეცურა,
დინჯად მოუყვა იგია:

გულს მირევს უსაშარლოდმა,
 დღეს აქ ნანახი დიდია.
 ვინ თქვა დღე დასაბუნებობა
 ვითომ ტრელია შიშნია?
 მთქმელი ძალღია მელუმლე, *)
 ამაზე ძალშიმს ფიკია.
 დამალვა არ შამილიან
 რაც ვნახე, რაც ვიცია.
 წყლული ვისა სკირს რამდენი
 ან გულადობა ვისია—
 წყლულები თავად ამბობენ,
 იმით მოწმობა ისია.
 გამიწყრეს გულანის ჯვარი
 და გამიწყვიტოს ჯიშია,
 სიმათლით ჩემი სათქმელი,
 ყველას არ უთხრა პირშია,
 წყლულებზე ვატყობ შიშნიას
 არა სკოდნია შიშია;
 უშიშა ბევრად ისუსტებს
 ლაშქრობა, გასაბერშია.
 მის დაწეული წყლულები
 წასული უფრო ძირშია,
 რასაც მე ვამბობ და ვიცი
 ყველამაც უნდა იცოდეთ,
 მეგრძოლთ ქებას და ძაგებას
 იმის მიხედვით იტყოდეთ.
 რაც შიშნიას დაკრული
 უშიშას სკირს წყლულები,
 იცოდეთ სამჯერ მეტია
 უბრალოდ გააწყრულები.
 ორსამ დღეს გამოვასაღე
 დარჩა სრულიად უფენი,
 მაგრამ შიშნიას რაცა სკირს,
 იტყვი, უცით ცულეში.
 ვინც წამლობის დროს დამესწრო
 ხალხს უღებებდა გულეში.
 აბა, თქვენა თქვით, შიშნია
 რად არი დასაწუნები?
 ემაგ ლექსის მოთქმასაც
 უნდა ზაურცხვეს კაცობა,
 ყბედობს და საქმის აე-კარგის
 ოდნავ არა აქვს გაგება.
 კაცის მოკვლასთან სწორია
 მართლის სახელის დამზობა.
 აი იმიტომ გავმართე
 დღეს ვეცაკობით ვაჭრობა,
 ძალიანა მწყინს სიმათლის
 ასე აბუზად ავღება—
 ანგელოზთ მსგავსის სულისა
 ეშმაკის ხელში ჩაგდება.
 სიმათლის თქმითა არ ეშიშობ,
 წახდეს თუ რამე წახდება!
 მე საქმეს ნათლად ვხედე,
 ექიმოცა ვარ მაგათი.
 ხომ ვიცით, მამა-შაბისგან
 როგორიცა გვაქ ადამთი.

ჩხუბში ხმალს მაგრა ის იქნეს,
 ვინც გულით არი ჩათლახი.
 ხმალი თვით არი მოწამე,
 ჯოხი ხომ არ არს, — მათრახი,
 მას აწერია ფხაზედა
 ბრძოლისა ვაი-ვაგლახი.
 ვინც შაშინდება ჩხუბის დროს,
 ის მაგრა იქნეს მავლისა,
 ველარ გააწვენდ მარცვლებსა *)
 შემკრალის მკლავით ვაჭრილსა.
 შიშნიას ასეთ წყლულები
 ბეჭი სკირს, ვიტყვი ნამდვილსა
 ზეტუისა **) სჯობ ვაზდელი,
 მაგ არმინდასა ***) ვაზდელსა
 რად უნდა ცილის წამება,
 მოლექსის თავაღმ დათხრილსა!
 მე რაც ვიცოდი ვითხარით,
 დაფარვა აღარ შამედლო.
 მტკნარის სიკრულის მოსწენა
 ან როგორ უნდა გამეძლო?
 ვისც მართლა ჯილღო დეკუთნის,
 მისთვის რად უნდა დამეკლო?
 სიმათლის ბაღსა ლამაზი
 დამენია, ამეკლო?
 მერე ხატის კარს მოსულსა
 წყალობის მონიაზესა,
 ვით არ დამეკვა შიშნია,
 რომ ურცხვად გააშვესა.
 ყვავი გაბადეს არწივად,
 არწივი გააყვავესა.
 რად ვარ ცოცხალი თუ მართალს
 არ ვათქვინებ ბავეს?
 ელა რაც გნებავთ, ის ჰქვინით
 და იმ ფიქრს დამეკარნით;
 ნუ დაიჯერებთ ჩემს ნათქვამს,
 უშიშას დაეფარნით.
 გნებავთ ჩაიკეთ ჯუღები, *)
 დიაცებს დაეგვანებით.

ბერდია (ბევისბერი)

მე მჯერა შენი ნათქობი,
 ბევრებს არ სჯერა, ჯავრობენ,
 მოყიდულია გიგია,
 ზოგები იმას ამბობენ.
 რა ეხარჯებათ, ხომ იცი,
 ჯეილებია, ლაღობენ.
 არ დაგიდევნე იმასა
 ფიქრით რამდენადა ავობენ;
 ამყოლებია გრძობისა,
 ბევრჯელ ამოდ წვალობენ.
 თუ კაცები ვართ კიდევ,
 ხატები კიდევ გეწყალობენ,
 ადვილ გვეტყვიან მართალსა,
 მათ ლეთის კარს რისთვის ვალობენ,

*) ქერის მარცვლებით იზამება წყლული დაწესე ფასდება და-
 ნაშულო. **) შიშნიას დღესის სახელი. ***) უშიშას დღესის სახელი.

*) შინაური შალის კაბა.

*) იდუმალ, ზღმად, შინაპრით, რომელიც ჰქვამს ადამიანს.

ხატს უნდა ვითხოვო უთუოდ,
იმანვე გვაძენს მართალი
და გააჩვიოს ჩენს თვალწინ
მებრძოლთ თაგ-გადასავალი,
განსაჯოს გუდანის ჯვარმა
იმის მსჯავრის წინ წამდგარი.
ჩვენც დაგვარწმუნოს ვინ ვის სჯობს,
რომ ვართ ძველზე დამდგარი.
„ძალიან კარგი იქნება,
რაა მაგაზე ადვილი“
ერთხელად ყვიროდნ ბეესენი,
ყველანი ზეზე აშლილი.

IX

საჯარის წინა მოსჩანან
ორნი-უშიშა, შიშნია;
ზურგს უკან ჯარი ხალხისა,
შეშვრები პირშია.
ყველანი ქუდ-მოხდილები
სდგანან იფენის ჩრდილშია.
სულ წინა დარბაზები
ხატს ევედრება ბერდია.
სადავო საქმის გამჩრეველად
მან მოიწვია ღმერთია.

ბ ე რ დ ი ა

უფალო დამბადებულო,
კისა და ქვეყნის გამგეო!
ფუქია ჩვენი ცხოვრება,
თუ არაფერი გვარგეო!
თავის მაგივრად ჩვენ შორის
სალოცავები დაპრგეო!
გვიშველე, ნუ მოგვიძულებ,
შე დიდი მოამგეო!
გადიდებთ გუდანის ჯვარო,
დამბადებლის სახეო!
გენუკავთ შენი საყმონი,
გამოჩნდი დაგვეჩახეო!
საქმე გაგვიჩნდა ერთი რამ
საჯაყი, საეგლახეო.
შენ გაგვიჩიე ამ ორთა
სიკეთე, სიათლახეო.
ნიშანი დასდევ იმას
ვინც ქაღალტად ჰხანბეო.
ჰო, დიდი გუდანის ჯვარო,
გვინდა გავიგოთ ნამდვილი:
არმინდაის ძე სჯობისა
თუ ზეტუაის ვაზილიო?
ხალხიც ხელ-გაწვდით ამას სთხოვს,
ესაა მისი წადილი.
თხოვნას და განარენს შუა
დიდი არ დაჩნდა მანძილი:
შეინძრა მთელი საჯარო,
მთელი სახატო ადგილიო;
იმასთან ერთად სალდეო,
იუნები ტანად აყრილი.
ებერტყებოდა მიწასა

იმით ტოტები დახრილი.
სძრავს უხილავი ძალა რამ
ხატის მიდამოს გაშლილი.
ხალხია სულ-განაზული,
ხალხია ჯაგარა-შლილი,
სხვამ ყველამ ნახა, მან ვერა
ვინც არი თვალზე-დათხრილი,
მკვებარს უშიშს რომ თავზე
შემოეხვია მანდილი.
ასრულდა ნატვრა ხალხისა,
ასრულდა მისი წადილი.
ხატმა აჩენა თვის ძალა,
გააგებინა ნამდვილი.
მართლა ვინ არი ვეფაცო
ვის არ აშინებს მახვილი.
მანდილი არჩევს ყველაფერს,
ხატს არ სჭირდება ძახილი.
ბევრს გაუშნა იმ დღესა
სამხარ-ეახში, ხალხი.
ენატერის ბეჩავს უშიშს
აქვე საფლავი გათხრილი.
დანას მიჰმართა, მაგრამა
ხელი შესტაცა ბერდიამ
და დაემუქრა ხატითა
რომ ამოაგდებს ერთიან
თუ ავს დაშვრება საქმესა,
ხატის მსჯავრს შეხვდა ბრაზითა
არავინ არ შაიწყალბეს,
არც ტაბლით, არცა თასითა.

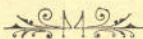
X

ხალხი გაოცდა, გაშტერდა,
საკვირვებების მწახელი;
ყველა იძახის ჩუმადა:
„იდილოს შენი სახელი!“
დაეზო საჯარის წინა
როგორაც ცოდვის ჩამდენი.
ხატს უთხრა დიდი მადლობა,
ხალხმა ადიდა გამენი!
ბევრი ქვითინებს ჩუმადა,
ცრემლი სდენია რამდენი!
გიგია ისეთი მოსჩანს,
როგორც ყვინი სპარსელი.
ხატი ჰყავს იმას მოწამე,
არაფერი აქვს სათქმელი,
გაშავდა, უშიშისა
ვინც იყო მომხრე, მკებარი,
გაცრუდა იმით ნათქვამი,
იმით დანაყფარო.
უშიშა გააქრა საღალატა
გულს ბოლმა დანატყბარი.
მართლ-მსაჯულების წყალობით
შიშნია კისა სწედიბოდა,
თუმც მისი შუბლი ჯერ ისევ
დაბლა მიწას ხედებოდა
შიშით და მოწიწებითა
საჯარის წინა დნებოდა,

ლოცულობს: კელავ იჩოქებდა
როცა კი წამოდებოდა
ხატისთვის მადლობის თქმითა
შიშნია ვერა ძღებოდა.
იმ დღიდან ყველას ეკერა
პირზე შიშნია სახელი,
უშიშნის ხსენება გასწყდა
ვით დამწერის სანთლის ნათელი.
გადაიკარგა უშიშა,
დასტოვა თვისი სოფელი,
ველარა ჩნდება ხალხშია
სირცხელით მისი მშობელი.
დასტოვა სამუდამოდა

უშიშამ თვისი მთა-ველი,
არ ჩნდება მისი მშახველი
ხეცური, აღარც ფშაველი.
ამბობენ: თუშეთს წასულსა
გამოუცვლია სახელი,
დასკინის გულადობასა,
მუღამ არს მისი მძრაველი.
ადიდებს პურადობასა
მისი სიკარგის მშახველი,
თვითაც პურადობს, სწადიან
მით მოიხვედოს სახელი.

ვაჟა-ფშაველა.

გენი პულტრუპული ფრონსის გარშემო.

წერილი მეოხე

განათლების კომისარიატმა, როგორც წინა წერი-
ლებში გვეჩვენა აღნიშნული, საქართველოს ყველა ტიპის
და საფეხურის სასწავლებლებში მოახდინა სრული გაეროვ-
ნება და ამრიგად ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიაზე
მოხინდარე თვითოეულ ეროვნებას მიეცა სრული შესაძ-
ლებლობა სამშობლო ენაზედ განვითარებისა და სწავლა
აღზრდის მიღებისა.

საბჭოთა ხელისუფლების დადგენილებას სასწავლებ-
ლების გაეროვნების შესახებ უაღრესად დიდი მნიშვნელობა
აქვს ქართველი ერის ნაციონალური კულტურის განსა-
მტკიცებლად და ასაღორძინებლად, როგორც პედაგოგიური
თვალსაზრისით, ისე სახელმწიფოებრივი მოსაზრებით.

ყველა განათლებული ერისა და ქვეყნის გონებრივად
განვითარების ისტორია მჭკრეტელად მოწმობს, რომ
სამშობლო ენაზედ სწავლება ის საიმედო საფუძველია,
რომელიც ქვეყნებზედ აქვს დადებული მოზარდი თაობის
სწავლა აღზრდის სისტემას სწავლა განათლების საქმეში.

პედაგოგიურ ლიტერატურაში დიდი ხანია, რაც ან-
ბანურ ქეშმარიტებადაა აღიარებული, რომ სალი და ქეშ-
მარიტი სწავლა-განათლების მიღება შესაძლებელია მხო-
ლოდ და მხოლოდ სამშობლო ენაზედ.

სამწუხაროდ, ეს ანბანური ქეშმარიტება დიდი
რუსეთის ყოფილმა ბიუროკრატულმა მთავრობამ განზრახ
უპირიტილოდ დაივიწყა და მთელი ასი წლის განმავლობა-
ში სასკოლო პოლიტიკის და მოზარდი თაობის სწავლა
აწარმოებდა პედაგოგის სალი მოთხოვნილების სრულიად
წინააღმდეგ და ამ რიგათ ჩვენ მოზარდ ახალაობას
ხელოვნურად გზას უხშობდა ქეშმარიტი სწავლა განათლე-
ბის მიღებისა და განვითარებისაკენ.

რუსეთის დიდმა რევოლუციამ სამუდამოდ წესი
აგო რომანოვების გავრულობას, რუსეთის გამათახსირე-
ბელ სასკოლო პოლიტიკის და მოზარდი თაობის სწავლა
აღზრდის საქმე ჩააყენა იმ ბუნებრივ საზღვრებში, რომ-
ლებიც ხაზგასმით და განიერულად შემოფარგლულია,
ქეშმარიტი პედაგოგის მოთხოვნილებით.

საბჭოთა ხელისუფლებამ საქართველოს გასაბჭოების
დღიდან თვის პირველახრისიდან საზოგადოებრივ საგნად,

მიუხედავად სახელმწიფოს მიმე გეონომიური პირობებისა,
დაისახა ჩვენი ქვეყნის კულტურული ფრონტის, ჩვენი
ნაციონალური კულტურის განმტკიცება და ამ აზრის
განსახორციელებლად, სხვა საშუალებათა შორის დაისახა
ყველა ტიპისა და საფეხურის სასწავლებლებში გაეროვნე-
ბის პრინციპის მტკიცედ ცხოვრებაში გატარება.

ამ რიგად, სასწავლებლების გაეროვნების საკითხი,
რაცა პედაგოგიური თვალსაზრისით უდიდეს მნიშვნე-
ლოვან საკითხად არის მიჩნეული მოზარდი თაობის სწა-

გამაქმნილი მწერალი
გაბრიელ დ'ანუციო.

ფიუმეს გრაფის წოდება მიიღო
იტალიის მეფისაგან ფიუმეს შემო-
ერთების გამო იტალიასთან.

ვლა განათლების საქმეში, ჩვენი ცხოვრების სინამდვილე-
ში საბოლოოდ გადაჭრილად არის აღიარებული და მის
შეფერხებას ან სხვაფერად გადაჭრას ჩვენი ხელისუფლება
ყოველად დაუშვებლად მიიჩნევს და ამის უფლებას არც
არვის მისცემს.

სასწავლებლების გაეროვნებას გარდა პედაგოგიური
მოსაზრებისა აქვს უდიდესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნე-
ლობა, რასაც საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლებამ
უქვეყნულად სათანადო ანგარიში გაუწია, როცა ყანონმდებ-
ლობის სახით დამოუკიდებელ საბჭოთა საქართველოს

რესპუბლიკის მთელს ტერიტორიაზე სახელმწიფო ენად ქართული ენა გამოაცხადდა.

ცხადია, საბჭოთა ხელისუფლების მიზანია მშრომელი ხალხის კეთილდღეობის უზრუნველყოფა, მისთვის და მისთან დახმარება, მისი ჭირისა და ვარამის გაგება, მისი უფლებები და ჭონებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესება და სასურველად მოგვარება.

ამ უაღრესად დიდწიშეწვლილ მიზნის მისაღწევად და პირბათოდ ცხვენებაში ვასიტარებლად მთავრობას აუცილებლად სჭირია მარტივი და სადა სახელმწიფო დაწესებულებანი და სათანადო მომზადებული და შეგნებული სხვა და სხვა კვალიფიკაციის მოსამსახურეები, რომლებიც სისწრაფით და ღირსეულად შესძლებენ მთავრობის მიერ დასახულ მიზნების ცხოვრებაში გატარებას და ამრიგად გაუწყვეტენ ჭეშმარიტ სამსახურს ჩვენი ქვეყნის მშრომელ ნაწილს.

ცხადია, საქართველოს ყველა ტიპისა და საფეხურის სასწავლებლები, საცა გაეროვნება უკვე დაკანონებულია და სწავლებაც უკვე თვითოვლად ეროვნების ენაზედ სწარმოება, სულ მოკლე მომავალში შესძლებენ მომუშაოდან სახელმწიფოს ისეთი კვალიფიკაციის მოსამსახურეები, რომლებიც სრულიად დაუკავშირდებიან ჩვენი ქვეყნის მშრომელ მასას, სრულის რწმუნებით და შეგნებით აამოძრავებენ თავის ცოდნას და გამოცდილებას მშრომელი ელემენტების სასამსახუროდ და ამ რაგად განამტკიცებენ სახელმწიფოს მექანიზმის საფუძვლებს. მშრომელი მასების სახელმწიფო და საკეთილდღეოდ მიმართა.

თუ დღესდღეობით ამ ნიადაგზე ჩვენი ქვეყნის სხვა და სხვა კუთხეში ზოგიერთ გაუგებრობას ადგილი აქვს და მთავრობის, მშრომელი ხალხის საკეთილდღეოდ მიმართა.

ბაგდასარიანი.
გარდაცვალების გამო.

თელი ზომები სათანადოდ არ სრულდება ან ვერ ასრულებენ, ზოგი შეუგნებლობისა, ზოგი მოუმზადებლობის გამო და ამრიგად მთავრობის პრესტიჟს უდავოდ ლაქს სდებენ, სულ მოკლე მომავალში, როცა ჩვენ გაეროვნებულ სასწავლებელში კურს დამთავრებულნი სახელმწიფო მოღვაწეობის ფერხულში ჩაებმებიან და თავის ცოდნას, შრომის და ენერგიის ხალხში და ხალხისათვის აამოძრავებენ, ამ ხალხის გულის ნადებს, მის სულისკვეთებას ჭეშმარიტად ანგარიშს გაუწყვეტენ და კიდევაც ამის შესაძლებლობაც ექნებათ გაეროვნებულ სასწავლებლებში სწავლის მიღების წყალობით, ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი მექანიზმი უფრო ნაყოფიერად და მძლავრად ამოძრავდება როგორც ცენტრში, ისე ჩვენი რესპუბლიკის

შორეულ კუთხეებშიც! დიან საბჭოთა უზენაესი ხელისუფლება, როცა იგი საქართველოს ყველა ტიპისა და საფეხურის სასწავლებლების გაეროვნებას კანონმდებლობის სახით აკანონებდა, ორგანიზაციის მისაზრებით ხელმძღვანელობდა: ერთი მხრით პედაგოგიკისა, რომლის მიხედვით ჭეშმარიტი ცოდნისა, ჭეშმარიტი სწავლა აღზრდის მიღება შეიძლება მხოლოდ და მხოლოდ სამშობლო ენაზედ, და მეორეს მხრით სახელმწიფოებრივების, რათა გაეროვნებულ სასწავლებლებში კურს დამთავრებული შეწყვიტონ განმეორებინან სახელმწიფოში მუშაობა და გლეხთა ძალაუფლება.

ცხადია, ენიდან სასწავლებლებში გაეროვნების ესეთი დიდი პედაგოგიური და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს მთავრობის მიერ მიჩნეული, თვითოვლი მოქალაქე, თვითოვლი წევრი ჩვენი რესპუბლიკისა ვალდებულია ხელი შეუწყოს ამ უდავოდ დიდწიშეწვლილად და პასუხისმგებლად საქმის ცხოვრებაში ჯეროვანად გატარებას.

სასწავლებლებში გაეროვნება იმ ქვეყანაში, რომელიც ასი წლის განმავლობაში სწავლა აღზრდის მხრით სრულიად მოწყვეტილი იყო სწორისა და ჭეშმარიტ გზას, მეტად რთული საქმეა, მისი ცხოვრებაში უმტკივნეულოდ გატარება სული პედაგოგიური პრინციპების მიხედვით დიდ სიფრთხილს და წინდახედულობას, დიდ წინასწარ სამზადისის მოთხოვნას, თუ გვსურს, რომ ამ დიდწიშეწვლილად მაქვენ მართლაც სათანადო ნაყოფი გამოიღოს.

განათლების კომისიარიათა სასწავლებლების გაეროვნების მხრით მკვიდრ ნიადაგზედ დასამყარებლად სხვა მრავალ ღონისძიებათა შორის, როგორც ეს ჩვენ „დროშის“ მეთერთმეტე ნომერში აღვნიშნეთ, ერთ ერთ უსაჭიროეს და აუცილებელ საგნად მიიჩნია სოციალურ აღზრდის მართებლობაში დაარსება ლიტერატურულ მხატვრული სექციის, რომელსაც დაეკუთვნება აქვს გაეროვნებულ სკოლებისათვის საყაწვილო წიგნების შეჩვენება და გამოცემა და ამრიგად მოსწავლე ახალგაზრდობისათვის ხელის შეწყობა და გაადვილება სახელმძღვანელოების საშუალებით შეძენილი ცოდნის გაფართოვებისა და ეცლად შეთვისებისა.

ცხადია, ლიტერატურულ მხატვრულ სექციას, რომელიც კომისიარიათს დეტლებით სახელმწიფო ორგანიზაციის გამოცხადებული და რომელიც თავისი დიდი მნიშვნელოვანი მიზნების განსახორციელებლად შედაგებით საკმაო თანხას იღებს სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან, დიდი რთული და პასუხისმგებლად მოვალეობა აქვს დაიცავდეს.

ამ ორი წლის განმავლობაში, როგორც ეს ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ „დროშის“ მეთერთმეტე ნომერში, სექციამ და მასთან არსებულმა საეროდაქციო კოლეგიამ დიდი და მეტად ძელი მუშაობა შესაძულა, არა ერთი და ორი მხატვრული და პროლეტარული შინაარსის საყაწვილო წიგნი მიუძღვნა ჩვენ მოსწავლე ახალგაზრდობას და ამრიგად უმეტესად დაუფასებელი სამსახური გაუწია საყაწვილო ლიტერატურის აღორძინებისა და განვითარების საქმეს.

მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, მხატვრული სექციის მოღვაწეობა მომავალში უფრო უნდა გაფართოვდეს და საყაწვილო წიგნების გამოცემაშიც მისი გეზი, რომელსაც ამ ჯამად აწარმოებს სექცია, მრავალად უნდა შეიცვალოს, ეს

მით უფრო მოსახერხებელია, რომ მთავრობა და მასთან ერთად განათლების კომისარიატი დიდ მნიშვნელობას აძლევს ამ სექციის და მისი ნაყოფიერ სამოღვაწეოდ ნიუ-იორკ რესურსებს არ ერიდება და არ ზოგავს.

ამ ჯამად სალიტერატურო სექციის უმთავრესი გულის უფრო მიზნობრილი აქვს გამოსცეს ისეთი საყმაწვილო წიგნები და ჟურნალები, რომლებიც, სრულ მცირედის გამო-ნაკლისით, თავისი შინაარსით შეფარდებულია მცირეწლოვანთა და ოთხწლიან შრომის სკოლების მოწაფეების გან-ეთიარებასთან.

მხატვრული სექციის მიერ გამოცემული საყმაწვილო წიგნები და ჟურნალები: „ნაქადული“, „წითელი სხივი“, „სიმბური“ „კაზიმირ წილერი“, „ტუის ზღაპარი“, მამინ სი-ბირიკისა, „ტუის სურათები“ შ. მელიშელისა, კრებული „გახაფხული და ზაფხული“ „კოკოქინა“ დ. დინდუსის და სხვა ამგვარი გამოცემანი თავისი მხატვრული შინაარ-

პირველი მაისის დღესასწაული.

წინეთ.

გბლა.

სით მეტად მნიშვნელოვანი და შესაფერისია მხოლოდ ოთხწლიან შრომის სკოლის ფარგლებში, მაშინ როდესაც კი შეიდ წლიან და ცხრა წლიან შრომის სკოლებისა და ტექნიკუმების მოწაფეები სრულიად მოკლებულნი არიან მხატვრული სექციის მხრუნველობას საყმაწვილო წიგნების მიწოდების სახით.

აი კიდევაც ამათმ ჩვენ ფიქრობთ მხატვრულმა სექციამ უეჭველად თავისი ამ ჯამად ფრიალ ნაყოფიერი

მოღვაწეობის ასპარეზი უნდა გააფართოვოს და საყმაწვილო წიგნების გამოცემლობის გეზიც მძლავრად შეს-ცავოს.

ჩვენის შეხედულებით მხატვრულმა სექციამ თავის მოღვაწეობის საგანად უნდა დაისახოს ისეთი საყმაწვილო წიგნების შემუშავება და გამოცემა, რომლებიც სოციალურ აღზრდას და პროფესიონალურ განათლების (გარდა უმაღ-ლესი სკოლისა) ყველა ტიპისა და საფეხურის სასწავლე-ლების მოწაფეებს გაუადვილებენ სასწავლო საგნების შე-თვისებას და ამა თუ იმ ცოდნის გაღრმავებას და გაფარ-თოვებას.

სექციამ ყველა ამ ტიპისა და საფეხურის სასწავლე-ბელი უეჭველად მხედველობაში უნდა აიყოს, თუ სურს, რომ მისი მოღვაწეობა მართალად მნიშვნელოვანი გამოდგეს ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდობის განერზივად განვითარების საქმეში.

პირადად ჩვენ ფიქრობთ, რომ მხატვრულმა სექ-ციამ და მასთან არსებულმა სარედაქციო კოლეგიამ სა-ყმაწვილო წიგნების გამოცემლობის საქმეში აუცილებელ-ად შემდეგ გზას უნდა დაადგეს, თუ სურს, რომ მისმა მოღვაწეობამ უფრო მეტი სამსახური გაუწიოს ჩვენს ახ-ლად გაერთიანებულ სასწავლებლებს.

მოსწავლე ახალგაზრდობას, როგორც მცირე წლო-ვანთ, ისე მოზიდლი ყრმათ, სექცია ყოველთვიურად სის-ტემატიურად უნდა აწვდიდეს ასაკისა და განვითარების მიხედვით ნახატებიან ჟურნალს. ეს ჟურნალი თავისი მხატ-ვრული შინაარსით და სურათებით ისე უნდა იქმნას შე-დგენილი, რომ მისი წაკითხვა აუცილებლად მოთხოვნი-ლებად გადაეცეს თვითოეულ მოსწავლე ახალგაზრდას.

მხატვრულმა სექციამ პირველ რიგში და უმთავრესად უნდა გამოსცეს ქართველ კლასიკურ მწერლების ნაწარ-მოებითა თვითოეული თხზულება ცალ-ცალკე და ამრიგად მისცეს საშუალება მოსწავლე ახალგაზრდობას ხელმისა-წვდელ პირობებში გაეცნოს ჩვენი კლასიკოსების ნაწარ-მოებითა ნიმუშებს.

დღევანდელ პირობებში მოწაფესათვის საძნელოა შეიძინოს მთლიანად თხზულებანი ილია ჭავჭავაძისა, აკა-კი წერეთლისა, გიორგი წერეთლისა, ვაჟა ფშაველასი, ალექსანდრე ყაზბეგისა და სხვათა და უკეთესი სამხატვრო სექცია იფი დასებში გამოსცემს ცალ-ცალკე პატარა-პატარა წიგნებად მოხსენებულ ავტორთა თვითოეულ თხზუ-ლებას. უეჭველია დიდ სამსახურს გაუწევს ჩვენი სასწავ-ლებლების გაერთიანების საქმეს.

ჩვენს ჟურნალ გაზეთებში, ვიცით ამა 1921 წლამდე პერიოდულად ისტამბულოდა, მრავლად გაბნეუ-ლია ჩვენი საყმაწვილო მწერალთა მოთხოვნები და წე-რილობი, რომლის მოგროვებას და ცალკე კრებულებად გამარკმას დაეცნობთ მოითხოვს ჩვენი დღევანდელი ცხოვრების ვითარება.

სამწუხაროა, რომ მოწაფეები დღეს დღეობით მო-კლებულნი არიან საშუალებას მილიანად გაეცნონ სხვა და სხვა ჟურნალებში გაბნეულ საყმაწვილო დაწერილ მოთხოვნებს ეკატერინე გაბაშვილისა, ვაჟა ფშაველასი, თედო ჩაიჭავჭავაძისა და სხვებისა.

აი, სწორედ ამ ნაკლის გამოსწორება თავს უნდა იღებს ჩვენი მხატვრულმა სექციამ და მოხსენებულ მწერ-ლების სხვა და სხვა ჟურნალებში გაბნეულ თხზულებათა

გამოცემით ხელი შეუწყო ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდობის გონებრივად განვითარების საქმეს.

გავრცელებულ ჩვენ სასწავლებლებში რომ მოწაფეები სათანადოდ განვითარდნენ და მართლაც ქმშარიტი კოდნა შეიძინეს, მხატვრულმა სექციამ აუცილებლად უნდა გამოსცეს კოდნის ყველა დარგში საყმაწვილოდ შედგენილი წიგნები და ამ რგოდ გაფართოვოს მსოფლმხედველობა ჩვენი მოზარდი ახალთაობისა.

მხატვრულმა სექციამ ჯეროვანი უნდაღლება უნდა მიაქციოს აგრეთვე უცხო მწერალთა ნაწარმოებთა ქართულად გადმოღებას.

ჩვენ ყოველად დაუშვებლად მიგვაჩნია ჩვენს გავრცელებულ სასწავლებლებს არ მოგვცემოდეს ქართულის ენაზედ რუსების, ფრანგების, გერმანელების, ინგლისელების და სხვათა კლასიკურ მწერალთა ნაწარმოებები, რომლებიც თავისი მხატვრული მნიშვნელობით უდიდეს ლირებულების განაძად იქნება მიჩნეული ჩვენი გავრცელებული სკოლების ნაყოფიერ წარმადობისათვის.

ჩვენ ყოველად მიუღებლად მიგვაჩნია პუშკინის, გოგოლის, დოსტოევსკის, ლერმონტოვის, ტოლსტოის, ემელ ზოლას, ვიქტორ ჰიუგოს, მოპასანის, შოლერის, გეტეს იულიამ შექსპირის, დიკენსის და ლიტერატურის სხვა კრიოფეების რჩეულნი ნაწარმოებები არ ამშვენებდნენ ჩვენი გავრცელებული სასწავლებლების ბიბლიოთეკებს და მოწაფეები თავის სამშობლო ენაზედ ამ ძეგლობდნენ ამ დიდებუნივან მხკივან მწერალთა თხზულებებს.

მსოფლიო ლიტერატურის თანდათანობით განვითარების ისტორიის შესათვისებლად შეუძლებელია, რომ მხატვრულმა სექციამ გვეცოდ აუთვისოს ძველ ბერძნების და რომაელების კლასიკურ მწერლების ნაწარმოებთა.

ჰომეროსის, არისტოტელის, პლატონის, ოვიდიუსის, ვერგილუსის, პოპიანუსის, იულიუს კესარის, ტიტუს ლივიუსის და სხვათა ნაწარმოებთა რჩეულ თხზულებებს დღესაც მსოფლიო მნიშვნელობა აქვს და ამიტომ მათი ქართულად გადმოღება და მოზარდი მოსწავლე ახალგაზრ-

დობისათვის მიწოდება დიდ მნიშვნელოვანი საქმეა და ამიტომ მისი უგულებლად დატოვება ყოველად დაუშვებელია.

მხატვრულმა სექციამ, რასაკვირველია, აგრეთვე ჯეროვანი ყურადღება უნდა მიაქციოს ეროვნულ უმცირესობათა გავრცელებულ სკოლების საყმაწვილო ჟურნალებით და წიგნებით უზრუნველყოფას.

სომხურ და თურქულ ენაზედ საყმაწვილო ჟურნალებისა და წიგნების გამოცემა ტფილისში, საცა თანამშრომელთა სათანადო ძალები ნაქლებად მოიპოვება, ტენხიჯარად მრავლად ბრკოლებდა და ამიტომ, ჩვენის აზრით, ძლიერ მიზანშეწონილი იქნება, თუ მხატვრული სექცია სათანადო კონტაქტს დაიჭერს სომხეთის და აზერბეიჯანის ესეთივე სექციებთან.

სომხეთისა და აზერბეიჯანის განათლების კომისარიატებში, ვფიქრობთ, ბაქოსა და ერევანში, საცა უფრო მეტი ლიტერატურული ძალები მოიპოვება და ტენხიჯარი შესაძლებლობაც უფრო მეტია, ვაცოლებით მეტის სიფრთხილით და პედაგოგიურის მიზანშეწონილობით შეადგენენ სომხურსა და თურქულ ენაზედ საყმაწვილო ჟურნალებს და წიგნებს და მიაწოდებენ ჩვენს განათლების კომისარიატის მხატვრულ სექციას საჭიროებული ტერმინოლოგიის არსებულ სომხურ და მაჰმადიანთა სკოლების საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლად.

აი ყველა ეს ღონისძიება, რომელიც ჩვენ საჭიროდ დაგინახეთ ალგენიშნა მხატვრული სექციის მომავალ სამოღვაწეო გეგმაში.

ჩვენ ღრმად დარწმუნებული ვართ, რომ თუ მხატვრული სექცია ჩვენ მიერ ჩაყენები შენიშვნებით იხელმძღვანელებს, ჩვენ სასწავლებლებში გავრცელების საქმეს უფრო მეტიდრი საძირკველი ჩაყვება, რაიცა უმეველია ხელს გრით ორად შეუწეობს ჩვენი ნაციონალური კულტურის განმტკიცებას და აღორძინებას.

ალექსანდრე მიქაბერიძე.

პუშკინის სახალფიოფო საკამეიური დრგა.

ჭუთაისის 1923—24 წლის სეზონი 30 აპრილს დასრულდა. მუშაობა ამ სეზონში წინანდელ წლებთან შედარებით ნაყოფიერი იყო, დასში მიწვეულ იყვნენ მსახიობნი: ე. გუგია, ელ. ჩერქეზიშვილი, ვ. ვაჭარაძე, ა. მურუსიძე, ს. სარაული, თამ. აბაშიძე, თინა ჩარკიანი და სხვები. დასს ხელმძღვანელობდა მსახიობი იუზა ზარდალიშვილი. წარმოდგენილ იქნა და მრავალჯერ განმეორდა შემდეგი პიესები: ა. შანშაიშვილის ბერდო-ზანია, რომელი გაიხსნა სეზონი. „უკვერკენი მეფენი“ მისივე, დ. კლიშინის „სამანიშვილის ლედიანაჟი“, ნ. ნაკაშიძის „კაცის სამართალი“, კლასიკურ რეპერტუარიდან: „მეფე ლეონი“, „ჰამლეტი“, „დონ-კარლოს“, „ჟიანეტი“, „ჟილი-კარლოს“, „ოვიდიოს მეფე“ და „ანტოგონი“.

სეზონზე მრავალი სიახლე იყო შეტანილი, იგი გადიდებულ იქნა კუბიკების საშეალებით; თეატრის ადმინისტრაციამ მხატვარს ს. კელიძეს და ა. ქავთარაძეს დახატვან ახალი დეკორაციები. აღდგენილ იქნა სათეატრო ბუტყაფორია და რეკიზიტები.

მსახიობთა ერთსულოვანი და გულმოდგინე მუშაობა ახასიათებდა მთელს სეზონს. ყოველ პიესას სათანადო

მომზადებით და ხელოვნებით ასრულებდნენ და ეს იყო მიზეზი, რომ გასულ წლებთან შედარებით ჭუთაისის საზოგადოება უფრო მეტის ყურადღებით ეპყრობოდა თეატრს და ყოველთვის მრავალრიცხოვანად ესწრებოდა წარმოდგენებს.

მომავალ წლისთვის მთავრობამ დააკისრა იუზა ზარდალიშვილს განაგრძოს დასის ხელმძღვანელობა, მოიწვიოს სხვა ახალი მსახიობნი და რეპერტუარიც სათანადოდ განაახლოს. ამ მიზნით ზარდალიშვილი უკვე შეუდგა მუშაობას და უკვე შეიძინა რამდენიმე ორიგინალური პიესა შემდეგი ავტორების: ა. შანშაიშვილის „სპარტაკი“ და „ელატარა“, ლ. მეტრეველის „საყვირონი“ დ. ნახუტაიშვილის „პატარა ბატონიშვილი“, ს. კანტერიშვილის „სული ობოლი“ და სხვა.

ამის გარდა აღძრა შეუამდგომლობა მთავრობის წინაშე რათა ჭუთაისის დასი ცნობილ იქნას აკადემიურად და მსახიობთ დაწინაშეს წარმოე ჯამაგირი. გადიდებულ იქნას ერთდროული თანხა დეკორაციებისათვის და ტენხიჯარად სცენის გასაუმჯობესებლად.

ონორა-ოგიუსტ-იპოლიტ დომე.

მხატვარი დომე.

წარსული საუკუნის პირველი ნახევარი ევროპისათვის და კერძოდ საფრანგეთისთვის იყო დიდა სოციალური კატასტროფის ხანა. ბურჟუაზიამ, რომელმაც ძირს დასცა ფეოდალური აბსოლუტური მონარქია 1789 წ. ისარგებლა არეულ დროებით და ქარიზმლიან ევროპულ ომებით, და მტკიცედ დამკვიდრა თავისი მპაროველობა.

1830 წ. ივლისში პარიზის პროლეტარიატი აღსდგა კარლ მე X-ე ბურონის მონარქიის წინააღმდეგ, შეშინებული და დამარცხებული მეფე გაიქცა აჯანყებული ხალხი მოკლდა საფრანგეთში რესპუბლიკის დამყარებას, მაგრამ ბურჟუაზიის მეოხებით მოხდა კვლავ მონარქიის რესტავრაცია და ტახტზე ავიდა ლუი ფილიპე.

მთაფლიო რევოლუციის წინაშე. ნახ. დომეის.

ბურჟუაზიის მართლ-მსაჯულება.

ნახ. დომეის.

ცემულია 1871 წ. საფრანგეთ-პრუსიის ომი, როდესაც სამხედრო გამარჯვება ჯერ კიდევ ნაწილობრივ საფრანგეთის მხარეზე იყო ფრანგმა დომემ დაინახა უსახვრო მინდორი, რომელზედაც ეყარა „გამარჯვებულთა“ და „დამარცხებულთა“ უამრავი მსხვერპლი.

თავისი რევოლუციური ტემპერამენტი, ესთეტიური შეთავაზება არ მიჰყვება ბურჟუაზიას, როგორც მრავალმა სხვებმა, რის გამოც მან გამოიარა დიდი ტანჯვა და მწუხარება, ბრძოლა და სიღარიბე. გარდაიცვალა 1879 წ. დაბრმავებული.

შალვა რადიანი.

რესპუბლიკანურმა წრეებმა მაშინ დაიწყეს გააფთრებული ბრძოლა მთავრობის წინააღმდეგ. ცნობილმა მებრძოლ-მხატვარმა ფილიპონმა დაარსა იუმორისტული ჟურნალი „კარიკატურა“—პირველი პოლიტიკური-უმორისტული ჟურნალი ქვეყნიერებაზე, რომელიც რამოდენიმე ხნის შემდეგ მთავრობის წინააღმდეგ მიმართულ კარიკატურების მოთავსების გამო დახურეს.

1895 წ. ფილიპონმა კვლავ დაარსა იმავე ხასიათის ჟურნალი „მარიეანი“, რომელშიაც მონაწილეობდნენ მა-

მინარე პარლამენტი.

ნაზ. დომესი.

ახალი პერმანენის გზავრული პროცესი

ძნელი და თითქმის შეუძლებელია მოკლედ, ორი სიტყვით გადმოცემა დღევანდელ გერმანულ ლიტერატურის საერთო ხასიათისა. მწერლობაში იგივე აღგზავა გამეფებული, როგორც საზოგადოებაში და პოლიტიკაში. რომელიმე მიმდინარეობის ან ტენდენციის „გამეფებაზე“ მაპარაკი მტრია: თვითველი თავისკენ იწევს, თავის პანგს მღერის, ერთი რამ კი ცხადია: უკიდურესი მიმართულებანი—ექსპრესიონიზმი, ფუტურისმი, დადიზმი და სხვა—ისე სტენბიან, რომ კარგად გაფურცლავს კი ვერ მოასწრეს. და თუ მაინც და მაინც უნდა აღნიშნულ იქნას რაიმე მიმართულება, ასეთად შეიძლება მივიჩნიოთ რეალიზმისაკენ გადახრა, წარსულ საფუძნის შუა დროის დიდ რომანისტების—ტელერის, მეიერის, რაბეს და სხვ. ტრადიციისაკენ; ეს ლტოლვა მით უფრო საგრძნობელი ხდება რაც უფრო სასოწარკვეთით იგრიხებიან უმწიფო-ზედ უმწიფონი, ისინი, ვინც უკანასკნელ ძალებს იკრეფენ აშკარად წაგებულ პოზიციების შესანარჩუნებლად.

გასულ წელს ახალ რომანებით გამოვიდა ძველი სკოლის ორი დიდი ოსტატი. ჰერმარტ მაუტეშანის უკანასკნელ დრამებს („თეთრია მესია“, „ინდიპოდი“), საიუ-ბილეო ხმაურობის გარეშე აღებული, არ ხვდათ წილად

გამარჯვება. ჯერ კიდევ 1917 წელში მან ყველა მოხიბლა მოთხრობა „სოანელ ერეტიკოს“, ში საკერვლად დაცულ სტილით და ეხლა თავის ახალ რომანში „მოჩენება“ (Phantom) იძლევა ძლიერ და ღრმა, საკერველ ფსიქოლოგიურ ეტრულს. ამ რომანის ფაბულას არ ახასიათებს სირთულე და ის „სენსაციური“ ინტერესი, რომლის გამოწვევა შეუძლია ცალკე ეპიზოდებს, შეგნებულათაა შენელებული რომანის მეზუარული ფორმით. ლორენც ლიუბოტას, ბრესლავლის ქალაქის გამგეობის მოხელეს, უბრალო, პატიოსან და კეთილ ადამიანს—გაიტაცებს გერედ წოდებულ „უმალესი წრის“ უნაკლული ქალისადმი ტრფილი და თუცა იცის, რომ იგი არაოსლეს არ შეიძლება მისი იქნეს, მაგრამ იმდენად დაეუფლება მას მიუწვდომელი „მოჩენების“ ძალა, რომ იგი ნახევრად ცნობაში მყოფი და თითქმის პიანოზის ქვეშ, ჩაიდენს ბოროტმოქმედებათა მთელ რიგს, არც თუ იხე საშინელს, მაგრამ იურიდიულის თვალსაზრისით მაინც, იმდენად მიიმეს, რომ მას მიუსჯიან ექვსი წლით ციხეში დაპატიმრების. ციხეში თანდათან მის გარშემო ნისლი გაიფანტება და პატიმრობიდან განთავისუფლების შემდეგ მას საბოლოოდ იხსნის წინდა, ნათელ ქალისადმი სიყვარული, რომელიც ნორი იდა ბუნერის სახეს მოგვაგონებს მისივე ადრინდელ დრამიდან „შერიგების ზეიმი“, მაგრამ მეტის სიმართლით და მიმზიდველობით დახატულს. კლავ სი-ცოცხლისთვის მოწოდებული ლორენცი იწყებს თავის მოგონებების წერას—და სწორედ ეს მოგონებები შეადგე-

*) რედაქცია ათავსებს ცნობილ ლაიკიკელ პროფესორის ა. ლაუტერის წერილს ახალ გერმანიის პროზის შესახებ, თუმცა ეს წერილი რამდენიმედ ტენდენციურად არცკვეს საკითხს. შემდეგ ნომერში რედაქცია თავის გუნდის ფორცლებზე დაუბრუნებს ადგილს სხვა შეზღუდვებითა ავტორებსაც ამავე საკითხის შესახებ.

ნენ ჰაუტემანის რომანს. რომანის დიდი ინტერესი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ ჰაუტემანი თავის გმირის წარსულს აღწერასთან ერთად იძლევა მისი შინაგანი განათების, ბრძოლის და გამარჯვების სურათს—და ამას გარდა ყველაფერი წარმოდგენილია სუბიექტურ ასპექტში. თანაც მემუარის ფორმა საკვირველის ოსტატობითაა დატოლი. „ჩვენ თითქმის ცოცხალს“ ეხედვოდ, ამბობს ერთი გერმანელი კრიტიკოსი, „რადაც სასწაული გადარჩენილ ლორენცს, საწერ მაგდისთან პატარა ოთახში, რომელშიაც ზახულის პეიზაჟის ქროლვა ტრიალებს,— და ყველა ის საშინელება, რაზედაც ის მოგვითხრობს, თავისთავად ინსცენდება შეუდარებელ, თვით ადამიანობით იგი გამოჰყვების წმინდა, უკეთილშობლესად გაგებულ ქრისტიანულ ქალის ბატონიდან, რომელიც თითქმის დაჰყურებს მას ქალღმერთ წერის დროს...“

ჰაუტემანის გმირი-ქალის სრულ წინააღმდეგობას წარმოადგენს იაპონ **ვასტჰაინის** ახალი რომანის „Ulrika Woytich“ ის გმირი-ქალი. გამოჩენილი მწერალი და კრიტიკოსი კურტ მიუნცერი ფერნალ „Die Literatur“-ში ასე ახსნათებს მას: „ულრიკა ვოიტხის დაეფულა დემონი. უფრო სწორედ, იგი თითონ დაეფულა დემონს. იქაც კი სადაც მას უყვარს—იგი საესეა მძულვარებით. სადაც იგი თავს სწირავს იგი ყოველივეს ღუპავს. მას მსხვილად მიჰყვას თავიონ სიკაცხლე, რათა სხვა გადაარჩინოს; და გარკნილს-კი იგი მოჰყვამოდეს, სულს ათმევს. იგი ზნას გაიკეთავს ბურჟუაზიულ სახლისკენ, აძლევს მას თავადის სახლის ღლეფს. მაგრამ სისხლსა და სულს გამოჰსწავს მას. ანასიდეს ის არაფერს არ იღებს პირდაპირად სხვათ და იქ, სადაც ეს სრულიად საჭირო არ არის, უნდა მოიპაროს, ძალით აიღოს; იგი სტკება მაშინ, როდესაც სხვებს ენებას აყენებს...“

ისეთი საკვირველის სიმკვეთრით და მასთან სიზარბლით და ობიექტურობითაა გამოკვეთილი ეს სხე, რომ მისი შემქმნელის, ავტორის პიროვნებას სრულიად ვერ გრძნობთ მის უკან, ულარიკა ვოიტხი თავიონ საკუთარი სიკაცხლესით ცოცხლობს, თავიონ შემქმნელისაგან სრულიად გამოყოფილია, ამბობს მიუნცერი. ამასთან ერთად რომანი მშვენიერად ახსიათებს დღევანდელ გერმანიის მის აზრთა აღრევით, გაფრკვეულ მისწრაფებით, იდეათა ბრძოლით და სხვა. —თუმცა არავითარ პოლიტიკურ მსჯელობას და ლაპარაკს ე წ. „ტუმბებზე“ რომანში ვერ იპოვით: უკანასკნელი დროის ფაქტებზე პირდაპირი მითითებაც კი არაა; ომები, რევოლუციები და სხვ. თუმცა არავითარ პოლიტიკურ მსჯელობას და ლაპარაკს ე წ. „ტუმბებზე“ რომანში ვერ იპოვით; უკანასკნელი დროის ფაქტებზე პირდაპირი მითითებაც კი არაა; ომები, რევოლუციები და სხვ. მხოლოდ გაკრითაა ნახსენები; მაგრამ ეპოქის სული დაჰქროლია სწორედ, ხასიათებზე და ტიპებზე ნაჩვენებია ყოველივე იმის მოქმედება, რაც გადითანა გერმანიამ უკანასკნელ ათი წლის განმავლობაში.

აქ აღინიშნავია ის, რომ გერმანიის რევოლუციის აქამდე არა ჰყავს თავიონ პოპირიონის ესოდენ გაზაფხურებული რომანი ბერნგარტ **კალდერმანის** „9 ნოემბერი“ იძლევა ბერლინის გადატრიალების მხოლოდ ნატურალისტურ სურათს, ყოველივე აღფრთოვანების გარეშე, მასში არაა მოვლენების და სულთა სიღრმეში ჩახედვა;

რომანი რეპორტაჟისკენ იხრება და ზედმეტი საბუთია იმისა, რომ კელდერმანი, წინეთ ისეთ საკვირველ ნაწარმების შემქმნელი, როგორიცაა „ზღვა“, ძნელად თუ შესძლებს გადახედოს იმ უაზრ ზნას, რომელსაც იგი დაადგა თავის „გვირგვინში“.

გაცილებით უფრო დაკვირვებით და სერიოზულად მიუდგას რევოლუციის პრობლემებს ახალგაზრდა მწერალი **გ. ვაგნერი** თავის რომანში „Der Aufrechte“ (გულწრფელი). გმირი ახალგაზრდა ენტუზიასტი—რევოლუციონერი; იგი ცოტათი მოგვგვინებს ჯერ კიდევ ბავარიის ციხეში მყოფს ერნსტ ტოლერს; რევოლუციონერთ მოვლენათა მსვლელობა გულს ფტებს მას და იგი ჩამოსტკლებს ამხანაგებს, რომელთა უმაჯალესობა ანაშუღლ-მაგარი „დუქტორიონიერმა, ან „რევოლუციის ზიტები“, მაგრამ სანამ ამხანაგები შერს იძიებდნენ მასზე, ქალაქი, სადაც მან პირველად აღმართა წითელი დროშა, თითქმის ხელში გადადის—და თითქმის ხერხტენ მას, როგორც საშინ რევოლუციონერს. რომანი საინტერესოა არა მარტო მთავარ გმირის ფსიქოლოგიით, არამედ ყოფაცხოვრების ნიუიერ დახატვით და მარცხნა და მარჯვენა ფრთის „მოღვაწეთა“ მშვენიერად მოქმედ ტიპებით. გერმანიის რევოლუციის საუკეთესო რომანად თავის რეალისტური გადმოცემით უნდა ჩაითვალოს **კლარა ფიბიხის** „წითელი ზღვა“. ავტორი არ სწყევტს არავითარ პერსონაჟს, იგი იძლევა უბრალო, მაგრამ უკანასკნელ ხანამდე სიმართლით საესე ყოფა-ცხოვრების სურათს, მას აქვს ერთი შეზეხეი მეტად პატარა, მაგრამ საესეით მიღწეული მიზანი: იგი მოგვითხრობს, თუ როგორი გავლენა მოახდინეს დიდმა მოვლენებმა პატარა ადამიანებზე, მძიმე შრომით რომ სუფევენ და მუდამ რომ ღუქმა პურზე ზრუნენ. აქ, რასაკვირველია, პირველობა ქალებს ეკუთვნის.

საინტერესოა შევადაროთ ეს რომანი მისი უმაღლეს დატანჯულ და დაღუპულ გმირებით **ჩენე შიკელს** რომანს „Wir wollen nicht sterben“ („ჩვენ არ გვინდა სიკვდილი“). აქ წინ სდგას არა ყოფა-ცხოვრება, არამედ ომის და რევოლუციის საშინელებით დაღუპული, მეტად გერმანიარე და ღრმად დაღმინიერი სული. შიკელს—გლასელია ტრამი; იგი მუდამ გრუნთავდა ახლოს გრანობა თავს გერმანულ და ფრანგულ კულტურასთან; თავის საშობლო ელხასში იგი ხედავდა ამ კულტურათა შეპერათებულ რგოლს,—მაგრამ მან, რაც ჩვენ რომნი დატრიალდა, დაუსმებია ყოველივე იმედები. მისი რომანი—ომის და რევოლუციის ეპოქის სურათთა რიგია, მეტად აღზნებულ სულისკვეთებით მოქმედი; მათში სულს ტანჯავდა მისული მყვითი ძალა.

მეტად საინტერესოა ლოსტოვეცის ვაგენი, რომლითაც ეხლა ასე გატაცებულია გერმანია.

შიკელს რომანში რევოლუციის განიციდან უკვე როგორც მსოფლიო კატასტროფას.

ასევე უყურებს მას **არნოლდ ულატცი** თავის ძლიერ და წარმატებულ რომანში „არარატ“. რომანის მოქმედება სწრაფობს რუსეთში,—რასაკვირველია, არა ნაქვედო, არამედ ფანტასტიკურ რუსეთში. ულატცს მიზნად ჰქონდა არა ყოფა-ცხოვრების სურათის მოკეცა, არამედ მსოფლიო—ისტორიულის,—მას უნდოდა დაეხატა გვიჩხში, სიძლიერეში და ძალადობაში ჩაბრწყალ თანამედროვე

მსოფლიოს დაღვრვის სურათის მოცემა; ძველი ინგრივა, და სადღაც შორის, კულტურულ ცხოვრებას მოწყვეტილ უდაბნოში, დანაშაული და ბოროტკმკედლები დამძიმებულ ადამიანთა შორის, სიყვარული და ქმედითი შრომა განწყობის ძალა რომ მოუპოვებიათ.—იბადება ახალი და უცხოეთი ცხოვრება.

ულტიკის რომანთან რამოდენიმე საერთო ხაზი მოიპოვება ალფრედ პაქეს რომანში „Die Pr. phzeinnungen“ (წინასწარმეტყველებანი), რომლის მოქმედებაც აგრეთვე რუსეთში წყაროებზე. მაგრამ პაქე ულტიკზე უფრო იცნობს რუსეთს; ოამდე მან ბევრი იმოგზავრა მთელ მსოფლიოში, დიდი ხანი ათავლიერა ციმბირი და თავის მგზავრის მრავალ წერილებში გვევლინება როგორც მეტად დაკვირვებული მეთვალყურე; იგი პირველი იყო იმ გერმანულ ენციკლოპედიაში შორის, რომელთაც ინახულეს მოსკოვი 1917 წლის გადატარების შემდეგ; მისი წერილები, „Frankfurter Zeitung“-ში დაბეჭდილი შეტყობილია მეტად ფასდასაღებ წიგნში „Aus dem kommunistischen Russland“ (კომუნისტურ რუსეთიდან) და მეორე მისი წიგნი „Der geist der russischen Revolution“ (რუსეთის რევოლუციის სული) წარმოადგენს ერთ-ერთ პირველს და გამარჯვებულ ცდას დასავლეთ ევროპის ქუჩისათვის გაერკივის ესოდენ მიზიდვილ და ძნელად გადასწევებელ რუსულ პრობლემაში. პაქეს რომანი „წინასწარმეტყველებანი“ ზოგიერთი თავისი ფურცლებით მოგვგონებს „თავდასავლის რომანებს“, ისე თაიამაშებს ბუდი მის გმირებს და გადაჰყავს ისინი ყირიმთან ციმბირში და ციმბირიდან ფინეთში. მაგრამ საქმე ამ თავდასავალში კი არაა, არამედ ავტორისაგან მშვენიერად დაბატულ რუსის მატრისის ხატებაში, რომელიც ატარებს გრანდ მიოლის საოცარ სახელს და რომელიც რუსეთის რევოლუციის სტიქიურ ხასიათის ნამდვილი განსხიერებაა. სადღაც ციმბირში იგი აარსებს ფანტასტიურ „დიად ჩრდილოეთის კომუნას“ და ამ კომუნის მკვიდრა შორის წარმოადგენილია ევროპის თათქმის ყველა ტროცენება, დაბატული მეტად დიპლასიათებულ და არა შაბლონურ ხატებით.

ულტიკის და პაქეს რომანები უახლოვდებიან რომანის იმ ტიპს, რომელიც ყველაზე უფრო უფრო თანამედროვე გერმანიაში—და მეტად გასაგებ მიზეზებითაც. როდესაც აწყობ ესოდენ უნებუნა, სული ძალაუნებურად ან მოგველისავენ და ან წარსულისაკენ ისაუბრობს. და ამიტომ უტოპიურ და ფანტასტიურ რომანებთან ერთად დიდი გასავალი აქვს ეხლა აგრეთვე ისტორიულ რომანებსაც. რღა თქმა უნდა ამ ორივედ დარგში მრავალადა წმინდა საბაზრო ნაწარმოებები; მოთხოვნილება, რა თქმა უნდა, უბე მიწოდებასაც იწვევს. ფანტასტიურ-უტოპიურ რომანების ჩვეულებრივი მოტივა—რაიმე სტიქიურ კატასტროფის გამო მთელი კაცობრიობის დაღვრვა, და, რასაკვირველია, ასეთ შემთხვევაში წარღვნის ყოველთვის გადაუტრება მეტიერად ჯგუფთ ბედნიერება, რომელთაც წილად უნდა ზედეს კაცობრიობის ისტორიის ზელახლად დაწყება; რა, რა თქმა უნდა, ამათ პირველ ყოვლისა მიწის დაუშვებებას უნდა მიჰყონ ხელ—და სწორედ ამაში იხატება ახალი გერმანულ მწერლობისათვის დიპლასიათებულ მოტივები: ღრულად მიწისაკენ, თანდათან მთლადვე ქალაქი. მომავლად

ქალაქის ტემის თავისებურად იყენებს მეტად მახვილ ავსტრიულ მწერლის კარლ-ჰანს შტრომბლის რომანი „gespenster im sumpf“ (ჰაობის მოჩვენება). მოქმედება სწარმოებს ენაში; 10—20 შემდგომ მსოფლიო ომისა. ოდესღაც ბრწყინვალე სატატო ქალაქის მკვიდრთა უმრავლესობა ამოიხალა შიმშილმა და ეიდღმება; ცოცხლად დარჩენილი თავს იფარებენ სადღაც ქუთხელებში და საზრდოობენ უცხოელთა ნაპოქართა; განსახლებულ ვადებში დუნით მოდის ხოლმე ამერიკული გემი და მოაქვს ენელებსათვის ფკელი, კარტოფილი, მწვანისლის და ხორცის კონსერვები და სხვ.; ყოველივე ეს რიგდება სასტიკი სისტემით საერთაშორისო კომიტეტის მეთვალყურეობის ქვეშ, რომლის წევრებს აქვთ მხოლოდ უფლება ქალაქში შესვლის და იქ დარჩენის,—და ისიც იმ პირობით, რომ ისინი სასტიკად დაიცვენ ყოველგვარ პოლიციურ და სანტარულ განკარგულებებს, რადგან ქალაქში მკინებას გადაამდგინ სენი და თარეშობს ბოროტმოქმედ დევლურულა მკვიდრთა დასებში. არც ერის კომიტეტის წევრს ნება არა აქვს მარტო, თავის იმედით, ისეირნოს ქალაქში: ძალიან ბევრი ამერიკელი მოქალაქე დაიღუპა აეთი დაუდევრობის გამო. რომანის მთავარ შინაარსს შეადგენს, რასაკვირველია, ერთ ამბატებულ ამერიკელ მანდილოსნის თავდადასავალი, მისი საკვირველი შეხედრები ყოველნაირ ტიპის ენელებთან—ამათში ყველაზე უფრო ყუროზულე უთოთი უქანსკენელი „ჰორაკი“ა, სამინისტროს ბეჭითი მხელურ, რომელსაც თავის დეპარტამენტის და „შეოსულ“—„გასულ“ ქალაქების გარეშე ვერ წარმოუდგენია სიცოცხლე; იგი ყოველდღიურ პრეტულებით, რომელიც ოცდაათი წლის სამსახურის განმავლობაში გადაეკვა მას მეორე ბუნებად, მიდის ცირიულ, გაყინულ და ნახევრად დანგრეულ სამინისტროში, მოუდგება საწერს მავიდას თავის კაბინეტში და დაიწყებს „საქმის“ ქალაქების გადაღებებს. პირველ წაიბიბის დროს შტრომბლის რომანი გადამცდარ კომუნაში და ველურ ბოღის შთაბეჭდილებას ახდენს, მაგრამ, ჰამდეტის სიტყვებით რომ ესთქება, მისი სიკიყე არა თუ მეტოდიურია, არამედ მასში ღრმა და ცოცხალ სიმართლესაც იგრძნობთ.

ისტორიული რომანის დარგში წარსულ წელს გერმანულმა ლიტერატურამ შეიძირა შესანიშნავი ნაწარმოები, რომელიც ეკოენის მწერალი-ქალის კალამს. ესაა—რომანი „ლაიკინიო“, ჯერ კიდევ აბლაგზრდა მწერალი-ქალის ინა ზეიდელის, რომელმაც სახელი გაითქვა იმის დროს თავისი მომხილავი ლირიკით. „ლაიკინიო“—რომანი ბიოგრაფია; და მისა გმირმა—განთქმულმა მწერალმა, გიოგრაფმა და პოლტიკურმა მოღვაწემ გიორგ ფორსტერმა, ჯერ კიდევ ბავშვმა კეთან ერთად მთელი მსოფლიო მოიარა; მერმე უკვე მომწიფებული ვაჟკაცი იგი ეხვევა საფრანგეთის დიდი რევოლუციის ზაართში და ფრანგების მიერ დაკავებულ მანიკლანდ დეპუტატად იქნა არჩეული კონვენტში. ინა ზეიდელის რომანი იძლევა ამ თავიებურ ხასიათის განვითარების ისტორიის ყაწყოლობიან დიდი მოყუარულს.—გვიჩვენებს ჯერ ბავშვს, რომელიც იზრდებოდა მოხუც მამის, განსწავლულ პედანტის თვალყურის ქვეშ, რომელიც სულ იმას ფიქრობდა, რომ შვილი გამოსულიყო „მეცნიერების მნათობი“ და შვიდი წლის ბავშვს უმარბობდა თავის მეცნიერულ ტრაქტატებს და

სისტემატიურად ჰქლავდა მასში ყოველივე ბავშვურს, უშუალოდ, სიციხისის წმინდა ხალხის, ასეთმა აღზრდამ მოშლილობა ჩაუთესა სულში ახალგაზრდა გეორგი, მოშლილობა, რომელიც სიციხისის ბოლომდე ვერ სძლია მან და რომელმაც ჩაქლა ყველა მისი წამოწყებული საუბრებოა რომანის ყუთვა-ცხოვრების და ისტორიული ნაწილი—საუბრის ფურცლებს ეკეთენის ახალგაზრდა ფორსტერის მამასთან ერთად რუსეთში ყოფნის ამბავი; დიდებულადაა დახატული ეკატერინის სასახლის კარი ყველა მისი ბრწყინვალე კაცულაობით, რომელთა შორის ფორსტერი—მამა, თავის და შეუშენველია მეტად დამაღწეველ და სასაცილო როლს თამაშობს; მშვენიერია აგრეთვე უხე ფერადებით გადმოცემული აღწერა ყოლაზე და აშტრახანის ვილეზე მოგზაურობისა.

ინა ზედიდის გვერდით უნდა დავაყუთო კიდევ ერთი მწერალი ქალი, რომელიც ერთი წლის წინთ გამოვიდა წესანიშნავ ისტორიულ რომანით—**დუდე ჰაფ-შტარუხ-უტ-ტონეი**, ავტორი რომანის „საშინელი განსჯა“. რომანის მოქმედება სწარმოებს მე-XVI საუკუნეში, შუა-გერმანიის სოფელში, რომელსაც მოსდებია ანაბატისტური მოძრაობა. არა-ქალურის სიძლიერით და ღილის ტეპერამენტითაა დახატული „მორწმუნეთა“ ფანტაზმა, მათი შეტაკებები ძველი ეკლესიის წარმომადგენლებთან, ბოლოს ის ევლერი აღვირახსნილობა, რომელიც მოიკაცეს ყველას მას შემდეგ—რაც ისინი იწამებენ წინასწარმეტყველებას ქვეყნის აღსართლის დაღვრაში მის შესახებ, რომანი ეკუთვნის მე-XVI საუკუნის და მასში არ მოიპოვება ერთი ხაზიც კი, რომელიც არღვევდეს ისტორიულ კოლორიტს,—და მიუხედავად ამისა იგი იმის ახლენს უალრესად თანამედროობის შთაბეჭდილებას,—იმდენად უახლოვდება იმ დროის ადამიანთა განცდიდან მე-XX საუკუნის დიდ რევოლუციების მომწიფეთა და მშაველთა განცდიდს. რომანის გმირები უხეში, პრიმიტიული გლეხებია და სწორედ ასეთი ადამიანების სულისკეთება საოცარის სისწორითაა დაქერლი.

სერიოზულ ყურადღების ღირსია ახალგაზრდა ჩრდილო-გერმანელ მწერლის ჰანს-ფრიდრიხ ბლუნკის ისტორიული რომანი „Hein Hoyer“, 1922 წლის დამლევს გამოსული. მოქმედება სწარმოებს საშუალო საუკუნეთა დამლევს ჰამბურგში მთავარი გმირი პინე ჰოიერი მძიმე, გიჟიტი ბურგომისტრის ტიპია, რომელსაც არ ძალუთ თავის გრძნობათა გამოთქმა, და ამიტომ იგი უფრო ღრმად და მძაფრად განიცდის მასში განსახიერებულ ამაყ პანზელის ტიპს. მშვენიერადაა დახატული გარემო: რაინდები, გრაფები, გლეხები, მეზღვაურები, სტუდენტები, სალდთები. რომანის ენაც სახეებით ჰარბობს, ლაკონიურია—და ეს აძლევს ცალკე პერსონაჟებს განსაკუთრებულ მონუმენტურობა ჰაუს ჰაუზას.

მეტად ფართო სურათის იძლევა **ედუარდ სტუენი**, დიდთ ნიჟიერი დრამატურგი—რომანტიკოსი, თავის ოთხ-ტომიან რომანში „Die weisen götter“ (თეთრი ღმერთები). ტუმათაა აღებული—მექსიკის დაპყრობა ესპანელების მიერ. ავტორი მიზნად ისახავს დახატოს ძველ, უფაქიზეს კულტურის დაღუპვა უხეშ ძალადობის ქვეშ. ეს კულტურა მწერალს საოცარის დაწვერვებით შეესატყა, რას გამო მისი რომანი უდიდესი ხელოვნებით შესრულებულ მოზაიკის წარმომადგენს, უფალავ ქვემოთ

შემკულს, სიარტელსა ყველა ფერებით რომ თამაშობენ. ყოველივე ახალი და თავისებურია იმ საშუალოში, სადაც ჩვენ შევყავართ ავტორს, არაფერი არ მოგვგავინებს მას, რასაც ჩვეულებრივ ვხედავთ ჩვენს გარშემო, და თვით ეგზოტიკაში სურათისა ისე აოცებს მკითხველს, რომ დრო და დრო მისთვის დაწარმოებული რეაქტორის მიერ დახატულ ტრაგედიის საკაცობრიო მნიშვნელობა და მხოლოდ წიგნის გულდასმით გადკითხვის შემდეგ აშკარად იგრძნობ, რომ უმაღლესი მწერლობის მიანიც ტრაგედია იყო და არა ეგზოტიკა. მონტეზუმის სამეფოს დაღუპვა, რომელიც ჰაუტმანსაც ჰაეს გამოყვანილი მისი დრამის „Der weisse Heiland (თეთრი მესია)—იას ღმირად,—ორი ქვეყნის შეჯახების შედეგია და მთელი ისტორიული დეტალები მხოლოდ იმისთვისაა გამოყენებული, რათა მეტის სისრულით ყოფილიყო დახასიათებული ეს ორი ქვეყანა, მათი შეჯახების და ერთი მათგანის დაღუპვის აუცილებლობა. ცალკე გმირები—ნიქნება ეს მონტეზუმა, კორტესი თუ მექსიკელი მარინა, კორტესის საყვარელი—თუმცა საკმაო სისრულით არიან წარმოდგენილი—მოზაიკაში ჩართულ პაუზა ქვეშ ჰგავანს; მთავარი ძარღვი მათში კი არაა, იმ დიდ ბედისწერაშია, რომელიც უნდა აღსრულდეს.

ეგზოტიკურ გარემოში შევყავართ აგრეთვე **გერმან გესეს** რომან-ლეგენდას „silbeharta“-ს, რომელიც ერთი იმ პრაველ სიმპტომთაგანია თანამედროვე გერმანიის ლტოლვას რომ გავყვენებს აღმოსავლეთის ფილოსოფიისადმი. მეტად საშინელია ის უფსკრული, რომლის პიკთან მიიყვანა გერმანია მისმა ყალბ მიზნისაკენ მიმართულმა გადაჭარბებულმა აქტივობამ. იმედის ვაცრუების, სასო-პარკეტის და შეცდომის შეგნების შედეგია ერთი მხრით მუდღერბით და მეორეს მხრით დღესტოვებით გაჯავრება. იგივე გერმან გესეს—ერთი უდიდესი თავყვანისმცემელია „ილიოტი“ და „კარამაზოვისი“ ავტორის. ლეგენდაში „სიღვანტა“ იგი მოგვითხრობს ახალგაზრდა გერმანელს მოსწუერება სიპაროლე. შემდგომ ეს ახალგაზრდა ხდება ასკეტი, მოგზაურობს წმინდა ადგილებში, ყველა სათნოებით შემკობილ ბრძანის სახელს მოიხვეჭს,—მაგრამ მაინც თავის ქმაყოფილი ვერ ხვდება. და იმ აქ იგი ბუდ-დის მოწაფე ხდება, დიად მასწავლებლის ფეხთა ქვეშ იგი იმსჯელება შედეგი რწმენით: სულს ანთავსეფლებს არა რომელიმე სწავლა და ღღმა, არამედ თვით ცხოვრება, განცდი. და უდაზნოდან იგი ცხოვრებისაკენ მიეშურება—და მისი საშუალებით მართლაც აღწევს მარადიულ მსოფ-ლიო მთლიანობას უქანისკნელ სიმბრძნეს, რომლის აზრით შეკოვდება იმპრობა შეწყლება, ბავშვში—მოხუცი, სი-ცოცხლეში სიკვდილი და სიკვდილში საუკუნო ცხოვრება. ამ საუკუნო სიმართლის მისაღწევად არაა საჭირო არც სწავლა, არც განცდი—ამიტომის საკმაო მხოლოდ სიყვა-რული, და ამიტომია, რომ სწავლა, ღღმატები ვერ აკუთ-ნებენ სულს სიმშვიდეს, ისინი მხოლოდ სიტყვებია, და სიტყვები შევყარება კი შეუძლებელია, მხოლოდ ნივთი-ბიასდში შეიძლება სიყვარული. კაცისათვის, რომელიც სიმშვიდეს ეძებს—სიტყვები მხოლოდ დაბრკოლებაა. რად-ვან ბევრი რამ, რაც ნივთად მიაწინათ მხოლოდ სიტყვაა, ასეთია თვით ნირვანაც. „არ არსებობს ნივთი—ნირვანა, არის მხოლოდ სიტყვა ნირვანა“.

კურტ მიუნცერი ასე ლაპარაკობს „სიღვანტა“.

მოთხრობის უქანსკენი მესამედი, სიღპარტას ცხოვრება მდინარესთან, მისი წუხილი ზეილზე, მისი ცხოვრება მოხუც გადამზიდველთან და მოთხრობის უმაღლესი წერტილი: შეხვედრა მეგობართან, რომელიც მისი სრული წინააღმდეგობაა, — ეს რომელიცაა დურკელი შეადგენს ყველაზე მშვენიერს, ულამეს და უწინდესს მასში, რაც ოდესმე შეუქმნია ვერმან გესსეს. იგი ავტორია წიგნების, რომლის გმირები სიღპარტაზე უფრო ახლო დგანან ჩვენთან, მასზე უფრო გენეაოსსავედნიან ჩვენ, მათ უფრო მძლავრად ატოვებენ ჩვენი სისხლი და გაუტაცებიათ ჩვენი სული. მაგრამ „სიღპარტა“ პადებს ჩვენში ისეთ გრძობას, რომლის გამოწვევა შეუძლია მხოლოდ პოეზიის უდიდეს ქმნილებათ, ისინი არ გეტყვიან ჩვენ, არამედ გვავსებენ მოკრძალებით.

რეალისტ მწერალთა შორის უქანსკენელ დროს წინ წამოიწია **იხსებ პონტენი** (დაბ. 1883), მშვენიერ რომანის „Der babylonische Turm“-ის ავტორი, რომელმაც მოგვცა ფართო (ბაბილონის გოდოლი) ფერადების ნაკრები შესრულებული al fresco-ს სტილის ომის წინა ეპოქის კაპიტალისტურ ორგანიზაციის სურათი და მთელი რიგი მოთხრობათა — „ქალწულობა“, „ასტრია“, „კუნძული“ და სხვ. პირველად პონტენი ხუროთმოძღვრებისათვის ემზადებოდა და ეს ამწევა ყველა მის ლიტერატურულ ნაწარმოებში. ყველა ისინი განსხვავდებიან მოახლოებათა გარკვეულ სახით და მწყობრ აბრტეკტონიკით. მეტ წილად იგი გვიტაცებს მის მშობელ მხარეს, რეიტან მცენარე გერმანიის ბერუნიზილ საზოგადოებას; მისი მსოფლმხედველობა დამშვიდებული და ფხიზელია; იგი მაგრად სდგას მიწაზე და ფიქრადაც არ მისდის აქ უარი ყოფნა მიიღოს სხვა სახეობათა იქეთ მყოფ ყოფნის აწარკაფლ. ერთ-ერთ მის დამახასიათებელ თვისებას შეადგენს მისი სალი ჰუმორი.

პონტენი ხშირად ადარებენ გოტფრიდ კლერს, რომელთანაც მას ახლოებს ფხიზელი მსოფლმხედველობა, ნათელი და მარტივი ენა, კლერისავე ადარებენ მეორე რეალისტ მწერალს, რომელიც პონტენზე გასულადად აღწერს გამოცდას, მაგრამ მხოლოდ უქანსკენელ წლებში მიიპყრო ფართო მკითხველ საზოგადოების ყურადღება — ესაა ავსტრიელი **ოტტო შეესელი** (დაბ. 1875). განსაკუთრებით დიდა მითქმამითქმა გამოიწვია მისმა უქანსკენელმა რომანმა „Das Naus Frath“ (გვს სახლი) 1920 წელს გამოცემულმა, რომელიც შლის მკითხველის წინაშე ენეულ პრადიციზთან ოჯახის წევრთა კულუნილ დიდ საეპიკო ფარმის სურათს; ამ ოჯახის წევრები არიან რომანის გმირები. ოტო რამ მოგვაცოცხლებს ტომას მანის განთქმულ „ბუდენბროკებს“, მაგრამ კოლორიტი და ძირითადი განწყობილება რომანისა სულ სხვაა, რადგან ვნა არ არს ლიტერატურა და სამხრეთი კიდევ — ჩრდილოეთი. ერთი გმირის — მწერალ მაინონეს სახით — ავტორი ნაწილობრივ თავის თავს გვიტაცებს — და აი როგორ ახასიათებს იგი ამ გმირს: „იგი ძველ ავსტრიის ერთი იმ მოხელეთაგან იყო, რომელნიც თავის მოსაწყენ და მძიმე პრადეს ახასიათებდა, ყოველთვის აწარმოებდნენ თავის ქვეყნის და თანა მემამულეების შეთავალურებას. ღამით იგი იჯდა წიგნებით სავსე დიდ ოთახში, საიდანაც მოსჩანდა ფართოდ გადაშლილი ბუდეები, გრაფიკა და ანათებულ ცეცხლები ქალაქისა, — და კაცთა ბედ-ილაზზე და თავგადასა-

ქალის პორტრეტი. ნახ. ირ. თორბის.

ვალზე სწერდა უმეტესად თავის სიამოვნებისათვის. ედრე კი თავის გულგრილ თანამედროვეთა გასახარებლად. თავის საკუთარ განცდასა და გარშემო მყოფ სინამდვილისაგან იგი ისეთ მსოფილს ქსოვდა, რომელიც სულ იზრდებოდა და შიგ იტანდა ახალ და ახალ ტრულ ძაფებს: ამ ისტორიებიდან მის წინაშე აღიპარებოდა მისი დროის კომედილია როგორც ჯადოქარის წინ, რომელსაც თვითონ არც სურს და არც შეუძლია შიგ მონაწილეობა მიიღოს. ამ ამებში იგი ბატავდა ძველ ავსტრიას. რაც არ უნდა იყოს მას უყვარდა იგი ისე, როგორც ბავშს უყვარს ზუსტ ზემოდ დაგდებული ძველი ავეჯი, რომელსაც ბაღლი განანავებს მით უფრო მეტი სიტკბოთი, რაც უფრო ატოვებს მის გულს უფროსების შიში. მას უყვარდა ეს უქანსკენი სიყვარო თუმცა იგი ტანჯავასაც ატენებდა მას. უყვარდა როგორც დამაინს უყვარს თავისი ქვეყანა და სიცოცხლე, რომელთანაც დაეკავშირებულია ჩვენი ფიზიკური არსებობა და მასთან ჩვენი სულიც, რომ არაფერი ვთქვათ იმაზე, თუ როგორ იყო სულდამული თვით მწერალი შემთხვევის იმ გვიგანტურ ქმნილებით, რომელიც ავსტრიის სახელს ატარებდა, თუ როგორ იღებდა იგი თავის მოთხრობათა სახეებს და ამბებს ამ ზეილ სახელმწიფოებრივ სისულელიდან. აქ პოეზია იგი თავის სულიერ საზნდოს, თავის მოქმედების და ტანჯვის სასაცილო მიზანს, ისტორიულ ევოლიუციას რომ გამოეცალა მისთვის ეს ძველი ავეჯი, იგი დაჰყარავდა მთელ საწყაროს, სამეფოს, რომელსაც — როგორც მას ეგონა — იგი გა-

ნაგებდა უკეთესად ვიდრე მშლავრნი ამა ქვეყნისა განაგებენ ამ დამპყლენებელ სინამდვილეს. სწორედ ასეთ მდგომარეობაში ჩაეარდა იგი ომის ხუთი წლის ევლურ სიზმრის შემდეგ, რომელთა განმავლობაში მან საკმაოდ იშიშვლა და სისაცილო ნახევრად მწეილობიან რევოლუციის შემდეგ ღამის თავ-სახურავის მაგიერ დაიხურა წითელი იაკობინური ქელი. რაღაც ახალი იწყებოდა, იგი კი უკვე საკმაოდ ხანში შესული იყო, რომ ყოველივე ეს გაერკვია ან და ფიქრობდა, რომ ისეთ საცირველ და მწეივრ სათამაშოვებს ის აწი ველარ მიიღებდა, რომ სისულელე ძალაუფლებით ან სისულელე უბღურებით არასოდეს აღარ მისცემდნენ მას ესოდენ მრავალ ობიექტს დაცინვისა და შემეცნებისათვის. ამას გარდა ღირდა ვითომ კიდეც ცდა სანამ საბოლოოდ ჩამოყალიბდებოდა ახალი სისულელე, რომლის მოსვლა უზრუნველყოფილი

იყო პოშენონურ რესპუბლიკის მზა-მზარეულ ეტიკეტის ქვეშ?

ეს ამონაწერი მწეივრად ახასიათებს შტესსელს, — მის სტილს, და დამოკიდებულებას თავის გმირებისა და სიუჟეტებისადმი. წინააღმდეგ პონტინის პოზიტიურ რეალიზმისა იგი ტიპური წარმომადგენელი ირონიულ რეალიზმისა. ამასთან ერთად ეს მწერალი დაჯილდოებულია მეტად მდიდარ ფანტაზიით, იგი ოსტატია ყოველგვარ „გამოვინებათა“, იტაცებს მკითხველს პირველ ყოვლისა თავის მოთხრობათა თავშესატყვევ ფაბულით, რომელიც ხშირად უახლოვდება „თავკაცდასავალის რომანის“ ტიპს, მაგრამ არასოდეს არ დაქვეითდება საბაზრო „ბელეტრისტიკამდე“.

ლაიკიგი.

პროფ. ა. ლაუტერ.

ირაკლი თოიძე

ახალგაზრდა მხატვარი ირაკლი თოიძე 8 წლის იყო, როდესაც ხატვა დაიწყო, 11 წლისამ ნახატები გაგზავნა ქ. მოსკოვს სურათების გამოფენაზე. „საბაზი პადვალ“-ში. გამოფენაზე სხვათა შორის მისმა სურათებმა ყურადღება მიიქცია მხატვარ პროფესორის კულბინის, რომელმაც ამასთანავე შეიძინა თოიძის 20 ნახატი. კულბინი დიდად დაინტერესდა ახალგაზრდა ურმა მხატვრის შემოქმედებით. ამ გამოფენაზედვე ასევე მი ნახატი იყიდა პეტროგრაველ—მხატვარმა ასკოვიტინოვმა. შემდეგ ამ სურათების რუპროდუქციები დაიბეჭდა მოსკოვში გამოცემულ წიგნში, სათაურით, „ახალგაზრდა მხატვართა შემოქმედება“, რამაც საზოგადო ყურადღება მიიქცია. შემდეგ ამისა 1914 წელს, პროფეს. კულბინი ჩამოვიდა ტფილისში. მან აქ ლექცია წაიკითხა ფურტურიზმზედ. ლექციაზედ მოიხსენია ირ. თოიძე აღნიშნა მისი ორი გინალური, მანერა ხატვის დანივი.

1919 წელს, ქართველ მხატვართა გამოფენაზედ ირაკლი თოიძემ თავისი სურათებით და გრაფიკულ ნახატებით მთელი საზოგადოების და პრესის ყურადღება მიიპყრო. ამ გამოფენაზედ მისი გრაფიკული ნახატები ძლიერ მოეწონა მხატვარ სულეიკინს.

ეს ნახატები შეიძინა გეროენულმა გალერეიამ. ამავე დროს გაიყიდა მისი სურათები თითქმის ყველა.

1921—1922 წლებში, ირ. თოიძეს ჩვენ ვხედავთ მომუშავეს დეკორატიულ მხატვრობაში. მაგალითად მან დახატა დეკორაციები შემდეგს თეატრებისთვის: ოზურგეთის, ქვეიშეთის, ასკანის, და სხ.

მხატვარი ირ. თოიძე. ავტოპორტრეტი.

მის უკანასკნელ წლების ნახატთა შორის ყურადღებას იქცევს: ფერადებით ნახატი სურათები ტალოზე, „მთის იდილია“, „გირთი“, „დღეობა“, „ქალის პორტრეტი“. (ეს სურათი ეროვნულმა გალერეიამ შეიძინა ამ მოკლე ხანში საკუთრებაში და ეროვნულ გალერეიაში ინახება) და დიდი ტილო „რევოლუცია“.

უკანასკნელ დროს ირ. თოიძე სახალ. განათლების კომისარიატის მინდობილობით გაემგზავრა გურიაში, რათა ადგილობრივ დაეხატა სურათები ევ. ნინოშვილის თხზულებათათვის, რომელიც მოკლე დროში გამოვა.

ფოტოგრაფიულუზგრაფია ანუ უმავთულო ფოტოგრაფია.

ამ რამოდენიმე თვის წინად ევროპის პრესაში აღნიშნული იყო ახალი გამოკვლევა უმავთულო ტელეგრაფის სფეროში რადიო აპარატის საშუალებით ხელთნაწერის გადაცემის შესახებ სრულიად დაუმახინჯებლად. ამ ცნობის გამო მრავალი სპეციალისტი ამოწავდა საბოლოოდ ამ პრობლემის გასაძარცვებლად, დაიწყეს შესაფერის მუშაობა. პირველ ცდებიდან — ფოტოტელეგრაფიის დღევანდელ მდგომარეობამდე — გაბმულია გარკვეული, სწორი გზა განუწყვეტელი განვითარების და გართულებისა.

პროფ. დოქტ. ა. რ. ტ. კ. რ. ნ. უმავთულო ფოტოგრაფიის გამოგონი.

ტექნიკაში ძალიან ცოტა მაგალითებია, მსგავსად ფოტოგრაფიულუზგრაფიისა, რომ პრობლემის დასმისთანავე დაუწყონებლად წარმომდგარიყოს იდეა, რომელიც დაბოლოებულ, გარკვეულ და პრაქტიკულად გამოსაყენებელ ფორმაში უცვლელად ჩამოყალიბებულიყოს, იდეა, რომელიც უმავთულებოდეს და ვითარდებოდეს თვით ტექნიკის წინსვლასთან შეთანხმებულად — ისე როგორც ამას ადგილი ჰქონდა უმავთულო ფოტოგრაფიისათვის.

პირველი ცდა უმავთულოდ დაწერილ სიმბოლოს

სურათები სამხატვრო კომიტეტის მიერ მოწონებულ იქმნა, ირ. თოიძე აგრეთვე დახატა ქართულ მწერალ-მოღვაწეთა რამოდენიმე პორტრეტი.

ამ მოკლე ხანში ირ. თოიძე მიემგზავრება ლენინ-გრადს, ხოლო იქიდან დაბრუნების შემდეგ, სახელმწიფო მთავარ კომიტეტის შეამდგომლობით ის გაგზავნილ იქნება მთავრობის მიერ საზღვარ-გარეთ.

3. ბ.

გადაცემისა, მოახდინა ინგლისელმა ფიზიკოსმა ბეკუელმა 1847 წ.-ში. მან გამოიმუშავა გადამცემ აპარატის ის კონსტრუქცია, რომლითაც დღესაც ემარგებლობთ. გადასაცემ შრიფტს, ან ნიშნებს აღნიშნავდნენ ხოლმე გაუტარებელ მელნით სტანოილის ქაღალდზე, რომელიც დაბეჭდული იყო საგანგებო ცილინდრზე, ცილინდრზე დამავრებულია ლითონის კალამი, რომელიც თავის მხრივ დაკავშირებულია გაუტარებელ სახელურთან და საათის მექანიზმით განუწყვეტელივ გაანაგრძობს მოძრაობას პორტიონტალურ სიპრეტეში მარჯვნიდან მარცხნივ. როდესაც ცილინდრი ბრუნავს, კალამი ხაზავს ხრანხილს (სპირალი), რომლის ამპლიტუდი შეიძლება სურვილისამებრ შეცვალოთ. ესაა დაუყვეშიროთ ლითონის კალამი ელექტრონის ჩქარის წყაროს და შემდეგ მიწას, ცილინდრი კი შორგამტარს (ანტენი), მეორე სადგურზე (მიმღები, რამოდენიმე ასი ან ათასი ევრის მანძილზე) პირიქით ცილინდრი შეუფეროდ მიწას და კალამი ანტენს. ამავე სადგურზე ცილინდრს შემოხვეული აქვს იოიდანკალიუმით დასველებული ქაღალდი, რომელიც თავისთავად ფერადი, ელ. ჩქარის გავლენით გაფერადდება. კალამი ამ ცილინდრზე იმავე მოძრაობას შეასრულებს შეთანხმებული ჩქარის საშუალებით, რომელსაც ასრულებს პირველ სადგურზე და ასე ამრიგაით მიმღებ სადგურზე ფერად ქაღალდზე შრიფტს მივიღებთ თეთრად დაწერილს.

მაგრამ ასეთი ოპერაციის ნაკილ სხვათა შორის იმაშიც მდგომარეობდა, რომ მიღებული შრიფტი არ იწე-

ტელეგრაფით გადაცემული სურათი რომიდან ერიტრეაში (აფრიკა).

რება გაწვევებზე სიახით, და შესდგება წყვეტილ მო-
წვევებშიაგან, სპირალის ნაწილების სიახით. მანძილი ამ
წვეტილ მონაცემთა შორის შეიძლება საკმაოდ მცო-
რელი გახადოს, მაგრამ ეს აღიღებს გადაცემის ხან-
გრძლივობას.

ამ ნაკლის გამო მეტეოლის ცდა პრაქტიკულად გა-
მოყენებული დარჩა. მხოლოდ მის შემდეგ რა, კასელიმ
ბეტეოლის აპარატი გააუმჯობესა (კასელის ცდასაც დღეს
მხოლოდ ისტორიული ინტერესი აქვს) შესაძლო გახდა
პარიზიდან ამერიკა და პარიზიდან ლიონში პირველი
ტელეფონგრაფიული კავშირის გაბმა.

კასელიდან დაწყებული ყველაფერი, რაც დღეს მი-
წვეული აქვს უპავთლო ფოტოგრაფიას—მიღებული და
შესწავლილია გერმანულ მეცნიერის პროფ. კორნის მიერ.
პირველი მიზანი დაწყებიდანვე იყო გადაცემის სიჭა-
რის გაღება. ამასთანავე ელექტროტექნიკური მიმოხილვის ხა-
ცვლად მან გამოიყენა ფოტოგრაფიული მიმოხილვა. ამხიარდ
ძველი მიმოხილვა ითქვას კამერა—ობსკურით შეიცვალა და
იოდალიშვანი ქაღალდი სინათლისადმი მგრძნობიარე
ქაღალდით. სინათლის სხივების შესაფერი რეფრაქციით
ფოტოგრაფიულ პრინციპზე, კამერაში ვლიშვლობით გა-
დასაცემის შიშვითის ნეგატივის.

ჩვეულებრივი ლამპების მაგივრად პროფ. კორნმა გამოი-
ყენა აგრეთვე გეისლერის მილგები, რომელიც ელ. ჩქარის
გავლენისაგან აინთება ხოლმე და მისი გასვლისას მყისვე
დაქრება, ცნობილია რომ მზიდარის (მაგნიტი) ელში მო-
თავსებული ორი გამტარი გადახიზებიან ელ. ჩქარის გა-
ვლენით ამ პრინციპზე აგებულია ეგვრდწოდებულ
გალვანიმეტრი ფოტოგრაფიისაში კორნმა გამოიყენა
ძალიან ფართოდ გაღვანობიერებული პრინციპი.

გაცილებით უფრო რთულია საკითხი ფოტოგრაფიის
გადაცემის შესახებ. აქ შესაძლოა აისახებოდეს სხვა და
სხვა და მრავალგვარი ფერი და სიხცადე. მიეღო მუშა-
სხვა და გამოკლევა პროფ. კორნისა სწორედ ამიტომ ამ
საკითხში მიმართული იყო მეტი ნატურალისის, მეტი
მწველსების მისაღწევად რადიოფოტოგრაფიკესა და ორი-
გინალს შორის.

შესანიშნავი შედეგების მიღწევა შესძლო პროფ. კორნმა
მისი მუშაობის შედეგად. აქვე მოთავსებული სურათები
საკმაოდ მოწონებს ამას; ერთი ნაკლი აქვს ფოტოგრაფიო-
პორტრეტს, რომლის თავიდან აცილება მოიკვამოცანას
შეადგებს; ეს არის ის გაგებოვება, რომ ფოტოგრაფირს-
რათი დასერილია მრავალი ფერტიკალი და პარიზონტა-
ლი ხაზებით, რომელნიც ახაწილებენ სურათის ძალიან
ბევრ პატარა-პატარა კვადრატებათ.

სელენის მეთოდის სათანადო მოდიფიკაციით კორ-
ნმა შესძლო შესანიშნავი შედეგების მიღწევა: მან მიი-
ღო გარკვეული და ნატურალური სურათები რამოდენიმე
ასი და ათასი კოლორების მანძილზე. სელენის მეთო-
დით შესაძლო გახდა ისეთი ფოტოგრაფიოპორტრეტის
მიღება, როგორც იზებითად მიიღება თვით საუკეთესო
ფოტოგრაფიულ აპარატითაც კი. ევროპის მრავალი გა-
ხეთები უკვე სარგებლობენ უძველესი ფოტოგრაფიით,

კორნის აპარატი გადაცემული სურათი.

შორეულ ქვეყნების და უცხოელ კორესპონდენტთა მიერ
დამზადებულ ილუსტრაციების გამოსაქვეყნებლად.

მე 3 სურათზე მოყვანილი ფოტოგრაფია: გადაღ-
ებულია რომიდან ერთრაში (იტალიის კოლონია აფრიკა-
ში—რამოდენიმე ათასი ფერის მანძილზე).

დიდა პრაქტიკული ღირებულება აქვს ფოტოგრა-
ფიოგრაფიის ჩვენს კომერციულ და ინდუსტრიალურ
დროში. აგრეთვე ხელმოწერისა და ფაქსიშის გადაცე-
მის მხრივ. ამ დარგში უკვე მიღწეულია ზედმიწევნით
ისწორედ და პუნქტუალობა.

უძველესი ტელეგრაფი, რომელიც ცნობას მოგე-
ტანს დიდი დემონსტრაციების შესახებ, თანვე მოიტანს
დაწყებულებით სურათს დემონსტრანტთა პრძოლისას და
ბარიკადებისას.

ცნობას და სურათს რომელიმე დიდი ბუნების მოე-
ლენისა სოკიალურ, პოლიტიკურ ან სხვა მნიშვნელოვანი
ფაქტის შესახებ ამიერიდან გადამოცემის უძველესი ტე-
ლეგრაფი და ფოტოგრაფია.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ხელმოწერისა და შრიფტის
პუნქტუალურად გადაცემის მხრივ—ეაჭრობა მრწველო-
ბის დარგში.

თუ საჭიროა თქვენი ხელმოწერა ან ფაქსიშვილ, რო-
მელიმე სერიოზული კომერციული ან სხვა საქმისათვის
სადმე შორეულ ქვეყანაში, ამერიკაში ან აფრიკაში
თქვენ შეგიძლიათ ხელი მოაწეროთ ხელშეკრულებას
აქედან 10—12 წუთის განმავლობაში ფოტოგრაფიოტე-
ლეგრაფიის საშუალებით. ამ გამოყენების კიდევ მრავალი
ბრწყინვალე პერსპექტივები აქვს მომავალში.

3. კუპრაძე.

ბოროს-მოგაგედი კვანაზა.

ბლაგოტიადან.

ჩვენ გვქონდა შემთხვევა ტე. სოსხლის სამართლის
სამმართველოს სარეგისტრაციო ბიუროში ბოროტ-მომქ-
მედ ქვეყნისათვის თვალა გადაგვევლო.

პირველი შეთავაზებულება, რომელსაც ბოროტ-მომქ-
მედითა ქვეყნის ზერელე დაკრებებიდანაც მივიღეთ, ესაა
შრომის წყაროებისაგან გახაწილება. თითოეულ მათგანს
აქვს საკუთარი აპკლეა, საკუთარი სპეკიალობა, რომელიც
უპირფარის დახელოვნებაზე აქვთ დაყვანილი. ასეთ შრო-

მის დანაწილებას, ალბათ, ადამ სმოტიც ვერ წარმოიდ-
გენდა მეთვრამეტე საუკუნეში.

ამ მაღალი კვალიფიკაციის ხალხისაგან ზოგიერთს,
გარდა სპეკიალური ინსტრუმენტებისა და ხელსაწყოების
სა, დანაშაულის კალის დასაფარავად ენისაც აქვთ გან-
ვითარებული. უკრისეთ გრძნობა მოსალოდნელ ზიდათს
მეუბნებოდა ლიბილით მძიბებელი მილიციის თანამშრო-
მელი.

მავრამ, მოუხედავით იმისა, რომ ქურდები და მცლელები ასე დახელოვნებული არიან თავიანთ ხელობაში, ბოროტ-მოქმედებათა დიდი უმრავლესობა აღმოჩენილია, თუმცა მძიმეობა შორის არ არის შერლოკ ჰოლმსისა და პიკეტონის პრეტენზიის ხალხი.

როდესაც ბოროტ-მოქმედთა პორტრეტებს ვათვა-

თანდაყოლილობა, ამტკიცებს ჯარდი და ახლა, ბოროტ-მოქმედ ბავშვებზე რომ ვლავარაკობთ, ჯარდის ეს მტკიცება გვაგონდება. ესენი შემთხვევითი ბოროტ-მოქმედნი არიან, მშობლების აღერსა და მზრუნველობას მოკლებულნი... როდესაც მათ იჭერენ და მოვალურსებიან, ისინი გულწრფელად და კრემლბეით თვალზე თავის დანაშაულის ღია-

ვასილ კიბახიძე, ბანდირი-მკლელი.

ივანე პეტრუი. ბინის მსხველი ქრდი, ტფილისის ზმირი გასტროლოდირი.

ს. ხვედელიანი. კომბინატორი. ავს მკირფლოვან ქურდების რაზმი.

გიორგი ტიფიფი. ყველაზე თავგები ქურდი. ტლანტი. გაუტბელო.

ლიერებდით და მათ ბიოგრაფიებს ვისმენდით, ჩვენს წინ „ტიპიურ“ ბოროტ-მოქმედთა მთელმა რიგმა გაიარა. ეს ის ხალხი, რომელთაც ლომბროზო ანომალურ ტიპებათ თვლიდა, ნერვიულ ცენტრების ან სხვა ორგანოების დაზიანების გამო. ესენი, რატომღაც გვონიათ, რომ თანდაყოლილი ბოროტ-მოქმედნი, ქრონიკული ავადმყოფები არიან.

აზაღდ ეს ხალხი იყო ლომბროზომ რომ დადგა დაბალი რასის ატავისტურად გადაგვარებულ ხალხის სახელით.

შეი სახის კანი, აღმაცერი თვალები, ზმირი თმა თავზე, და ფიქრბ, რომ თავის ქალაც პატარაა, აი ნიშნები, რომელთაც ლომბროზო ტიპიურ ბოროტ-მოქმედს აკუთნებდა. რატომღაც გულის ტიფილით გინდა დიფიერი, რომ ამ ხალხს მალე მოუბდინონ იზოლიაცია საზოგადოებისაგან, ეინაიდან ისინი საშინელ ლემენტს წარმოადგენენ საზოგადოებისთვის, ეინაიდან ისინი რუკინან... ბავშვებს, ღიაბ, ბავშვებს.

სწორედ ბოროტ-მოქმედებათა სტატისტიკაში დიდი ადგილი ბავშვებს უჭირავს.

არიან დიდი კალიბრის ბოროტ-მოქმედნი, რომელთაც მკირფლოვან ბოროტ-მოქმედთა მთელი ჯარი ჰყავთ. უკანასკნელი ისინი წერტილიან და მიაქნებენ მოლაპულ გზით

ტიმოფეფი. რუსეთიდან საგასტროლოდ ჩამოსული. ქურდობის დაბელოვებულო ორგანიზატორი.

ზ. ბუშევი. ქრდი რევიდოესტი. ავს თამაფ რეგისტრაციის სისხლის სამართლის მლოციანი.

პოხოვი. მრავალჯერ გატყულო სატუსალოდან. ავს თიხჯერ რეგისტრაციის მსხელი ქრდობაში.

5. ვასილიფი. კოლონა ერთად ქრდების მფარფლი და ხელის დაბელოლო.

ვლ. გელაშვილი. ნაჭურდალო საქონლის გამალოებელი.

ცხოვრების მსკერისაგან, სადაც ბავშვები უფროსების ბედს გაიზიარებენ... ბავშვები ბაძვენ დიდებს, სოფლოვები ქალაქოვებს, უბრალო ხალხი არისტოკრატისა... ბოროტ-მოქმედების ძირითადი კანონი წამაბელობაა და არა

კალე დაწესებულება იქნება, სადაც მათ გასწორებაზე და საზოგადოებისთვის დაბრუნებაზე იზრუნებენ.

5. წულუკი.

პახუხისმგებელი რედაქტორი: მ. პახინი.

გამომცემელი: სახელმწიფო გამომცემლობა.

სარეზავი და საშემოსავლო-ქონებრივი

გადასახადების ვადების

შესახებ

სს. ფინსსკომის რეზუნაგული საკარტვალოში ამით ახსნადს
სამუშაოთაოდ, რომ

თანხმად აქ. ფინსსკომის კოლეგიის ა. წ. 24 ანრილის № 136 და აქ. ფინსსკომის ა. წ. 14 მაისის № 164 დადგენილებების, დაწესებულია 1923—1924 წ. წ. ანრილ-სექტემბრის სავადსახადო ნაწევარ წელში შემდეგი ვადები.

1. სასალომოდო სარეზავი გადასახადისათვის:

1. სავაჭრო და სამრეწველო წარმოებების მეპატრონეთა მიერ ბრუნვის შესახებ (ოქტომბერ-მარტი 1923—1924 წ. წ.) განცხადებების შეტანა სარაიონო კომისიებში არა უგვიანეს 1924 წ. 25 მაისისა.
2. გადასახადის ფურცლების დაგზავნა გადამხდელთათვის 1924 წელს 20 ივნისი.
3. გადასახადის ვადაა არა უგვიანეს 1924. 15 ივლისისა.

2. სასალომოდო საშემოსავლო ქონებრივი გადასახადისათვის:

1. არა უგვიანეს 1924 წ. 15 ივნისისა:
 - ა) ამ გადასახადის აკრედიტის ინსტრუქციის 75, 87, 92, 94, 96 და 246 §§-ით. გათვალისწინებული სიების და ცნობების დაწესებულ ფორმით ფინსსაქტორებისათვის წარედგინა.
 - ბ) სახლის პატრონების ან მათი მოადგილეების მიერ სახლში მცხოვრებ პირთა შესახებ, 2 სარაიონო ადმინისტრაციების მიერ იმ მოქალაქეთა შესახებ, რომლებიც უნდა იქნენ დაბეგრული გადასახადით, 3. კოპენჰაგენის მუნიციპალიტეტის განყოფილების მიერ შენობების და მიწის განაკვეთების მფლობელთა და მოთხოვართა შესახებ, 4. განსაკუთრებული განყოფილების მიერ ექიმების სიების და დამცველთა კოლეგიის მიერ კოლეგიის წევრთა სიების, 5. სახელმწიფო დამწვევ ორგანოთა მიერ დამწვევ აგენტების და აკვიზიტორების სიების, 6. სახელმწიფო, კოოპერატიული და კერძო სავაჭრო-სამრეწველო წარმოებათა სიების გაშვების და სამუშაო წევრთა, აგრეთვე პაის მქონე და ფულის შემნახველთა შესახებ.
 - გ) ყველა დაწესებულებათა, წარმოებათა, საზოგადოებათა და მუნიციპალიტეტთა მიერ დაწესებული ფორმით სიების წარდგენა (ინსტრუქციის 120 §) მუშა მოსამსახურეთა შესახებ, რომლების მიღებული გასამართლო ა. წ. თებერვალ-მარტში საშუალოთ უდრიდა თვეში 100 მანეთს და მეტს. ეს სიები წარედგინება იმ ფინსსაქტორებს, რომლების რაიონებში იმყოფება დაწესებულებანი.
 - დ) დაწესებული ფორმით დეკლარაციების შეტანა (უნდა ჩაიყვანოს იქნეს ყველა წყაროებიდან მიღებული შემოსავალი 1923 წ. 1-ლ ოქტომბრიდან 1924 წ. 1-ლ აპრილამდე და დასაბეგრავ ქონების ღირებულება) იმ მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა მიერ, რომლების საერთო შემოსავალი აღემატება დაუბეგრავ მინიმუმს (დებულების 17 §) მუშა მოსამსახურეთა შესახებ, 400 მან., ქუთაისში, ფოთში და სოხუმში—350 მან., და რესპუბლიკის სხვა ადგილებში—300 მან., მუშა-მოსამსახურეთა ვალდებულები არიან შეიტანონ დეკლარაციები იმ შემთხვევაში, როდესაც მათა სამუშაო ხელფასიდან შემოსავალი ნახევარ წლის 1923—1924 წ. წ. ოქტომბერ-მარტში აღემატება 900 მანეთს ან მათ ქონებად შემოსავალი სხვა წყაროებიდანაც და ასეთდენ დასაბეგრა საერთო შემოსავლის მიხედვით.
2. ფინსსაქტორის განცხადების გაკრება იმ მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა შესახებ, რომლებსაც არ შეუძლიათ დეკლარაციები (ინსტრუქციის 48—178 §§; 1924 წ. 25 ივლისის).
3. საკლასო გადასახადის განსაზღვრა № 1 და 2 კარტებში (ინსტრუქციის 102 §),—1924 წ. 15 ივლისისთვის.
4. საკლასო გადასახადის ხაზინაში შეტანა არა უგვიანეს 1924 წ. აგვისტოს 1-ლისა.
5. თუკიების დაგზავნა იმ გადამხდელთათვის, რომლებიც დაბეგრებიან საერთო შემოსავლის მიხედვით (ინსტრუქციის 222 §) არა უგვიანეს 1924 წ. აგვისტოს პირველისა.
6. საშემოსავლო ქონებრივი გადასახადის პირველი ნახევრის გადასახადის (ოკლადის) შეტანა ხაზინაში 1924 წელ. სექტემბრის და მეორე ნახევრის 1-ლ ნოემბრის.

3. პირდაპირ გადასახადთა შესახებ არსებულ კანონთა დამრღვევნი იქნებიან სათანადოთ დაჯარიმებული.

4. ზღაპარის ფორმები და მათი შეხებას წახის ცნობები უნდა მიღებული იქნას კასუბლადის ფინანსთა მინისტრის კანცელარიაში.

ა/ქ. ფინსსკომის რეზუნაგული საკარტვალოში—თ. ლონტა.

გადასახადთა განყოფილების მმართველი—ი. ჩიქოვანი.

აფხაზეთი აფხაზეთი
 აგ ა რ ა გ ი „გაგრა“ აგ ა რ ა გ ი

შავი ზღვის ნაპირათ შოშ. პრინს ოლდენბურგის სასახლეში

== გახსნილია ==

მშენებელთა მთქმელი სანატორიუმი || სანატორიუმი—განყოფილება
 და ასევე მკურნალობის დროებითი სასტუმროში

სეზონი მთელი წლის განმავლობაში

პრინს: პარკი, პლაჟი, წყალსადენი, ელექტრონის განათება, კანალიზაცია.

სადილი მსუყე, გემრიელი და სადილი
 სხვადასხვაგვარი

გადასახადი პროფკავშირთა წევრებისათვის—15 ჰერვონეცი, კერძო პირთა-
 თვის—21 ჰერვონეცი თვეში

ხმოვანის მიღება: სოხუმი—საკურორტო სამმართველო. მოსკოვი—მთავარი საკურორტო სამ-
 მართველო. ტფილისი, იფანეთის საკურორტო სამმართველოს რწმუნებუ-
 ლი ექ. ა. ს. ბრეჟნევიძე, სასამართლოს ქ. № 15.

ქალაქ თბილისში ელისაბედის ქუჩაზე № 196 განიხილა

ა მ ხ ა ნ ა გ ო ზ ა

„ლურსმანი“-ს

ლურსმანის და მავთულის ქარხანა.

მიიღება დაკვეთები ყოველგვარი ზომის ლურსმანზე
 და მავთულზე. ლურსმანების და მავთულის გაყი-
 ღვა ქარხანაში, მიიღება აგრეთვე მავთულები უფრო
 შესავიწროებლად და აგრეთვე ლურსმანებით დასა-
 ჭრელად.